

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

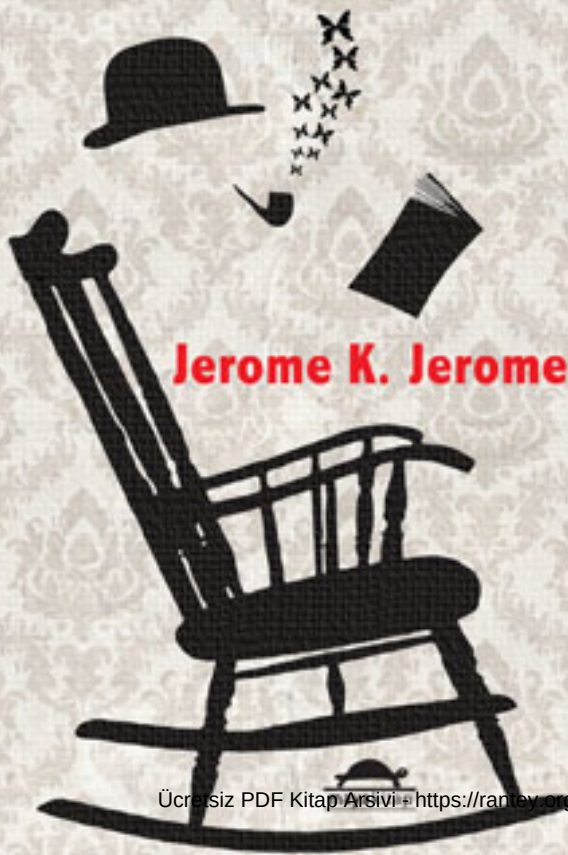
<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Aylak Bir Adamdan Aylak Düşünceler

Jerome K. Jerome

AYLAK BİR ADAMDAN AYLAK DÜŞÜNCELER

Maya Kitap: 111, Düşünce: 11
1. Baskı, İstanbul Kasım 2015

ISBN: 978-605-9902-22-9

© The Idle Thoughts Of An Idle Fellow, Jerome K. Jerome
Tüm yayın hakları Maya Kitap'a aittir.

Yayın Yönetmeni: Tahir Malkoç
Editör: Bilge Ulusman
Son Okuma: Selin Saraçoğlu
Mizanpaj: Mehmet Büyükturkna
Kapak: Gülay Tunç

Maya Kitap * Sertifika: 14079

Merkez Mah. Kocamansur Sok. No: 6/4 Şişli / İstanbul Tel: 0212 296 97 12
e-posta: info@mayayayinlari.com www.mayayayinlari.com

Kayhan Matbaacılık * Sertifika: 12156

Davutpaşa Cad. Güven Sanayi Sitesi C Blok No: 244

Topkapı / İstanbul Tel: 0212 576 01 36

AYLAK BİR ADAMDAN AYLAK DÜŞÜNCELER

Jerome K. Jerome

Çeviren:

Aykut Sığın

Bu küçük kitap,
iyi ve kötü günlerimin çok değerli ve sevilen
arkadaşına,
tanışıklığımızın ilk zamanlarında benimle sık sık ters düşse de şimdi
benim en sıcak yoldaşım olmuş,
keyfini ne kadar çok kaçırmış olsam da benden hiç intikam almamış
ve beni üzmemiş,
evimdeki bütün kadınlar tarafından soğuk bir şekilde karşılanan ve
köpeğimin şüpheyle izlediği
ama yine de her geçen gün benimle daha çok yakınlaşan ve beni
arkadaşlığının kokusuyla saran,
hiçbir zaman hatalarımı yüzüme vurmayan, borç para istemeyen ve
kendinden bahsetmeyen,
aylak saatlerimin refakatçisi, üzüntülerimin dindiren, sevinç ve
umutlarımın sırdaşı,
benim en eski ve en sağlam
pipoma,
minnet ve sevgiyle adanmıştır.

Önsöz

Bu sayfalar henüz bir taslak halindeyken birkaç arkadaşta gösterdiğimde hiç de fena olmadığını söylemeleri ve bazı akrabalarımın çıkarsa satın alacaklarına söz vermeleri üzerine, bu kitabın yayınlanmasını daha fazla geciktirmeye hakkım olmadığını düşündüm. Ama sırf bu kitaba olan talepten ötürü bu basit, “aylak düşüncelerimi” insanlara sunmayı gözüm kesmezdi. Bugünlerde okurların bir kitaptan beklentisi, o kitabın kendilerini geliştirmesi, eğitmesi ve yüceltmesidir. Fakat bu kitap bir ineği bile yüceltmez. Vicdanen bu kitabı hiçbir işe yarar amaca yönelik olarak tavsiye edemem. Tüm söyleyebileceğim şu ki; “en iyi yüz kitabı” okumaktan sıkıldığınızda, bu kitabı yarım saatliğine elinize alabilirsiniz. Değişiklik olur.

İçindekiler

Aylak Olmak Üzerine	11
Âşık Olmak Üzerine.....	20
Kederli Olmak Üzerine.....	31
Beş Parasız Olmak Üzerine	38
Gösteriş ve Kibirlilik Üzerine	46
Yeryüzündeki Yaşam Üzerine.....	56
Hava Üzerine	65
Kediler ve Köpekler Üzerine	76
Çekingen Olmak Üzerine	90
Bebekler Üzerine	100
Yemek İçmek Üzerine	110
“Döşenmiş Daireler” Üzerine	120
Kıyafetler ve Davranışlar Üzerine.....	132
Hafıza Üzerine	143

Aylak Olmak Üzerine

Şimdi bu gerçekten au fait* olduğumu düşündüğüm bir konu. Beni daha çok küçük yaşlarda, dönemliği tamı tamına 9 gineye bilgelik suyunda yıkayan beyefendi, daha fazla zamanda daha az iş yapabilecek başka bir erkek çocuğu tanımadığını söylerdi. Hatırlıyorum da zavallı büyükanmem dua kitabından nasıl yararlanacağımla ilgili bir ders sırasında tesadüfen, yapmamam gereken şeyleri çok nadir yaptığıma şahit olmuş; yapmam gereken hemen hemen her şeyi ise yapmadan bıraktığıma son derece ikna olmuştu.

Korkarım ki yaşlı kadının kehanetini kısmen yalanlamış oldum. Tanrım beni affetsin! Tembelliğime rağmen yapmamam gereken birçok şey yaptım. Ama ihmal etmem gereken her şeyi ihmal ederek diğer hükmün geçerliliğini sonuna kadar doğruladım. Aylak olmak her zaman için benim güçlü yanımdı. Bu konuda kendime pay biçmiyorum; bu bana bahşedilmiş bir hediye! Çok az insan buna sahiptir. Birçok

* Au fait (fr): İyi bilen. (e.n.)

tembel ve ağırkanlı insan olduğu doğru ama hakiki anlamda aylak nadir bulunur. Aylak kimse, elleri cebinde tembellik yapan birisi değildir. Tam aksine, aylak kimsenin en şaşırtıcı özelliği, onun daima yoğun olmasıdır.

Yapılacak bir sürü iş olmadığı takdirde aylaklığın tadını çıkarmanın imkanı yoktur. Yapılacak hiçbir şey olmadığı zaman, hiçbir şey yapmamanın eğlencesi olmaz. Öyle bir durumda boşa vakit harcamak yalnızca bir uğraşı, hem de yorucu bir uğraşı olur. Aylaklığın tatlı olması için, aynı öpücüklerde olduğu gibi, çalınması gerekir.

Uzun yıllar önce genç bir adamken bir hastalığa yakalanmıştım; hiç öyle büyük bir sıkıntımd olduğunu düşünmüyordum. Bana kalırsa sadece çok fena soğuğa yakalanmıştım. Ancak galiba ciddi bir şeymiş ki doktor bana bir ay öncesinden gelmiş olmam gerektiğini ve hastalık (her neydiyse artık) bir hafta daha devam etmiş olsaydı sonuçlarından kendisinin sorumlu olmayacağını söylemişti. Ne ilginçtir ki bir gün daha bekleseymişiz hastalığın tedavisi mümkün olmayacakmış. Tıbbi rehberimiz, filozofumuz ve arkadaşımız bir melodramdaki kahraman gibidir; her zaman sahneye en son anda girer. Bunun adı tam olarak takdir-i ilahi.

Her neyse, dediğim gibi çok hastaydım ve bir aylığına Buxton'a sevk edilmişim. Orada olduğum süre boyunca hiçbir şey yapmamam konusunda da sıkı sıkıya tembihlenmişim. "İhtiyacın olan şey istirahat," demişti doktor, "kursuz bir istirahat".

Kulağa güzel geliyordu. "Bu adam belli ki şikayetimden anlıyor," demiş ve muhteşem bir sürecin hayalini kurmuştum: içine birazcık hastalık serpiştirilmiş dört haftalık huzurlu bir dinlenme dönemi. Çok fazla hasta olmak değil ama yeterli düzeyde hasta olmak: acı çektirecek ve bu süre-

men yok etmiş olabileceği bilgisini verdiler. Ne mutlu bana ki doğru fikri yakalayacak kadar şanslıyım.

Ama “sulardan içmek”, o unutulmaz ay süresince maruz kaldığım işkencenin yalnızca küçük bir kısmıydı. O ay istisnasız bir şekilde hayatımın en acınası ayıydı. O ayın en iyi bölümündeyseniz doktorun talimatlarına harfiyen uyup evde ve bahçede dalgın dalgın dolaştım ve günde iki saatliğine Bath sandalyesiyle dışarı çıkmak dışında hiçbir şey yapmadım. Bu gerçekten de monotonluğu bir nebze olsun kırıyordu. Bath sandalyesiyle dolaşmak, özellikle canlandırıcı egzersizlere alışkın olmayanlar için, sıradan bir gözlemcinin görebileceğinden daha heyecan vericidir. Yabancı birinin anlayamayacağı türden bir korku hissi daima sandalyenin üstünde bulunan kişinin zihnini meşgul eder. O kişinin bütün derdi karşısına bir çukur ya da yeni bir şose yol çıktığında, bu engelleri nasıl geçebileceğini bilmek olur. Geçen her aracın kendisine çarpacağını sanır ve kendisini asla, hemen kontrolü bırakmaya hazır gibi görünen zayıf dizlerinin böyle yapma ihtimalini düşünmeksizin bir tepeli çıkarken veya bir tepeden inerken göremez.

Ama bu oyalanma bile bir süre sonra heyecanını yitirdi ve ennui* dayanılmaz bir hâl aldı. Zihnimin pes edişini hissetmiştim. Kuvvetli bir zihnim yoktur; bu yüzden onu aşırı yormanın mantıklı olmadığını düşündüm. Yaklaşık olarak yirminci günün sabahında erkenden kalktım, iyi bir kahvaltı yaptım ve dosdoğru Kinder Scout’un ayağındaki Hayfield’a yürüdüm. Güzel bir vadiyi geçince ulaşılan Hayfield sevimli, hareketli, küçük bir kasaba olmakla birlikte bünyesinde iki güzel kadını da barındırıyordu. En azından o zamanlar çok

* Ennui (fr): Sıkıntı. (e.n.)

güzeldiler. Biri beni köprüden geçirmiş ve sanırım gülümsemişti. Diğeriyse açık bir kapının ağzında bekleyip kırmızı suratlı bir bebeğe öpücükler konduruyordu. Ama bu yıllar önceydi ve sanırım o zamandan bu zamana şişmanlayıp haysuz bir hâl almışlardır. Dönüşte taş kıran yaşlı bir adam görmüştüm ve bu bende kollarımı kullanmam için öyle güçlü bir istek uyandırmıştı ki adama, içecek bir şeyler karşılığında onun yerine geçmeme izin vermesini teklif etmiştim. Kibar bir yaşlı adamdı ve beni kırmamıştı. Taşlara üç haftanın birikmiş enerjisiyle vurdum ve adamın tüm gün yaptığından fazla işi yarım saatte yaptım. Ama bu onun kıskançlık duymasına neden olmadı.

Tehlikeyi göze alarak daha fazla enerji harcıyor ve her sabah uzun bir yürüyüşe çıkıp her akşam pavyondaki grubu dinlemeye gidiyordum. Ama günler yine de yavaş ilerliyordu. Bu yüzden son gün gelip çatığında oldukça mutluydum; damlalı, veremli Buxton'dan sıkı çalışma hayatı ve yaşam tarzıyla Londra'ya gönderiliyordum. Akşam Hendon'dan geçerken at arabasından dışarıya baktım. Büyük kentten yansıyan muazzam görüntünün kalbimi ısıttığını hissettim ve daha sonra arabam, St. Pancras İstasyonu'ndan tıngırdayarak giderken etrafımda duyduğum eski, tanıdık uğultu uzun zaman sonra duyduğum en tatlı müziği dinlettirdi bana.

O ayın aylaklığını kesinlikle sevmemiştim. Aylaklığı, aylak olmam gerekmediği zamanlarda seviyorum, yapabileceğim tek şey oyken değil. Bu benim dik başlı mizacımda var. Sırtımı ateşe vererek beklemeyi en çok sevdiğim zaman, ne kadar borcumun olduğunu hesapladığım, bir sonraki postaya yetiştirilmesi gereken mektupların masamın üstünde birikip en yüksek noktaya ulaştığı zamandır. Akşam ye-

meğinden sonra en uzun süre oyalandığım zaman, önümde yoğun bir akşam çalışmasının beklediği zamandır. Ve eğer önemli bir nedenden dolayı sabah erken kalkmam gerekiyorsa, işte o zaman diğer bütün zamanların aksine, yataкта bir yarım saat daha uzanmayı seviyorum.

Oh! Ne güzel şeydir diğer yana dönüp tekrar uykuya dalmak: “Beş dakika daha”. Merak ediyorum, erkek çocukları için bir Pazar kursu masal kahramanı dışında gönüllü olarak kalkan kimse var mıdır? Bazı erkekler var ki onlar için doğru zamanda kalkmak imkansız. Eğer ki sekiz, dışarı çıkmaları gereken saatse buçuğa kadar uyurlar. Şartlar değişir de sekiz buçuk yeterince erken bir saat olursa o zaman da dokuzdan önce kalkamazlar; aynı, daima dakikası dakikasına yarım saat geç kaldığı söylenen devlet büyüğümüz gibidirler. Her türlü dalavereye vardılar! Alarmlı saatler (şeytanca tasarlanmış, yanlış zamanda çalıp yanlış insanları uyandıran icatlar) alırlar. Sarah Jane’e kapılarını çalıp onları çağırmasını söylerler ve Sarah Jane de kapıyı çalıp onları çağırır; onlar da “erken” deyip krallar gibi tekrar uykuya dönerler. Yataktan çıkıp soğuk bir duş alan bir adamla tanışmıştım ama bu da bir işe yaramıyordu, çünkü sonrasında kendini ısıtmak için tekrar yatağa atlıyordu!

Şahsen ben, bir kere çıkmışsam yataktan uzak durabileceğime inanıyorum. Bana zor gelen şey, kafamı yastıktan kaldırması. İşin kötüsü, gecedeki yapılan hiçbir hazırlık bu işi daha kolay hale getirmiyor. Tüm geceyi heba ettikten sonra kendime “neyse, bu gece daha fazla çalışmayacağım; sabah erken kalkacağım,” diyorum ve o an tamamen kararımı vermiş oluyorum. Ancak sabah olduğunda bu fikir konusunda hevesim kaçmış oluyor ve gece geç saate kadar ayakta

olsaymışım çok daha iyi olabileceğini düşünüyorum. Tabii bir de giyinme sıkıntısı var. İnsan bu konuyu ne kadar çok düşünürse, o kadar çok ertelemek istiyor.

Şu yatak dedikleri, üzerinde yorulmuş kol ve bacaklarımızı esnettiğimiz ve büyük bir sükûnetle sessizliğe gömülüp dinlendiğimiz sahte mezar, gerçekten ilginç bir şey. “Ah yatağım, vah yatağım, benim yorgun başıma dünya üzerindeki cennet yatağım,” zavallı Hood’un şarkısında söylediği gibi sen, biz huysuz erkek ve kız çocuklarının nazik ve yaşlı hemşiresisin. Zeki olalım, aptal olalım; yaramaz olalım, uslu olalım; sen hepimizi o anaç dizine kabul ediyor ve sevimsiz ağlamamızı dindiriyorsun. Bakımlı, güçlü adam; acılar içindeki hasta adam; sadakatsiz sevgilisine ağlayan küçük genç kız... Hepimiz ağrıyan başımızı çocuklar gibi senin beyaz göğsüne yaslıyoruz ve sen de nazik bir şekilde bizi uykuya taşıyorsun.

Bize yüzünü dönüp bizi teselli etmediğinde işimiz zor. Uyuyamadığımızda şafak ne kadar da uzak görünür! Ah, o ateşler ve ısırap içinde bir o yana bir bu yana döndüğümüz geceler! Ah, o ölümler arasında yaşayan adamlar gibi kendimiz ve aydınlık arasında öyle aheste aheste ilerleyen karanlık saatlere baktığımız iğrenç geceler! Ve ah, o bir başkasının yanında acı içinde oturduğumuz, kısık ateşin zaman zaman azalan cürufuyla bizi ürküttüğü ve saat tik-takının her vuruşta başında durduğumuz kişinin hayatını biraz daha söküp alan bir çekiç gibi görüldüğü daha da iğrenç geceler!

Ama bu kadar yatak ve yatak odası muhabbeti yeter. Aylak bir adam için bile onlardan çok bahsettim. Yataktan çıkıp biraz sigara içelim. O da aynı şekilde zamandan alıyor ve o kadar da kötü görünmüyor. Tütün, biz aylaklar için

bir nimet. Sir Walter'ın döneminden önceki devlet memurlarının zihinlerini neyle meşgul ettiklerini hayal etmek güç görünüyor. Orta Çağ genç erkeklerinin kavgacı mizaçlarını tamamen rahatlatıcı tütün isteğine bağlıyorum. Yapacak işleri yokmuş ve sigara içemiyorlarmış. Sonuç olarak da daima kavgaya ediyor, bağrışıyorlarmış. Sıra dışı bir ihtimal de olsa, savaşın olmadığı bir döneme denk gelindiye yan komşuyla ölümüne bir kan davasına tutulurlar ve buna rağmen hâlâ boş zamanları varsa bu zamanları, kimin sevgilisinin en güzel görüldüğünü tartışarak doldururlarmış. Argümanları da savaş baltasından, sopadan, vesaireden oluşmuş. Zevk tartışmaları o günlerde çabuk sonuçlanırmış. Bir on ikinci yüzyıl genci aşka düştüğünde üç adım geri gidip, kızın gözlerinin içine bakıp ona çok güzel olduğunu söylemezmiş. Dışarı çıkıp icabına bakacağını söylemiş. Ve eğer dışarı çıktığında bir adamla karşılaşp kafasını (diğer adamın kafasını yani) kırarsa bu, o kızın (yani birinci adamın sevdiği kızın) güzel bir kız olduğunun kanıtı olurmuş. Ama eğer diğer adam kafasını (kendi kafasını değil, diğer adamın kafasını) kırarsa diğer adam, ikinci adama, çünkü elbette ki diğer adam, onun için yalnızca diğer adam olabilir, ilk adam değil ki o da kafasını kırarsa, onun sevdiğinin, diğer adamın değil de öbür adamın... Bak şimdi: A, B'nin kafasını kırmışsa o zaman A'nın sevdiği kız güzel bir kızdır ama B, A'nın kafasını kırmışsa, o zaman A'nın sevdiği kız güzel değildir ama B'nin sevdiği kız öyledir. Sanat eleştirisinde de kullandıkları yöntem buymuş.

Günümüze gelindiğindeyse, biz bir pipo yakıyor ve kızları kendi aralarında kavgaya düşürüyoruz.

Bu işi çok da iyi yapıyorlar. Bizim bütün işimizi onlar

yapıyor. Birer doktor, avukat ve ressam olabiliyorlar. Sinema salonu işletip para söğüşlüyor, yayınlamak üzere gazete hazırlıyorlar. Biz erkeklerin on ikiye kadar yatakta uzanmak; günde iki roman okumak; kendimize güzel, sevimli beş çayları hazırlamak; beynimizi pantolonda son modayı ve Bay Jones'un paltosunun neyden yapıldığı ve kendisine yakışıp yakışmadığı konusundaki tartışmalarla yormaktan başka yapacak bir şeyi olmadığı zamanları dört gözle bekliyorum. Bu, aylak adamlar için muhteşem bir gelecek beklentisi.

Âşık Olmak Üzerine

Elbette daha önce âşık olmuşsundur! Olmadıysan da olursun. Aşk kızamık gibidir; hepimizin başına gelir. Yine aynı kızamık gibi, bir kere başımıza gelir. Kişi ikinci kez yakalanmaktan asla korkmamalıdır. Bir kere bunu yaşamış olan bir insan en tehlikeli yerlere gidebilir ve en çılgın numaraları son derece güvenli bir şekilde yapabilir. Gölgelek bir ormanda piknik yapabilir, yapraklı yollardan salına salına geçebilir ve günbatımını seyretmek için yosun tutmuş oturakların üzerinde vakit geçirebilir. Sessiz bir kır evinden, en fazla kendi kulüp ortamından korktuğu kadar korkar. Ren Nehri üzerinde gezintiye çıkmak için bir aile partisine katılabilir. Bir arkadaşının kendi sonunu hazırlayışını görmek için onun evlilik törenine katılabilir. Büyüleyici bir vals dansının getirdiği baş dönmesine dayanabilir ve sonrasında karanlık bir yerde en kötü ihtimalle soğuk algınlığından daha ağır olmayan bir hastalığa yakalanıp dinlenmeye çekilebilir. Ay ışığında hoş kokulu sokaklarda yürümeye cesaret edebilir ya da kasvetli alacakaranlık zamanlarında kendine hâkim olabilir. Bir çit merdiveninin üstesinden sorunsuzca gelebilir, kar-

man çorman bir engelden yakalanmadan geçebilir, düşmeden kaygan bir yokuştan aşağı inebilir. Çıplak gözle güneşe bakabilir ve gözleri kamaşmaz. Siren seslerini duyar ancak dümeninin yönünü değiştirmeksizin su üstünde ilerlemeye devam eder. Eli bembeyaz olan kimselerle tokalaşır ama hiçbir elektrik kuvveti onun bu insanların zarif baskıları altında kalmasına müsaade etmez.

Hayır, aşk hastalığına asla iki kez yakalanmayız. Cupid* aynı kalp için ikinci bir ok heba etmez. Aşkın hizmetçileri bizlerin ömür boyu dostudur. Saygı, hayranlık ve sevgi için kapılarımız daima açık kalabilir ancak onların göklerdeki efendisi, asil yolculuğunda yalnızca bir kere ziyaret eder ve sonrasında ayrılır. Hoşlanırsınız, değer veririz, çok ama çok tutkun oluruz ama tekrar asla âşık olmayız. Bir erkeğin kalbi, sadece bir kez gökyüzüne doğru parlayan bir havai fişektir. Göktaşı gibidir; bir an yanıp söner ve ihtişamıyla, altında kalan dünyanın tamamını aydınlatır. Sonra sefil, sıradan hayatımızın gecesi, onun etrafını kuşatır ve dünyaya düşmekte olan sönmüş havai fişek kutusu yavaş yavaş kül olmaya yüz tutarken kullanışsız ve bakımsız bir şekilde yerde kalır. Hapishane zincirlerimizden kurtulduğumuzda biz de bir kere aynı kudretli Prometheus** gibi Olimpos Dağı'na tırmanıp Apollo'nun*** savaş arabasından tanrıların alevini çalmaya cüret ederiz. Alev sönmessin diye alelacele aşağıya koşturup ellerindeki ateşle dünyevi sunaklarını yakabilenler mutlu olurlar. Aşk, içimize çektiğimiz mide bulandırıcı gazların yanında yakılamayacak kadar saf bir ışıktır ama sönmeden

* Klasik mitolojide arzunun, şehvetin ve aşkın tanrısı. (ç.n.)

** Yunan Mitolojisi'nde, yarattığı insanlığa ateşi hediye etmiş titan.

*** Yunan ve Roman Mitolojisi'nde müziğin, güneşin, şiirin ve daha birçok şeyin tanrısı.

önce onu, sevginin sıcak ateşini yakmak için bir meşale olarak kullanabiliriz.

Hem ne de olsa o insanın içini ısıtan parıltı, dünyamızın küçük, soğuk arka odasına buram buram yanan alevden, aşktan daha uygundur. Aşk, görkemli bir tapınağın cazibeli ateşi olmalıdır; kilise orgunun cenneti anımsatan müzikler çaldığı büyük, loş bir mabedin ateşi... Aşkın beyaz alevi söndüğünde sevgi, mutlu bir şekilde yanacaktır. Sevgi günden güne beslenebilen bir ateştir ve kış dolu seneler yaklaştıkça üst üste, üst üste biriktirilebilir. Yaşlı amcalar ve teyzeler incecik ellerini kenetleyip onun yanında oturabilir, küçük çocuklar önüne yerleşebilirler. Arkadaş ve komşulara ise onun yanında bir “hoş geldin köşesi” ayrılmıştır. Hatta tüylü Fido ve yağlı Titty bile demirler arasından uzatıp burunlarını ısıtabilirler.

İyiliğin kömürlerini o ateşin üstüne yığalım. Hoş sözlerini, nazik dokunuşlarını, düşünceli ve bencil olmayan davranışlarını o ateşin üstüne at. Hoş mizacın, sabrın ve tahammülün ile ateşi yelle. O zaman rüzgarın esmesine, yağmurun yağmasına aldırış etmene gerek kalmaz, çünkü aile ocağın sıcak ve canlı olacak ve etrafındaki yüzler de dışarıdaki bulutlara inat güneşi doğuracaklardır.

Korkarım ki sevgili Edwin ve Angelina, aşktan çok fazla şey bekliyorsunuz. Sanıyorsunuz ki küçücük gönülleriniz bu azılı, sert tutkuyu ömrünüz boyunca besleyebilecek. Ah, şu gençler! O düzensiz ateşe çok fazla güvenmeyin. Aylar geçtikçe alev küçüldükçe küçülecek ve yakıt tazeleme imkanınız da yok. Ateşin sönmesini sinirle ve düş kırıklığıyla izlersiniz. Her iki tarafta da karşı tarafın daha soğuk davrandığı hissi hakim olur. Edwin tatsız bir şekilde artık Angelina'nın

kendisini karşılamak için gülücükler ve yüz kızarıklığıyla kapıya koşmadığını görür. Ve artık öksürdüğünde, Angelina ağlamıyor ve kollarını boynuna sararak onsuz yaşayamayacağını söylemiyordur. Büyük ihtimalle en fazla yapacağı şey, pastil önermek olur ve bunu da öyle bir ses tonuyla söyler ki kurtulmak istediği şeyin her şeyden önce, gürültü olduğu anlaşılır.

Zavallı Angelina da içten içe ağlıyordur artık, çünkü Edwin onun eski mendilini, yeleğinin iç cebinde taşımaya son vermiştir.

Her ikisi de bir diğerinde gördükleri soğumayı şaşkınlıkla karşılarlar ama her ikisi de kendilerindeki değişimi görmez. Görselerdi böyle acı çekmezlerdi. Acının kaynağını doğru yerde ararlardı: zavallı insan doğasının küçüklüğünde. Birlikte başarısız olduklarını görüp el ele tutuşur ve evlerini yeni baştan, daha ayakları yere basan ve dayanıklı temeller üzerine kurarlardı. Ama kendi eksikliklerimizi görme konusunda gözlerimiz öylesine kör, başkalarınınkini görme konusunda ise öylesine açık ki... Başımıza gelen her şey her zaman için karşı tarafın suçu. Keşke Edwin o kadar tuhaf olmasa ve değişmeseydi. O zaman Angelina onu sonsuza kadar sevmeye devam ederdi. Keşke Angelina, Edwin'in ona ilk taptığındaki gibi kalsaydı. O zaman Edwin ona ebediyete kadar tapardı.

Aşkınınızın lambası sönüp de sevginin ateşi henüz yakılmadığında ve hayatın soğuk, çiğ şafağında onu yakmak için el yordamıyla arandığınızda ikiniz için de keyifsiz bir saat başlamış demektir. Tanrı vere ki günün çoğu heba edilmeden ateş alsın! Birçokları sönmüş kömürlerin yanında gece olana kadar soğuktan donarak oturuyor.

Ama öğüt vermenin ne faydası var? Gençlik aşkının damarlarından hızla aktığını hissedenden hangi insan daha sonra onun zayıf ve yavaş bir şekilde akacağını düşünebilir? Yirmi yaşındaki delikanlıya, altmış yaşına geldiğinde o zamanki kadar delice sevmeyeceği fikri imkansız görünür. Tanıdığı orta yaşlı veya ileri yaştaki beyefendiler arasında hummalı bağlılık gösteren kimseyi hatırlayamaz ama bu, kendisine olan inancına engel olmaz. Başkalarının aşkı başarısız olabilir ama onunki asla olmaz. Kimse onun sevdiği gibi sevmemiştir ve bu yüzden de dünyanın geri kalanının deneyimleri onun için rehberlik görevi gösteremez. Yazık ki otuzunda alaycılarının mertebesine yükselmiştir. Suç onun değildir. Hem iyi hem de kötü tutkularımız yüz kızarıklığımızla birlikte sona erer. Otuzlu yaşlarımızda, yeniyetmelik dönemlerimizde olduğu gibi nefret etmez, yasa boğulmaz, sevinç duymaz, ümitsizliğe kapılmayız. Umutsuzluk, intihar anlamına gelmez ve başarı meyini alkol zehirlenmesi yaşamadan içeriz.

Yaşlandıkça her şeyi minör anahtarından alırız. Hayatın geç dönem operalarında az sayıda büyük pasaj vardır. Hırs daha az hırslı hedef almaya başlar. Onur daha makul hale gelir ve kendini ortamlara uygun biçimde adapte eder. Ve aşk... Aşk ölür. “Gençlik hayallerini saymamazlık” kısa sürede öldürücü soğuklar gibi kalbimize sokulur. Nazik yapraklar ve büyüyen çiçekler sararıp solarlar ve bir zamanlar filizlerini dünyanın çevresine sarma özlemi taşıyan asmadan geriye cansız bir kök kalır.

Benim önyargısız arkadaşlarım bütün bunları toplumsal değerlere aykırı olarak değerlendireceklerdir, biliyorum. Bir adam delikanlılıktan sonra âşık olmadığını söylediğinde

saçında fazlaca gri belirene kadar iddiaları kulak verilmeye değer şeyler olarak görülmez. Genç hanımlar, bizim cinsimize ilişkin görüşlerini yine kendilerinin yazdığı romanlardan alıyorlar ve o kabus literatüründe erkekler için gizlenen gaddarlıklar Pisagor'un yolunmuş kuşu ve Frankenstein'ın ifriti ile kıyaslandığında ikinci grup, insanoğlunun sıradan örnekleri olarak kalıyor.

Bahsi geçen kitaplarda esas oğlanın ya da kendisinden hayranlıkla bahsedilen Yunan tanrısının hangi "Yunan tanrısına" o kadar çok benzediğini söylemezler; kambur Vulcan olabilir, ikiyüzlü Janus olabilir, hatta anlaşılması güç gizemlerin tanrısı, saçmalayan Silenus bile olabilir. Ancak beyefendi bir konuda onların hepsine benzemektedir: hergelelikte (ki belki de kastettikleri de budur). Ancak klasik modellerinin sahip olduğu erkeksilikten biraz bile nasibini almamıştır, çünkü kendisi kırklı yaşların sonlarında, uyuşuk, efemine bir budaladır. Ama bu yaşlı adamın hayat kaynağı olan sıradan bir kız öğrenciye karşı beslediği duyguların derinliğine ve kuvvetine bir bakın! Kendinizden utanın genç Romeo ve Leander'lar, bu her şeyden bıkmış yaşlı âşık, düzgün şekilde tanımlayabilmek için her isme dört sıfat gerektirecek histerik bir coşkuyla seviyor!

Bizim gibi yaşlı günahkarlar için siz sevgili bayanların sadece kitap okuyor olması iyi bir şeydir. İnsanlığı okursanız delikanlının utanarak kekelemesinin bizim cesur hitabetimizden çok daha doğru bir hikaye anlattığını bilirsiniz. Bir oğlanın aşkı sağlam bir yürekten gelir; bir adamınkiyse genelde doymuş bir karnın eseridir. Gerçekten de bir oğlanın cennetten gelen bir çubukla tıkanan yüreğinin hızla akan ve aktıkça biriken çeşmesiyle kıyaslandığında bir adamın ağır

ilerleyen akıntısına aşk denemez. Aşkı tadacaksan gençliğin ayaklarına akıttığı o saf nehirden iç. Dalgaları yakalamak üzere eğileceğin zaman onun çamurlu bir nehir olmasını bekleme.

Yoksa onun acı tadını seviyorsun da temiz, berrak suyun tadı sana lezzetsiz mi geliyor? Ardından gelen kirliliğin tadı hoşuna mı gidiyor? Bize genç bir kızın yalnızca utanılacak bir hayatın pisliğiyle kirlenmiş bir el tarafından okşanmaya önem verdiğini söyleyenlere inanmalı mıyız?

Bu, günbegün o sarı sayfaların arasından bize haykırılan öğretilerdir. Merak ediyorum, o Şeytan'ın Avukatları Tanrı'nın bahçesinde dolanıp çocuksu Havvalara ve saf Âdemlere günahın tatlı ve edebin gülünç ve bayağı olduğunu söylerken ne büyük bir kötülük yaptıklarını durup bir düşünüyorlar mı hiç? Kaç masum kızı art niyetli kadınlar seviyesine çekmiyorlar ki? Ve kaç çelimsiz delikanlıya kirli yan yolların bir kızın kalbine giden en kestirme yol olduğunu göstermiyorlar? Hayatı olduğu gibi yazmıyor değil. Doğruyu söylerken gerçek kendi başının çaresine bakar. Ama kullandıkları resimler, kendi hastalıklı hayal güçlerinin mide bulandırıcı tahayyülleriyle boyanmış terbiyesiz kaplamalar adeta.

Kendi cinslerinin onlara gösterdiği gibi biz de kadınları, bizi yukarı çağıran ancak yok olmamıza sebep olan iyi melekler, Lorelei'ler* olarak görüyoruz. İyilik için de, kötülük için de hayal ettiklerinden daha fazla güce sahipler. Bir adam tam da karakterinin olduğu yaşta aşka rastlar ve işte o zaman sevdiği kız onu yapabilir veya bozabilir. İyi de olsa, kötü de olsa erkek bilinçsizce kendisini seven kişinin, onu

* Lorelei, güzel sesiyle şarkı söyleyip denizcileri kayalıkların yakınına çektiğine ve onların ölümüne sebep olduğuna inanılan dişi su perisi (ç.n.)

kabul edebileceği şekle sokar. Kadınların bu etkilerini her zaman en iyisi için kullanmadıklarını düşündüğümü söyleme kabalığını göstereceğim için üzgünüm. Kadın dünyası çok sık bir şekilde basmakalıp sınırlamalar ekseninde sıkı sıkıya bağlanıyor. İdeal kahramanları az şeye sahip bir prens ve öyle olabilmek için birçokları aşkın büyüyle sağlam akıllarını kaçıırır ve “hayata ve kullanıma, nama ve üne kapalı olurlar”.

Ve yine de siz kadınlar isterseniz bizi çok daha iyi yapabilirsiniz. 'Bu dünyayı Cennet gibi bir yere çevirmek tüm o vaizlerden çok size düşüyor. Kahramanlık ölmedi; o yalnızca yapılacak iş bulana kadar uyuyor. Onu asil görevlere uyandıracak olan sizlersiniz. Sizler şövalyelerden gelecek tapınmaya layık olmalısınız.

Siz, bizlerden daha üstün olmalısınız. Kızıl Haç Şövalyesi, Una için savaşa katılmıştır. Hiçbir boyalı, edalı saray kadını ejder tarafından doğranmasın diye... Ah, hanımlar, yüzde olduğu kadar akılda ve ruhta da zarif olun; olun ki cesur şövalyeler uğruna zafer kazanabilsinler! Ah, Kadın; bencillik, küstahlık ve gösteriş pelerini fırlatıp at! Basit safliğinin asil giysisinde bir kez daha kraliçe olarak öne çık. Şimdi onursuz bir üşengeçlik içindeki binlerce kılıç senin onurun için kınından çıkıp savaşa katılacaktır. Binlerce Sir Roland mızrağını hazırlayacak; Korku, Para Hırsı, Zevk ve Ağgözlülük senin işaretinle toz duman olacaktır.

Âşık olduğumuz günlerde hangi asil işler için hazır olmadığımız söylenebilir ki? Onun uğruna ne asil hayatlar yaşamazdık ki? Aşkımız, uğruna ölebileceğimiz bir dindi. Delicesine âşık olduğumuz kişi, bizler gibi sıradan bir insan evladı değildi. Egemenliğini kabul ettiğimiz bir kraliçe, tapığımız bir tanrıçaydı.

Hem de nasıl çılgınlar gibi tapardık! Ve ne kadar da tatlıydı tapmak! Ah, delikanlı, hâlâ devam ediyorken, aşkın erkence gördüğün rüyasının değerini bil! Sen de yakında küçük Tom Moore'un hayatta daha tatlı ikinci bir şeyin olmadığını söylediği şarkısında ne kadar haklı olduğunu öğreneceksin. İstiraba neden olduğunda bile hoyrat, romantik bir ıstıraptır söz konusu olan; acılardan sonra gelen sıkıcı, dünyevi ıstıraplardan değil. Onu kaybettiğinde, ışık hayatından çekip gittiğinde dünya, önüne uzun, karanlık bir korku serer ama o zaman bile çaresizliğinde bir miktar büyülenme gizlidir.

Hem kim korkularını riske atıp sevinçlerini kazanmak istemez ki? Ah, ne büyük sevinçlerdi onlar ama! Sırf hatırlaması bile insanı titretiyor. Ona onu sevdiğini, onun için yaşadığını, onun için öleceğini söylemek ne kadar da hoş bir şeydi! Emin olayım diye nasıl da kafayı yer, ne ölçüsüz saçmalık selleri yağdırırdın ve ah, onun sana inanmıyormuş gibi yapması ne kadar zalimce gelirdi! Onun için nasıl da dehşete kapılırdın! Onun kalbini kırdığında ne kadar acınası bir hale gelirdin! Ama yine de onun tarafından rencide edilmek ve suçunun ne olduğuna dair en ufak bir fikrin olmadığı halde af dilemek ne kadar güzeldi. O seni hiçe saydığına ne kadar da karanlıktı dünya. Ve sık sık da yapardı bunu küçük muzip, sırf seni perişan bir halde görmek için. Hava ne kadar güneşli olurdu o gülümsediğinde! Onu hayatındaki herkesten nasıl da kıskanırdın! El sıkıştığı bütün adamlardan, öptüğü bütün kadınlardan, saçını yapan nedimeden, ayakkabısını boyayan çocuktan, beslediği köpekten nasıl nefret ederdin; ama son söylediğime saygı duymak zorundaydın! Onu görmeyi nasıl iple çeker, onu gördüğünde ne kadar salak görünürdün; tek kelime etmeden ona bakakalır-

dın! Kendini eninde sonunda onun penceresinin karşısında bulmadan ister gündüz olsun, ister gece olsun dışarı çıkmak ne kadar da imkansızdı senin için! İçeri girecek cesaretin olmazdı ama köşede bekler ve dışarıyı gözetlerdin. Ah, keşke ev alev alsaydı da (sigortalıydı, sorun olmazdı) içeri koşup kendi hayatını riske atarak onu kurtarsaydın. Korkunç şekilde yanar ve yaralanırdın ama yaptığın her şey ona hizmet etmek içindi. Küçük şeylerde bile bu çok hoşuna giderdi. Nasıl da bir Spanyel köpeği gibi onu izler, en ufak dileğini yerine getirmek için beklerdin! Onun buyruğunu yerine getirmekten ne de çok gurur duyardın! Onun sana emir vermesi ne kadar da nefisti! Tüm hayatını ona adanmak ve bir an için bile kendini düşünmemek çok basit bir şey gibi görünürdü. Hiç tatil yapmadan onun mabedine bir ikramda bulunur, onun sırf ikramını kabul etmesiyle birlikte aradığın karşılıktan fazlasını bulduğunu hissederdin. Dokunuşuyla kutsadığı her şey ne kadar da değerliydi senin için: küçük eldiveni, taktığı kurdele, saçına yerleştirdiği gül... Ve onun kurumuş yaprakları hâlâ, şimdi senin bakmaya kıyamadığın o şiirleri süslüyor.

Hem ne kadar da güzeldi, ne baş döndürücü bir güzellikti o! Sanki odaya bir melek giriyordu; diğer her şey sıradan ve dünyevi bir hâl alırdı. Kendisine dokunulmasından çok korkardı. Ona bakmak, neredeyse haddini aşmak anlamına gelirdi. Bir katedralde gülünç şarkılar söylerken onu öpmeyi düşünürdün. Diz çöküp ürkekçe o zarif küçük eli dudaklarına yaklaştırmak bile başlı başına bir saygısızlık örneği idi.

Ah, o aptal günler; ah, o bencil olmayıp saf bir zihne sahip olduğumuz, basit yüreklerimizin gerçeklerle, inançla ve hürmetle dolu olduğu aptal günler! Ah, o asil özlemler ve

asil çabalarla dolu aptal günler! Ve ah, şimdi paranın, peşinde koşulmaya değer tek ödül olduğunu bildiğimiz, cimrilik ve yalanlar dışında hiçbir şeye inanmadığımız, kendimiz hariç hiçbir canlı yaratığa değer vermediğimiz bilgili, zeki günler!

Kederli Olmak Üzerine

Melankolik hissetmekten tat alabiliyorum ve tamamen bedbaht hissetmekten de oldukça memnun kalabiliyorum ama hiç kimse kederli olmaktan hoşlanmaz. Yine de herkes, nedenini bilemese de, kederli olduğu zamanlar vardır. Açıklaması yoktur. Yeni ipek şemsiyeni trende unuttuğunda kederli hissedebileceğin gibi, büyük bir servet kazandıktan sonraki gün de aynı hisleri yaşayabilirsin. Üzerindeki etkisi; diş ağrısı, hazımsızlık ve baş nezlesinin aynı anda saldırmasıyla hemen hemen eşdeğerdir. Aptallaşır, huzursuzlanır ve asabi olursun; yabancılara karşı kaba, arkadaşlarına karşı tehlikeli olursun. Sakar, ağlak ve geçimsizsindir. Kendin ve çevrendeki herkes için sıkıntı kaynağı olursun.

Kederliyken hiçbir şey yapamaz, hiçbir şey düşünemezsin ama bir şeyler yapman gerektiğini hissediyorsundur. Bir yerde sabit kalamaz, şapkanı takıp yürüyüşe çıkarsın ancak sokağın köşesine gelmeden, dışarı çıkmamış olmayı diler ve geri dönersin. Çıkarıp kitap okumayı denersin ama Shakespeare'i eski ve sıradan bulursun. Dickens sıkıcı ve dümdüz ilerleyen bir üsluba sahiptir; Thackeray bunaltıcı,

Carlyle ise aşırı duygusaldır. Kitabı bir yana fırlatır, yazara söylenirsin. Sonra kediyi odadan kovar, arkasından kapıyı tekmeleyip kaparsın. Mektup yazmayı düşünürsün ama on beş dakika boyunca “Sevgili Halacığım, Beş dakikalık boş zamanım olduğunu fark ettim ve hemen sana yazmak istedim,” kısmında takılı kalıp başka nasıl bir cümle yazabileceğini bulamadığını fark edince kağıdı masanın üstüne bırakıp mürekkepli kalemi masa örtüsünün üzerinde yuvarlar ve Thompson’ları görmeye karar verirsın. Ancak eldivenlerini takarken Thompson’ların birer ahmak olduğunu, hiç akşam yemeği yemediklerini anımsar ve senden bebekle ilgilenmeni bekleyeceklerini düşünürsün. Thompson’lara küfreder ve gitmemeye karar verirsın.

O sırada kendini tamamen ezilmiş hissedersin. Yüzünü avuçlarına gömer, ölüp cennete gitmek istediğini düşünürsün. Kendi hasta yatağını gözünün önüne getirirsin; bütün arkadaşların ve akrabaların etrafını sarmış, ağlıyorlardır. Hepsi, özellikle de genç ve güzel olanlar için dua edersin. Ölüp gittiğinde sana değer vereceklerdir; kendine böyle dersin. Ne kaybettiklerini çok geç öğreneceklerdir ve sen de acı acı onların o zaman sana duyacaklarını farz ettiğin saygıyı, şimdiki şüphe uyandırmayan hürmetleriyle kıyaslırsın.

Bu hayaller kendini biraz daha mutlu hissetmeni sağlar ama sadece kısa bir süreliğine, çünkü biraz sonra, başına gelebilecek herhangi bir şey için herhangi birinin üzüleceğini hayal etmenin ne kadar aptalca bir şey olduğunu düşünürsün. Havaya uçman, asılman ya da evlenmen, bayılman kimin umurunda olurdu ki? Hiç kimsenin umurunda değildir. Hiçbir zaman adabınca takdir edilmemiş, hiç hak ettiğin saygıyı görememiştin zaten. Geçmiş yaşantının tama-

mını gözden geçirirsin ve beşikten çıktığın andan itibaren kötü muamelelere maruz kaldığın can yakıcı şekilde açığa çıkar.

Yarım saat bu düşüncelere dalman, seni herkese ve her şeye karşı vahşi bir öfke nöbetine sokar; özellikle de sadece anatomik nedenlerden dolayı tekmeleyemediğin kendine karşı. Sonunda uyku vakti, seni fevri bir şey yapmaktan alıkoymak için gelir ve üst kata çıkıp üzerindekiyi çıkarıp odanın her yerine, dağınık duracak şekilde atarsın. Sonra mumu söndürürsün ve sanki daha önce ağır bir bahse girmiş de artık bahsin süresi dolmuş gibi kendini yatağa atarsın. Yataкта birkaç saat bir o yana bir bu yana döner, monotonluğu üzerinden atmak için de arada bir yataktan çıkıp kıyafetlerini tekrar giyersin. Sonunda huzursuz ve aralıklı bir uykuya dalar, kötü rüyalar görür ve ertesi sabah geç kalkarsın.

En azından biz zavallı bekar erkeklerin bu şartlar altında yapabileceği bu kadardır. Evli erkekler eşlerine çatar, akşam yemekte söylenir ve çocukların yatağa gitmesi için diretirler. Tüm bunlar ev ortamında fazlaca huzursuzluk yaratsa da kederli hisseden bir adama büyük huzur verir. Ne de olsa kavgalar, ilgi duyabileceği tek eğlence kaynaklarıdır.

İlletin bulguları her koşulda aynıdır ancak illetin kendisi çeşitli şekillerde zuhur edebilir. Şair, “üstüne bir mutsuzluğun çöktüğünü” söyler. Arry, Jimee’ye tutarsız yüreğinin iniş çıkışlarını “geçici aksilikler” olarak adlandırdığını belirtir. Kardeşin, bu gece ne problemi olduğunu bilmiyordur. Top-tan keyifsiz hissediyor ve başına bir şeyin gelmemesini umuyordur. Her gün genç hisseden adam “seninle görüştüğü için aşırı sevinçlidir”, çünkü “bu gece kendini fazlasıyla perişan hissediyordur.” Bana gelince, genelde “bu gece içimde tuhaf,

ne idüğü belirsiz bir his var,” der ve “dışarı çıksam iyi olur,” diye söylenirim.

Bu arada, bu his akşam vakti hariç hiçbir zaman uğramaz. Güneş açmışken, dünya hayat dolu biçimde dönerken iç çekip surat asamayız. Çalışma gününün uğultusu, küçük perilerin kulağımıza fısıldadığı düşük tonlu besteyi boğar adeta. Gün içinde sinirli, hayal kırıklığına uğramış veya içermiş bir haldeyizdir ama asla “kederli” ve melankolik değilizdir. İşler sabah saat 10’da ters gittiğinde biz, daha doğrusu sen, küfredersin, mobilyaları devirirsin ama talihsizlik akşam 10’da kapıyı çalarsa, şiir okur ya da karanlıkta oturup dünyanın ne kadar boş olduğunu düşünürüz.

Ama genelde bizi melankolik yapan, bela değildir. Gerçeklik, duygusallığa izin vermeyecek kadar acımasızdır. Bir resme ağlar dururuz ama orijinalinden çabucak gözlerimizi kaçırmalıyızdır. Gerçek acıda dokunaklı bir yan, gerçek tasada lüks bir nokta yoktur. Keskin kılıçlarla oyun oynamaz, kemirgen bir tilkiyi mıncıklamayı seçmeyiz. Bir adam ya da kadın bir üzüntüye saplanıp kalır da onu hafızasında canlı tutmaya gayret ederse, onun artık bir acı olmadığına emin olabilirsiniz. Başlarda ondan ne kadar acı çekmiş olurlarsa olsunlar, hatırlanan şey artık bir zevk haline gelmiştir. Her gün lavanta kokulu çekmecelerde duran küçük ayakkabılara bakıp onlarla tıpış tıpış yürümüş minik ayakları düşünen bir sürü değerli yaşlı hanım ve her gece yastıklarının altında, tuzlu suların yuttuğu bir erkeğin başından aşağı kıvrılan saçları saklayan güzel yüzlü genç hanımlar benim iğrenç, alaycı bir canavar olduğumu ve saçmaladığımı söyleyeceklerdir ancak yine de inanıyorum ki kendilerine dürüst bir şekilde hâlâ üzüntülerine takılıp kalmayı tatsız bulup bulmadıkları-

nı sorarlarsa cevabın “hayır” olduğunu göreceklardır. Kimi ruhlar için gözyaşları da kahkahalar kadar tatlıdır. Eski tarihçi Froissart’tan tanıdığımız, dillere destan İngiliz erkeği zevklerini üzüntüyle kabul ederken İngiliz kadını bir adım öteye gidip zevklerini doğrudan üzüntüden alır.

Dalga geçmiyorum. Bu zorlu, yaşlı dünyada kalpleri yumuşak tutmaya yardımcı olan hiçbir şeyle, bir an olsun dalga geçmem. Biz erkekler herkese yetecek kadar soğuk ve akılcıyız zaten; kadınlar da aynı olsun istemeyiz. Hayır, hayır, sevgili bayanlar, her zaman duygusal ve yufka yürekli olun. Bizim işlenmemiş, kuru ekmeğimizin yumuşatıcı tereyağı olun. Hem ne de olsa, bizim için eğlence neyse, kadınlar için de duygular odur. Bizim mizah anlayışımızı sevmiyorlar; öyleyse onların kederlenme haklarını ellerinden almak elbette ki adil olmaz. Hem kim onların eğlence tarzlarının bizimki kadar hassas olmadığını iddia edebilir ki? Ne diye gülmekten yerlere yatmış bir beden; buruşuk, mor bir suratın ve çıkardığı kulak tırmalayan seslerle açık bir ağzın küçük, beyaz bir ele dayanmış; düşünceli bir suratın ve nazik, akıtacak yaşı kalmamış, kaybolan bir geçmişten Zaman’ın karanlık sokağına bakan bir çift gözden daha akılcı bir mutluluğa işaret ettiğini varsayıyoruz ki?

Pişmanlık’la arkadaş olup yüründüğünü gördüğümde mutlu olurum. O zaman mutlu olurum, çünkü bilirim ki yaşlardaki tuz akıp gitmiş ve şiddet, biz bir daha onun solgun dudaklarını kendimizinkilere değdiririz diye Hüznün güzel yüzünden koparılıp alınmıştır. Zaman iyileştirici elini yaranın üzerine değdirmiştir; artık bizi bir zamanlar bayıltmış acıya tekrar dönüp bakabiliriz. Acı veya umutsuzluk yükselmez artık yüreğimizden. Geçmiş belalarımıza karşı

artık yalnızca eski şövalye yürekli Albay Newcome'ın yoklama alınırken “buralarda” dediğindeki veya Tom ve Maggie Tulliver'ın onları ayıran sisler arasından ellerini kenetlemeleri ve birbirine kilitli ellerin, Floss'un kabarık sularının altına doğru gidişindeki mutluluk ve hüznün tatlı karışımını hissederiz. Yük artık ağır değildir.

Zavallı Tom ve Maggie Tulliver'dan bahsedince aklıma George Eliot'ın bu melankoli konusuyla ilintili bir sözü gelir. Bir yerde, “bir yaz akşamının hüznünden” bahseder. Ne kadar da doğrudur bu gözlem – tıpkı o muhteşem kalemden gelen diğer her şey gibi! Kim o ağır ağır gözden kaybolan günbatımlarındaki kederli büyüüyü hissetmemiştir? Dünya, gün ışığını sevmeyen; düşünceli, çukur gözlü bir genç kıza, Melankoli'ye aittir. “Işık koyulaşana ve karga kayalık ormana kanat çırpana kadar” ormandan bir şey çalmaz. Sarayı alacakaranlık diyarındadır. Bizimle orada buluşur. Gölge kapısında elimizi kendi avcunun arasına alır ve mistik krallığı boyunca yanımızda yürür. Şeklini şemalini görmeyiz ama kanat çırpışını duyar gibi oluruz.

Çalışması bitmeyen can sıkıcı şehirde bile ruhu gelir bize. Her bir uzun, donuk sokağa karamsar bir hava hakimdir ve karanlık nehir, hayalet gibi siyah kemerler altından, sanki çamurlu sularında bir tür sır taşırmış gibi, süzülür.

Sessiz kırdaki ağaçlar ve çitler uzakta belirip, yükselen gece görüntüsünde bulanıklaştıkça, yarasanın kanadı yüzümüzde pır pır edince ve bildircin kılavuzunun ötüşü hüznünlü şekilde tarlalar boyu yankılanınca büyü yüreğimize daha derin saplanır. O saatte görünmez bir ölüm yatağının başında duruyor gibi oluruz ve karaağaçların sallanışında ölen günün iç çekişini duyarız.

Vakur bir hüznün hüküm sürer. Etrafımızda muhteşem bir dinginlik vardır. Çalıştığımız günün dertleri küçülür ve önemsiz bir hâl alır ve peynir ekmek, hatta öpücükler bile, uğruna çaba sarf etmeyi hak edecek yegâne şeyler gibi görünmez gözümüze. Konuşamadığımız ama sadece duyduğumuz düşünceler sel olup üzerimize hücum eder ve dünyanın kararan kubbesi altındaki durağanlıkta bekleyen bizler de önemsiz hayatlarımızdan daha fazlası olduğumuzu hissedimiz. O kapkara perdelerle çevrelenmiş dünya artık sönük bir işyeri değil, insanoğlunun içerisinde ibadet edebileceği ihtişamlı bir tapınaktır ve elleri burada, bu loşlukta zaman zaman Tanrı'ninkilerle buluşur.

Beş Parasız Olmak Üzerine

Fevkalade bir şeydir. Zekice hazırlanmış ve orijinal bir şey yazma niyetiyle oturdum ama zekice hazırlanmış ve orijinal bir şey bulamadım – en azından şu an için. Şu an düşünebildiğim tek şey, beş parasız olmak. Sanırım ellerimin ceplerimde olması bana bunu düşündürdü. Kız kardeşlerim, kuzenlerim veya halalarımın oturmadığım sürece daima ellerim ceplerimde olur. Onlarla birlikte öyle büyük bir arbeye çıkarırlar (pardon, “ikna edici şekilde uyarırlar” demeliydim) ki pes edip onları çıkarmam gerekir – ellerimi yani. Karşı çıkmalarının nedeni, hiç centilmence olmamasıymış. Nedenini anlayabilirsem asın beni! (Özellikle başka insanların yanında) ellerini başkalarının ceplerine sokmanın centilmence olmayışını anlayabilirim ama söyleyin bana sizi titiz insanlar, bir erkeğin kendi ellerini kendi cebine koyması nasıl onu daha az centilmen kılar? Ama belki de haklısınızdır. Şimdi hatırlıyorum da bazı insanların elleri ceplerindeyken homurdandığını söylemişlerdi. Ama onların geneli, yaşlı beyefendilerdi. Biz gençler genel olarak, ellerimiz ceplerimizde değilse, hiç rahat hissetmiyoruzdur. Tuhaf ve dalavereciyizdir. Bizler bir

operakomiğinin opera şapkası olmayan haliyizdir ki öyle bir şey hayal edilebilirse! Ama ellerimizi, pantolonumuzun ceplerine koymamıza izin verip de sağ cepte biraz bozuk para, solda da birkaç anahtar olmasında sakınca görmezseniz hanım bir postane tezgahтарыyla yüzleşebiliriz!

Ellerinizde hiçbir şey yokken cebinizde bile olsalar onlarla ne yapacağınızı bilmek biraz zordur. Yıllar önce sermayem ara sıra “ocağına incir ağacı dikilmiş” denilecek seviyeye geldiğinde sırf bozuklukları alıp şingırdatabilmek için bana mısın demeden her bir penisini harcardım. Cebinde on bir peni varken bir şilin olduğu zamanki kadar beş parasız hissetmiyorsun kendini. Biz “üstün halk” tarafından alaya alınan o züğürt gençlerinden biri olsaydım, bir penimi, iki yarım peniye değiştirdim.

Beş parasız olmak konusunda otorite sahibi olduğumu söyleyebilirim. Taşradan gelme bir aktör oldum denebilir. Daha fazla delile ihtiyaç varsa, ki sanmıyorum, “basınla bağlantısı olan bir beyefendi” olduğumu ekleyebilirim. Haftada on beş şilinle geçindiğim olmuştur. Haftada on şilinle geçindiğim olmuştur; beşini borçlanmışımdır. İki hafta için de bir paltoyla geçindiğim olmuştur.

Ciddi anlamda beş parasız olmanın ülke ekonomisinin içyüzünü anlamaya yardımcı olması gerçekten de muhteşem bir şey. Paranın değerini öğrenmek istersen haftada on beş şilinle geçin ve gör bak kıyafetler ve eğlence için ne kadar para ayırabiliyorsun. Göreceksin ki çeyrek peni para üstü almak, bir peniyi muhafaza edebilmek adına bir buçuk kilometre yürümek önemli bir şey; bir bardak bira, sadece seyrek aralıklarla tadılabilecek bir lükstür ve tek bir yakalık da dört gün üst üste giyilebilir.

Evlenmeden hemen öncesinde bir dene bunu bakalım. Güzel bir deneyim olur. Oğlun veya varisin üniversiteye gitmeden önce bir denesin. Yılda yüzlük cep harçlığına laf etmez o zaman. Bazı insanların çok işini görür o para. Bin sekiz yüz doksan dört senesinden sonra üretilmiş kırmızı şarap içmeyen ve sade kızarmış koyun etindense kedi eti yemeyi tercih eden o narin çiçekleri de biliyorum. Bu zavallılarla zaman zaman karşılaşıyoruz ama çok şükür ki bunlar esasen sadece bayan yazarlarca bilinen o korkunç ve müthiş toplulukla sınırlılar. Bu insanlığın yararına! Ben bu yaratıkların hiçbir zaman menüyü tartıştıklarını duymuyorum ama kendilerini şehrin doğusundaki basit bir birahaneye götürüp boğazlarından aşağı ucuz, altı penilik bir akşam yemeği sokmak istiyorum: biftek, dört peni; patates, bir peni; yarım litre bira; bir peni. O anı (ki bira, tütün ve kızarmış domuzun karışan kokusu genelde canlı bir izlenim bırakıyor) belki gelecekte önlerine konan şeylere burun kıvrımalarını biraz azaltır. Bir de dilencinin dua ettiği şu cömert grup var; para üstü konusunda bonkör olan ama hiçbir zaman borçlarını ödemeyi düşünmeyenler... Onlara bile bu plan biraz sağduyu kazandırabilir. “Her zaman garsona bir şilin bırakıyorum. Daha az da verilmez ki...” demişti geçen gün Regent Sokağı’nda öğle yemeği yediğim genç hükümet görevlisi. On bir buçuk peni vermenin muazzam imkansızlığı konusunda ona katıldığımı söyledim ama aynı zamanda bir gün onu tuzaga düşürüp Covent Garden yakınlarındaki bir lokantaya götürmeyi de aklıma koymadım değil. Orada garson ayın sonuna doğru, görevini daha iyi yerine getirebilmek için sadece gömleğiyle hizmette bulunur ki o gömlekler bayağı kirlidir. O garsonu tanıyorum. Arkadaşım ona bir peni-

den fazlasını verirse adam saygısının bir göstergesi olarak o anda orada kendisiyle el sıkışmakta ısrar edecektir; bundan eminim. Meteliksiz olmak konusunda söylenmiş ve yazılmış bir sürü komik şey var ama gerçeklik komik değil. Peniler için pazarlık yapmak zorunda kalmak hiç de komik değil. Sefil ve pinti olduğunun düşünülmesi komik değil. Kirli pasaklı olmak ve adresinden utanmak hiç komik değil. Hayır, yoksulluğun komik hiçbir yanı yok – yoksul olan için. O, hassas bir adam için yeryüzündeki cehennemdir. Herkül'ün yaptıklarını yapabilecek birçok cesur beyefendinin kalbi, yoksulluğun aşağılık sefaletinden kırılmıştır.

Katlanılması zor olan şeyler, rahatsızlıkların kendileri değil. Hepsi o olduğu sürece kim biraz maddi sıkıntıyı dert eder ki? Robinson Crusoe pantolonundaki yamay umursar mıydı? Pantolon giyiyor muydu? Unuttum. Yoksa pandomimlerde yaptığı gibi mi dolaşıyordu? Ayak parmaklarının çizmelerinden dışarı fırlamasını umursar mıydı? Hem onu yağmurdan koruduğu sürece şemsiyesi pamuktan olsa ne olurdu ki? Kirli pasaklı oluşu canını sıkıymıyordu; hiçbir arkadaşısı ona dudak bükmek için orada değildi ne de olsa.

Fakir olmak önemsizdir. Esas can acıtan, fakir olduğunun bilinmesidir. Paltosu olmayan bir adamı çabuk çabuk koşturan şey, soğuk değildir. İnanmayacağını bile bile sana paltoların sağlıksız olduğunu düşündüğü yalanını söylemesi ve asla şemsiye taşımamayı prensip haline getirmesidir sadece yüzünü kızartan. Yoksulluğun bir suç olmadığını söylemek kolaydır. Hayır, öyle olsaydı insanlar ondan utanç duymazdı. Ama bir soygundur ve bu yüzden de cezalandırılır. Fakir bir adam dünyanın her yerinde hor görülür; bir lord tarafından olduğu kadar bir Hristiyan tarafından, bir

uşak tarafından olduğu kadar bir demagog tarafından hor görülür ve mürekkep yalamış gençler için yazılmış müsvedde defterinden çıkan özdeyişlerin çoğu da yoksul birine saygı duymayı öğütmez. İnsanın düşüncesinde görünüş her şeydir; Piccadilly’de iyi giyimli olması koşuluyla Londra’nın en belalı, en yaramazıyla kol kola yürüyen bir adam arka sokaklardan birine girip pejmürde görünümlü bir beye birkaç söz söylemeden duramaz. O pejmürde görünümlü bey de durumu herkesten daha iyi bildiği gibi, tanıdık birine rastlamamak için yolu uzatmaya razıdır. Onu hali vakti yerindeyken tanıyanlar da hiç yüzlerini başka yöne çevirmeye tenezzül etmezler zaten. Pejmürde görünümlü bey, görülme ihtimalinden dolayı onlardan bin kat daha endişelidir. Onların yardım eli uzatmalarına gelince, bundan nefret ettiği kadar hiçbir şeyden nefret etmiyordur. Tek dilediği unutulmaktır ve bu açıdan şanslıdır – çoğunlukla istediğini alır.

Kimse, diğer her türlü olayda olanın aksine, Zaman denenilen o muhteşem homeopatik* yaşlı doktorun yardımıyla beş parasız olmaya alışmaz. Eski toprak ile çaylak arasındaki farkı; yani yıllarca yaşadığı değişimler, mücadeleler ve olaylarla pişmiş eski toprak ile sefaletini saklamaya çalışan ve sürekli bulunacağı korkusuyla yaşayan zavallı acemi arasındaki farkı, tek bakışta anlayabilirsin. Hiçbir şey bu farkı, bu iki adamın saatlerini tefeciye veriş biçimlerinden daha iyi ortaya koymaz. Ne demiş şair: “Bir şeyi tefeciye verirken hissedilen hafiflik sanattan gelir, şanstın değil”. Bu iki adamdan biri, “Amca’nın Yeri”ne, tıpkı terzisine giderken büründüğü soğukkanlılıkla, hatta daha fazlasıyla girer. Asistan kibardır ve

* Homeopati, çok miktarda olduğunda hastalığa neden olan doğal maddeleri az miktarda vererek hastalığı tedavi etme yöntemi. (ç.n.)

yan taraftaki bayanın büyük öfkesini göze alarak bir an önce onunla ilgilenir ki o bayan yine de kendisi yerine ilgilenilen müşteri “sıradan” biriyse durumu sıkıntı etmez. İşlemin keyifli ve profesyonel bir şekilde gerçekleştirilmesi nedeniyle, büyük bir satın alma durumunun söz konusu olduğu düşünülebilir. Ancak bir adam ilk tefeciliğinden ne kadar kazanabilir ki? İlk sorusunu “tefeciye veren” bir çocuk, onunla kıyaslandığında güven timsalidir. O kişi, mahalledeki bütün kaldırım mühendislerinin dikkatini çekmeyi başarana kadar dükkanın dışında dolaşır ve artık devriye gezen polislerin zihninde büyük şüphe uyandırmıştır. Camların muhtevasını dikkatlice inceledikten sonra (ki bunu etraftakilerde bir elmas bilezik veya benzeri bir şey alacağı hissini uyandırmak amacıyla yapar), nihayet içeri girer (ki bunu da sanki şişkinler çetesinin bir üyesiymiş gibi umursamaz bir kasıntıyla yapar). İçeri girdiğindeyse hiçbir şekilde duyulmamak istencesine alçak bir ses tonuyla konuşur ve hepsini tekrar söylemek zorunda kalır. “Bir arkadaşıyla” ilgili sohbeti esnasında sıra “ödünç vermek” sözcüklerine gelince kendisine bir an önce sağ taraftaki adliye binasına gitmesi ve köşeyi döndükten sonra ilk kapıya girmesi söylenir. Dükkandan, üzerinde kolayca sigara yakabileceğiniz bir suratla ve muhitin tüm sakinlerinin kendisini izlediği hissiyle çıkar. Söz konusu yere geldiğindeyse adını ve adresini unutmuştur ve umutsuz bir embesillik vakası olmuş çıkmıştır. Ciddi bir ses tonuyla “o şeye” nasıl sahip olduğu sorulduğunda kekeler ve kendisiyle çelişir. Tam da o gün onu çaldığını itiraf etmemesi bir mucizedir. Orada, öyle bir şeyle ilgilenmediklerini, bir an önce oradan ayrılmasının kendisi için hayırlı olacağını belirtirler ve o da söylenileni yapar; beş kilometre ötede kendine gel-

diği ana kadar hiçbir şeyi hatırlamaz ve oraya nasıl geldiğine dair en ufak bir fikri de yoktur.

Bu arada zaman konusunda birahanelere ve kiliselere güvenmek ne kadar tuhaftır, değil mi? Birahaneler genelde çok hızlıyken kiliseler de bir o kadar yavaştır. Bunun yanı sıra, birahanenin saatine dışarıdan bakabilmek için gösterdiğin çaba, büyük zorlukları beraberinde getirir. Kibarca kapıyı aralayıp içeriye bakarsan anında seni oraların muhbirleri ve dilencileriyle aynı kategoriye sokan kadın barmenin aşağılayıcı bakışlarını üzerine çekersin. Ayrıca evli müşterilerin de huzursuz olmalarına neden olursun. Saati göremezsin, çünkü kapının arkasındadır. Sessizce geri çekilmeye çalışırken kafanı kapıya çarparsın. Mümkün olan diğer tek yöntemse camın arkasından bir aşağı bir yukarı zıplamaktır. Ancak bu ikinci işlemten sonra bir banjo* çıkarıp şarkı söylemeye başlamazsan, mahallenin beklenti içinde etrafta toplanmaya başlayan en genç sakinleri sükût-u hayale uğrayacaklardır.

Yarım saat önce saatini “tamir edilmeye” bırakınca sokaktaki birisinin seni durdurup dikkat çekici bir şekilde saati sormasının doğanın hangi kanunuyla açıklandığını da öğrenmek isterim. Saatin yanınızdayken hiç kimsenin bu konuyla ilgili en ufak bir merak söz konusu değıldir.

Sevgili beş parasız olma konusunda hiçbir şey bilmeyen yaşlı hanımlar ve beyefendiler – hiç de bilmesinler zaten – tefecileri alçalmanın en son safhası olarak görürler. Konuyu daha iyi bilenlerse (ki eminim okuyucularım da bunu fark etmişlerdir) orada görmeyi hayal bile edemeyecekleri birçok insanı orada görünce genelde rüyasında Cennet’e gittiğini gören küçük bir çocuk gibi şaşırlar. Bana gelince, arka-

* Afrika menşeli bir çalgı aleti. (ç.n.)

daşlara borçlanmaktansa tefeciliği daha bağımsız bir eylem olarak algılıyorum ve daima “yarından sonraki güne kadar birkaç pound istemeye” meyilli tanıdıklarına da bu düşünciyi aşılamaya çalışıyorum. Ama hepsi bunu görmüyor. Bir kere bir tanesi, meselenin ilkesine karşı olduğunu ifade etmişti. Zannederim itiraz ettiği şeyin faiz olduğunu söylemiş olsaydı gerçeğe biraz daha yaklaşmış olurdu. %25 gerçekten de ağır bir miktar.

Beş parasız olmanın kademeleri var. Hepimiz az çok beş parasız – kimimizse biraz daha fazla öyle. Kimileri bin pounda beş parasız, kimileri bir şiline. Bense tam şu anda beş pounda beş parasızım. Sadece bir iki günlüğüne ihtiyacım var. Taş çatlasa bir hafta içinde geri öderim. Okuyucularım arasından herhangi bir hanım veya beyefendi bana borç verirse gerçekten minnettar olurum. Gizli olarak Sayın Field ve Sayın Tuer adına yollayabilirler ama böyle bir durumda lütfen zarfın iyi kapatıldığından emin olun. Güvenlik için size “I.O.U.” mu* verebilirim.

* “I Owe You” ifadesinin kısaltılmışı. Genel itibariyle, resmi olmayan bir borç bildirim belgesi olarak kullanılır. (ç.n.)

Gösteriş ve Kibirlik Üzerine

Her şey gösteriş için ve herkes gösteriş meraklısı. Erkekler de en az kadınlar kadar, hatta bazı durumlarda daha da fazla... Çocuklar da öyleler. Hatta en çok onlar... Bir tanesi tam da şu anda bacaklarımı dövüyor. Yeni ayakkabıları hakkında ne düşündüğümü bilmek istiyor. Açıkçası pek de hoş durmuyorlar. Simetrik durmadıkları gibi kıvrımları da iyi değil. Ayrıca tanımlanamaz derecede pütürlü bir görüntüsü var (ayrıca sanıyorum ki yanlış ayakta duruyor). Ama bunu dile getirmiyorum. Küçük kızın benden istediği şey eleştiri değil, övgü; dolayısıyla ben de ayakkabılara, değerlerini düşürdüğüne inandığım bir taşkınlıkla övgüler yağıdırıyorum. Başka hiçbir şey bu kendini beğenmiş melek yüzlü yavrucağı tatmin etmezdi. Bir keresinde onunlayken “dürüst arkadaş geçiştirmesini” denemiş, başarısız olmuşum. Bana kendisinin genel hâl ve hareketleriyle ilgili fikrimi tam olarak şu sözlerle sormuştu: “Hakkımda ye düşünüyöşun? Benden memnun musun?” Ben de bunun son zamanlardaki ahlaki kariyeriyle ilgili fikirlerimi söylemek için iyi bir fırsat olduğunu düşündüm ve “hayır, senden memnun değilim,” dedim. O sabah

olanları hatırlattım ve bir Hristiyan kızı olarak kendisinin istekleri doğrultusunda o sabah saat 5'te evdekileri uyandıran, saat 7'de su testisini düşürüp merdivenlerde onu yakalamaya çalışan, saat 8'de kediyi banyoya sokmaya uğraşan ve saat 9.35'te kendi babasının şapkasının üzerine oturan akliselim ve iyi bir amcanın ondan nasıl memnun olmasını beklediğini sordum. Karşılığında ne yapmış olabilir? Direkt konuşmamdan ötürü bana minnettar olmuş mudur? Sözlerimin üzerine düşünüp taşınmış, onlardan faydalanmaya karar vermiş ve o saatten itibaren daha iyi, daha alçakgönüllü bir hayat sürmeye karar vermiş midir?

Hayır! Bana bağırdı.

Ondan sonra da kötü sözler söylemeye başladı. “Şen kötüşün, kötüşün! Kötü amca! Kötü adam, seni anneme şöylicem.”

Ve söyledi de.

O gün bugündür, fikrim sorulduğunda gerçek düşüncelerimi daha çok kendime saklamaya özen gösterdim. Onun yerine bu küçük çocuğun davranışlarına karşılık, gerçeklerden bağımsız olarak sınırsız hayranlığımı ifade etmeyi tercih ettim. O da onaylarcasına başını sallar ve düşüncemi ev ahalisine duyurmak için harekete geçer hâle geldi. Dediklerimi paralı askerlik için bonservis olarak kabul ettiğini sanıyorum, çünkü hemen ardından uzaklardan bir sesin “amcam iyi bir kij olduğumu söylüyor. İki büşküvüyü hak etmişim”.

Şu anda kendinden geçmiş bir biçimde ayak parmaklarına bakıp “şap sup” diye mırıldanıyor – kibir ve gösterişin iki ayaklısı!

Hepsi birbirine benziyor. Güneşli bir öğleden sonra Londra'nın varoşlarında bir bahçede oturduğumu hatırlı-

yorum. Birden üst katlardan birinin camından keskin, tiz bir sesin tahminen diğer bahçelerden birinde görünmeyen bir varlığa bağırıldığını duymuştum: “Büyükanne, ben iyi bi çocum, ben çok iyi bi çocum. Büyükanne, Bob’ın şortlarını giydim”.

Aslında hayvanlar bile gösteriş meraklısı. Geçen gün Regent’s Circus’ta bir dükkanın girişindeki aynanın karşısında oturan bir Ternöv köpeğine rast geldim. Bir yönetim kurulu toplantısı dışında eşi benzeri görülemeyecek bir kendini beğenmişlikle kendisini süzüyordu.

Bir gün çiftlik evindeydim. Dini bir bayram günüydü. Hangisi olduğunu hatırlamıyorum ancak kutlama yaptığımız bir gündü. Bir May-day*, bir Quarter-day** ya da benzeri bir şeydi ve ineklerden birinin kafasına çelenk koymuşlardı. Hayvan, yeni kıyafetiyle havai bir kız öğrenci gibi dolanıyordu ve çelengi çıkarttıklarında oldukça huysuz davranmaya başlamıştı. Sabit durmasını sağlayıp sağabilmek için çelengi tekrar takmak zorunda kalmışlardı. Bu bir Percy anekdotu*** değil, gerçeğin ta kendisidir.

Kedilere gelince, gösteriş konusunda neredeyse insanlarla aynılar. Ziyarete gelen birinin, kendi cinsine aşağılayıcı bir laf söylemesinden sonra ayağa kalkıp odadan dışarı çıkan bir kediyi tanıdımlığım var. Güzel bir iltifatsa onları bir saat mırıldanmaya teşvik ediyor.

Kedileri severim. Bilmeden o kadar eğlendiriyorlar ki... Onlarda öyle komik bir ağırbaşlılık, onlarda öyle bir “bu ne cüret! Git buradan, bana dokunma!” havası var ki... Diğer

* 1 Mayıs’ta kutlanan bir çeşit geleneksel İngiliz bahar bayramı. (ç.n.)

** Yılda dört kez kutlanan ve Britanya, İrlanda ve İskoçya geleneklerinde gözlemlenen bayramlar. (ç.n.)

*** Sholto ve Reuben Percy tarafından yazılmış bir klasik. (ç.n.)

taraftan, köpeklerde öyle bir kendini beğenmişlik göremezsin. Onlarda, karşılaştıkları bütün Tom, Dick ve Harry'lere karşı bir "selam dostum, tanıştığımıza memnun oldum," havası var. Bir tanıdığımın köpeğini görünce başına sille vuruyor, aşağılayıcı laflar söylüyor ve sırt üstü yuvarlıyorum ama öylece uzanıp bana bön bön bakıyor ve hiç umursamıyor.

Sıkıysa bir kediye öyle davran! Seninle ömrü billah tek-rar konuşmaz. Hayır, bir kedinin takdirini kazanmak için yaptıklarına dikkat etmelisin. Kediye tanıımıyorsan en iyisi şöyle diyerek başlamak: "zavallı kedi". Üstüne de yumuşak, anlayışlı bir tonda "uf olmuş" diye ekle. Ne demek istediğini sen de, kedi de anlamayacaksınızdır ancak o hassasiyet, senin iyi niyetli olduğunu gösterecektir ve genellikle de kedinin duygularını öyle bir okşar ki iyi bir tarzın ve fena olmayan bir görüntün varsa arkasını havaya dikip burnunu sana sürtecektir. Mesele bu noktaya gelince de çenesinin altını okşayabilir, kafasının yan tarafını gıdıklayabilirsin; o zaman akıllı yaratık patilerini bacağına geçirir ve sonrası, şu güzel dizelerdeki gibi arkadaşlık ve sevgidir:

Küçük Kediciği seviyorum, tüyleri çok sıcak,
Onu kışkırtmazsam bana hiç kızmayacak;
Bu yüzden onu sıvazlayıp okşuyor ve ona yiyecek veriyorum,
Ve iyi olduğum için de Kediciğ tarafından seviliyorum.

Dörtlüğün son iki dizesi bize kediciğin insan iyiliği hakkındaki anlayışıyla ilgili oldukça doğru bir anlayış sunuyor. Belli ki ona göre iyilik, onu sıvazlamaktan, okşamaktan ve beslemekten kaynaklanıyor. Ama korkarım ki erdeme ilişkin

böyle dar bir bakış açısı yalnızca kediciklere mahsus değil. Hepimiz diğer insanları değerlendirirken benzer bir liyakat standardı benimsiyoruz. İyi bir adam, bize iyi davranan bir adamken kötü bir adam da bizim istediğimizi yapmayan bir adamdır. İşin gerçeği, her birimizin, dünyadaki herkes ve her şeyin bizim uzantımız olmak üzere yaratıldığına dair doğuştan gelen bir kanaatimiz var. Erkek ve kadın tanıdıklarımız bize hayranlık duymak ve bizim çeşitli ihtiyaçlarımızı gidermek için yaratılmışlardır. Sen de, ben de sevgili okurum, kendi fikrimiz doğrultusunda evrenin merkeziziz. Benim anlayışına göre sen hürmetkar bir Tanrı tarafından benim yazdıklarına para verip onları okumak için yaratıldın. Öte yandan ben de senin anlayışına göre senin okuman için bir şeyler yazmak üzere dünyaya gönderilen bir yazarım. Yıldızlar diye adlandırdığımız ve ebedi sessizlikte yanı başımızdan hızla geçen sayısız başka dünyalar gök kubbeye, biz geceleyin oraya baktığımızda ilginç bir görüntü sergilemeleri için konmuştur. Ve o karanlık sırları ve gizemli yüzüyle ay da bizim altında flört edebilmemiz için ayarlanmıştır.

Korkarım çoğumuz Bayan Poyser'in güneşin her sabah kendi ötüşünü duymak için doğduğunu düşünen ispenç horozu gibiyiz. "Dünyayı döndüren, bu gösterişlilikler". Gösterişi sevmeyen hiçbir insanoğlunun var olduğuna inanmıyorum. Şayet olursa da aşırı rahatsız bir insan olurdu. Elbette ki çok iyi bir insan olurdu ve kendisine bu yüzden çokça saygı duymamız gerekirdi. Hayranlık duyulması, bir cam vazoya koyulup örnek diye gösterilesi, desteklenesi, ders notu gibi kopyalanması ve saygı duyulması bir adam olurdu ama sevicecek bir adam, elini tutmayı düşünebileceğimiz bir insan evladı olmazdı. Melekler son derece mükemmel varlıklar

olabilirler ama biz zavallı ölümlüler mevcut durumumuzda onları değerli ancak yavaş tayfa olarak değerlendiririz. Sıradan iyi insanlar dahi bir hayli bunaltıcı oluyorlar. Birbirimizde erdemlerimizde değil, hatalarımız ve yanlışlarımızda dokunup anlayış bulabiliriz. Daha soylu özelliklerimiz söz konusu olduğunda yeterince büyük farklılıklar sergiliyoruz. Hatalarımızdaysa bir oluyoruz. Kimimiz cimriyiz, kimimiz bonkör. Birazımız nispeten dürüst ve çok daha azımız doğrucu. Ancak kibirde ve birbirine benzer zayıflıklarda el ele tutuşabiliyoruz. Kibir, Doğa'nın o tüm dünyayı soydaş haline getiren dokunuşlarından bir tanesi. Kafa derisinden oluşan kemeriyle gurur duyan Kızılderili avcıdan, yıldızları ve madalyaları altında şişen Avrupalı generale; iki örgülü saçının uzunluğuna neşeyle gülen Çinliden, bileği dar paçalılara benzesin diye işkencelere katlanmak zorunda kalan “profesyonel güzelliğe”; dağınık saçları ve elinde hırpani şemsiyesiyle Seven Dials'da kasılarak yürüyen küçük Polly Stiggins'den, misafir odasındaki üç buçuk metre uzunluğundaki kafilenin arasından geçip giden prensese; müstehcen şakalarıyla ahbablarının kahkahasını kazanan Arry'den, şatafatlı zamanlarında gösterilen beğenilerden minnet duyan devlet büyüğüne; nadir bulunan petrol ve fildişini, boynuna asmak için camdan kolyelerle değiş tokuş eden koyu tenli Afrikalı'dan, küçük taşlar ve adının başına eklenecek boş bir unvan için beyaz bedenini satan genç Hristiyan kıza, herkes kibrin cıfcaflı bayrağı altında ilerliyor, savaşıyor, yaralanıyor ve ölüyor.

Evet, evet, kibir gerçekten de İnsanlığı harekete geçiren tetikleyici güç, tekerleri yağlayansa yağcılık. Bu dünyada sevilmeyi ve sayılmayı istiyorsan insanları yağlamalısın. İyisini,

kötüsünü; zenginini, fakirini; aptalını, zekisini yağlamalısın. Böylece herkesle çok iyi geçinirsin. Birinin erdemlerini, birinin günahlarını öv. Herkesi, her konuda öv, özellikle de sahip olmadıkları şeyler konusunda. Erkekleri güzelliklerinden, aptalları zekalarından ve hödükleri de terbiyelerinden dolayı öv. Ayırt etme yeteneğin ve kavrayışın göklere çıkacaktır.

Herkes yağcılıkla tavlabilir. “Kemerli kont” deyimini uygun deyim olabilir. Söz konusu olan pantolon askısı yerine kemer takan bir kont değilse ne anlama geldiğini bilmiyorum. Bazıları takıyor. Benim hoşuma gitmiyor. Kemerin işe yaraması için onu sıkman gerekir ve bu da rahatsızlık verir. Her neyse, Kemerli kont, ne tür bir kont olursa olsun iddia ediyorum ki yağcılıkla tavlabilir; tıpkı bir düşesten kedi maması satan adama; bir köylüden bir şaire kadar bütün insanların yağcılıkla tavlanaileceğı gibi (üstelik şairi, köylüden çok daha kolay yağlayabilirsin, çünkü tereyağı; kepekli ekmeğe, yulaflı kekten çok daha kolay sürölür).

Sevgiye gelince, yağcılık sevginin hayat damarıdır. “Birini kendisini sevmeye gücüyle doldurursan taşan kısmı senin payına düşen kısımdır,” der zeki ve içten ama adını hatırlayamadığım bir Fransız. Kahretsin, istediğimde isimleri hiç hatırlayamıyorum. Bir kıza bir melekten daha melekse olduğunu; ortalama bir tanrıçadan daha zarif, görkemli ve semavi olduğunu; Titania’dan daha peri gibi, Venüs’ten daha güzel, Parthenop’tan daha büyüleyici olduğunu; kısacası yaşamış, yaşayan veya yaşayacak herhangi bir kadından daha güzel, daha tapılası, daha göz alıcı olduğunu söylersen güvenmeye hazır küçük kalbinde olumlu bir etki bırakmış olursun. Tatlı, masum şey söyleyeceğın her söze inanacaktır!

Bu şekilde bir kadını kandırmak çok basittir.

Sevgili minik ruhlar yağcılıktan nefret ederlermiş; böyle derler. Sen “Ah, sevgilim söz konusu sen olduğunda yağcılık değil, direkt gerçeğin ta kendisi. Gerçekten, abartısız yeryüzüne inmiş en güzel, en iyi, en çekici, en kutsal, en mükemmel insan evladısın.” dediğinde, o da sessiz, onaylayan bir gülümsemeyle birlikte senin yiğit omzuna yaslanır ve iyi biri olduğunu mırıldanır.

Tanrı aşkına, tamamen gerçekler üzerine dayalı aşk yaşamaya çalışan bir adam düşün; sıradan bir övgü ya da mübalağa sözcüğü söylememeye kararlı ama kendini de sıkı sıkıya aynı gerçekle sınırlandıran bir adam! Aynı adamın sahibesinin gözlerine kendinden geçmiş şekilde bakarken ve ona yumuşak bir biçimde genel itibarıyla çok da fena görünmediğini fısıldadığını bir düşün! Onun küçük elini havaya kaldırıp sönük kırmızı bir renkte olduğunu, onu göğsüne yaslariken burnunun, eğri duran bir buruna göre oldukça güzel görüldüğünü ve gözlerinin ortalamaları yakaladığını söylediğini düşün!

Büyük ihtimalle sevdiği kadının burnunun yeni açmış bir güle benzediğini, saçının gülüşleri tarafından hapsedilmiş, dalgın güneş ışınlarına ve gözlerinin de iki adet akşam güneşine benzediğini söyleyen adama karşı çıkar.

Yağcılık yapmanın birden çok yolu var ve elbette ki tarzını, karşındakine göre belirlemelisin. Kimisi kürekle sunulmasını sever; bu fazla sanatsallık gerektirmez. Ancak söz konusu hassas biriye çok ihtiyatla ve doğrudan kelimeler kullanmaktan ziyade kastederek yapmak gerekir. Birçokları hakaret şeklinde söylenenlerden hoşlanırlar: “Sen ne eşeksin, sen. Son altı penini gördüğün ilk aç dilenciye verirsin.” gibi.

Bazıları da yalnızca üçüncü bir şahıs aracılığıyla iletilmesini ister; yani C, A'yı tavlama istiyorsa A'nın belirli bir arkadaş olan B'ye A'nın mükemmel bir insan olduğunu söylemesi ve B'ye bunu kimseye, özellikle de A'ya, söylememesi için yalvarması gerekir. Ancak dikkat et, B güvenilir biri olsun, yoksa dediğini yapmaz.

O hoş, güçlü kuvvetli, "yağcılıktan nefret ederim, efendim," "kimsenin seni yağcılıkla tavlamasına izin verme," falan filan diyen John Bull'larla da çok rahat başa çıkılır. Gösteriştan uzak oldukları konusunda yeterince yağlarsan onlarla istediğini yapabilirsin. Ne de olsa gösteriş, günah olduğu kadar bir erdemdir de. Onun günah olduğuyla ilgili bir sürü kitaptan özdeyişler bulunabilir ama o, bizi kötüye olduğu kadar iyiye de yöneltebilen bir tutkudur. Hırs yalnızca asalet katılmış kibirliliktir. Övgü ve takdir, ya da tercih ettiğimiz adıyla Ün kazanmak istiyoruz ve dolayısıyla harika kitaplar yazıyor, ihtişamlı resimler yapıyor, güzel şarkılar söylüyor ve istekli ellerle ders çalışıyor, bir şeyler dokuyor, laboratuvara giriyoruz.

Zengin adamlar olmak istiyoruz; rahatlık ve konforun tadını çıkaralım diye değil (zaten bir adam bunların tadına yılda iki yüz pound'a her yerde bakabilir); evlerimiz komşularımızınkinden daha büyük ve daha süslü olsun, evlerimizin ve hizmetçilerimizin sayısı daha fazla olsun, hanımlarımıza ve kızlarımıza saçma sapan ama pahalı kıyafetler giydirebilelim ve bizzat kendimizin birazcık bile yemediği pahalı akşam yemekleri verebilelim diye. Ve bunu yapmak için de dünyanın işini berrak ve çalışkan bir beyinle destekliyoruz: İnsanlar arasında ticareti arttırıp medeniyeti dünyanın en ücra köşelerine taşıyoruz.

Bu yüzden, kibirli olmayı kötüye kullanmayalım. Onu iyiye kullanalım. Onurun kendisi kibrin en üst noktasıdır. Bu içgüdü yalnızca Beau Brummel'lara* ve Dolly Varden'lara** özgü değildir. Tavus kuşunun da kibri vardır, kartalın da. Züppeler işe yaramazlar. Ama kahramanlar da öyle. Gelin kardeşlerim, birlikte kibirli olalım! El ele tutuşup birbirimizin kibirini arttırmaya yardımcı olalım. Pantolonumuz ve saçımızla değil, cesur yüreğimiz ve çalışan ellerimizle, doğruyla, saflıkla, asaletle kibirli olalım. Alçak ya da rezil olana eğilmeyecek kadar kibirli olalım, boş bencillikler ve boş kıskançlıklar için fazlasıyla kibirli olalım, kalp kıran sözler söylemeyecek ya da davranışlarda bulunmayacak kadar kibirli olalım. Üçkağıtçılarla dolu bir dünyada samimi, dimdik duran beyefendiler olalım. Güzel şeyler düşünmekle, harika işler başarmakla, iyi hayatlar yaşamakla gurur duyalım.

* 1778-1840 senelerinde yaşamış, Prens Regent'in da arkadaşı olan, erkeklerin giyim kuşamı konusunda belirleyici bir rol oynamış isim. (ç.n.)

** Charles Dickens'in "Barnaby Rudge" adlı romanında renkli giyimiyle dikkat çeken bir karakter. (ç.n.)

Yeryüzündeki Yaşam Üzerine

Aylak bir adamın pek de düşüneneceği tarzda bir şey değil aslında, öyle değil mi? Ama bilirsin, dışarıdan bakanlar genelde oyunun tamamını görürler; ben de yol kenarındaki çardağımda oturup keyif nargilemi içerken ve üşengeçliğin nilüfer yapraklarını yerken derin düşüncelerle hayat yolunda yuvarlanıp taklalar atan kalabalığı izleyebilirim.

Tören alayı hiçbir zaman sona ermez. Gece gündüz sayısız ayağın çabuk çabuk hareket edişini duyarsın; bazıları koşuyordur, bazıları yürüyordur, bazıları bekliyor ve aksıyordur ama hepsi acele ediyordur, hepsi o kızgın yarışta sabırsızdır, hepsi hayatını, uzuvlarını, kalbini ve ruhunu, başarının sürekli genişleyen ufkuna ulaşmak için yaralar. Akın akın ilerlerlerken onlara dikkat et – kadın, erkek, yaşlı, genç, asil, yalın, adil, hilekar, zengin, fakir, mutlu, üzgün – hepsi bir yere yetişiyor, koşturuyor, acele ediyor.

Güçlü, güçsüzü kenara itiyor; kurnaz, safın yanından sinsice geçip gidiyor; arkada kalanlar öndekilere dirsek vuruyor; öndekiler koştururken arkada kalanlara tekme atıyor... Yakından bak; hızla geçip giden gösteriyi göreceksin.

İşte nefes nefese kalmış yaşlı bir adam ve işte sert ve belirgin yüz hatlarıyla ürkek bir kızı çalışmaya zorlayan müdire... İşte “Yeryüzündeki Yaşam Üzerine”yi okuyan ve gözlerini zorlukla kitabının üzerinde gezdirirken diğer herkesin kendisini geçmesine izin veren gayretli bir genç; işte sıkılmış gibi görünen, koluna modaya uygun giyinmiş bir kadının girmiş olduğu bir adam. İşte özlem dolu gözlerle, bir daha hiçbir zaman göremeyeceği günlük güneşlik köyüne bakan bir çocuk; işte sıkı ve basit bir adımla ileri sıçrayan geniş omuzlu bir adam. Ve işte sessiz adımları, zayıf yüzü ve düşük omuzlarıyla başka bir adam yana kayıp onun önüne geçiyor. İşte bakışları yere odaklanmış usta bir dolandırıcı yolun bir ucundan diğer ucuna titizlikle işini görüp geçiyor. İşte burada da asilzade yüzüyle bekleyen bir genç, uzaktaki hedefinden ayağının altında duran çamura bakıp tereddüde kapılıyor.

Ve şimdi de görüntü alanıma açık renkli bir kız geliyor; zarif yüzü her adımda biraz daha kırışıyor. Bir tane bitkin adam ve bir de ümit dolu bir genç geliyor.

Karışık bir kalabalık, karmakarışık bir kalabalık! Prensle dilenci, günahkarla aziz, kasap ve ekmekçiyle şamdancı, tamirciyle terzi, çiftçiyle denizci; hepsi birbirini itip kakıyor. İşte peruk ve cübbesiyle avukat ve işte solgun tacıyla Yahudi eskici. İşte elbisesi içinde asker ve işte cenazecinin durmadan hışırdayan şapka kurdelesı, yırtık pırtık pamuk eldivenleriyle bir dilsiz. İşte el yordamıyla ölmüş yapraklarını arayan köhne bilim insanı ve işte gösterişli kaşesini basan parfümlü aktör. Her derde deva olduğunu söyleyen yasama çözümlemini anlatan laf cambazı siyasetçi, hastalıkları geçirdiğini söylediği sahte ilaçlarıyla gezginci şarlatan da buradaymış! Şık

kapitalist ve adaleli işçi; bilim adamı ve ayakkabı boyacısı; şair ve su borcu toplayıcısı; bakan ve balerin de... Varillerini öve öve bitiremeyen kırmızı burunlu hancı; geceliği elli pound'dan ders veren ılımlı bir eğitimci; bir yargıç ve bir dolandırıcı; bir papaz ve kumarcı da aralarında... Elmaslarıyla birlikte gülümseyen ve göz kamaştıran bir düşes; yemek pişirme konusunda titiz, cılız bir pansiyon sahibi; sallanan, destek arayan, bayağı görünümlü bir şey...

Birlikte, yanak yanağa ilerlemeye çalışıyorlar. Çılgılık atarak, küfürler ve dualar ederek, gülerек, şarkı söyleyerek, inleyerek yan yana koşturuyorlar. Hızları hiçbir zaman düşmez, yarış hiçbir zaman sona ermez. Onlar için yol kenarında dinlenmek, serin çeşmelerde durmak, yeşil gölgelikler altında beklemek yoktur. İleriye, ileriye, ileriye... Zonklayan bir beyin, sendeleyen uzuvlarla sıcakta ileriye, kalabalıkta ileriye, tozda ileriye... Kalp rahatsızlanana, gözler bulanıklaşana, kükreyen bir inleme arkadaşilere bir alanı daha doldurabileceklerini söyleyene kadar ileriye...

Ama yine de, öldürücü tempoya ve taşlı yola rağmen miskin ve budala olanın dışında kim koşuya ilgisiz olabilir ki? Kim bu çılgın arbedeyi, gideceği yere geç kalmış ve cin kupasını kaptığı gibi kafaya dikene kadar peri cümbüşünü seyreden ve sonra da fırl fırl dönen dairenin içine atlayan yolcu gibi izleyip de dışında kalabilir? Ben kalamam mesele. Yol kenarındaki çardağının, keyif piposunun ve nilüfer yapraklarının hiç uygun metaforlar olmadığını itiraf etmeliyim. Kulağıma çok hoş ve felsefi gelmişlerdi ama korkarım ki dışarıda eğlenceli şeyler olurken çardaklarda oturacak, pipo tüttürecek türden bir insan değilim. Sanırım kalabalığın toplandığını görünce kızını gönderip kavga olup olma-

yacağını sorduran İrlandalı adama (çünkü varsa babası da katılmak istiyordur) daha çok benziyorum. Öfke dolu kavgaları seviyorum. Seyretmekten hoşlanıyorum. İnsanların katıldığını duymaktan hoşlanıyorum; yani cesur ve adil bir şekilde dövüşmelerinden; şans veya hileyle aradan sıvışmalarından değil. Aynı okul günlerimizde bizi heyecanlandıran “korkunç şartlara karşı dövüşen şövalyelerin” hikayelerinde olduğu gibi insanın Sakson dövüşçü kanını fokurdattıyor!

Hem zaten hayatla dövüşmek de korkunç şartlara karşı dövüşmek gibidir. Bu on dokuzuncu yüzyılda devler ve ejderhalar var ve korudukları altın kutuyu kazanmak, hikaye kitaplarında görüldüğü kadar kolay değil. Algernon* orada ata yadigarı salona son bir kez uzunca bakar, gözünden düşen damlayı siler ve gider. Üç yıl sonra da zenginlik içinde geri gelir. Yazarlar bize bunun “nasıl yapıldığını” söylemezler ki bu çok acı bir şeydir, çünkü gerçekten heyecanlı bir şey olurdu.

Ama sonra bin romancının içinde bir tanesi bile kahramanın gerçek hikayesini anlatmaz. Bir düzine sayfa boyunca bir çay partisini anlatır da anlatırlar ama koca bir hayat hikayesini “çok zengin bir prens oldu çıktı,” veya “şimdi dünyanın ayaklarına serildiği bir sanatçı oldu,” diye özetlerler. Hatta Gilbert’in şarkılarından birinde, biyografik olarak yazılmış romanların yarısından daha çok gerçeklik mevcut. Büro elemanının “Kraliçe’nin donanmasının başı” olma yolunda yükselirkenki bütün adımları bize anlatır ve müvekkili olmayan avukat Jiozv’un “bu nişan atma işini denemeye hazırlanıp” harika ve makul bir hakim oluşunu açıklar. Muhteşem sonuçlar değil, basit detaylar ilgi çekici oluyor.

* Daniel Keyes’in “Flowers for Algernon” adlı eserindeki karakter. (ç.n.)

Gerçekten ihtiyacımız olan şey, hırslı bir adamın kariyerinin arkasında yatan gizleri gösteren bir roman: onun çabaları, başarısızlıkları, umutları, hayal kırıklıkları ve zaferleri. Son derece başarılı olurdu. Eminim Felek'in kur yapışı, en az herhangi genç bir kızın kur yapış hikayesi kadar ilginç olurdu. Bu arada pek çok benzerlik de olurdu, çünkü Felek gerçekten de, aynı atalarımızın resmettiği gibi, bir kadına benzer (ama onlar kadar anlaşılmaz ve tutarsız değildir) ve takip süreci de her ikisinde de hemen hemen aynıdır. Ben Jonson'ın şu beyiti olayı özetler:

“Bir kadınla flört edersen seni inkar eder;
Onu yalnız bırakıncaysa seninle flört eder.”

Bir kadın, sevgilisi ona ilgi göstermeyi bırakana kadar kesinlikle ona tam anlamıyla ilgi göstermez ve Felek'i de hiç sayıp arkasını dönüp gidene kadar yüzüne gülmez. Ama o noktada da sen pek umursamazsın gülmüş mü, kızmış mı... Neden gülücüklerinin seni mest ettiği zamanlarda gülümsemezdi ki? Bu hayatta her şey olması gerekenden geç oluyor.

İyi insanlar bunun böyle olması gerektiğini ve böyle olmasının da doğru olduğunu söylerler. Böylece hırslı fena bir şey olduğu anlaşılır.

Saçmalık! İyi insanlar büsbütün haksızlar. (Bence hep haksızlar zaten. Tek bir konuda bile anlaşılamayız.) Dünya hırslı insanlar olmadan ne hale gelirdi, merak ediyorum. Şişko, kısa Norfolk tipleri gibi sarkık olurdu. Hırslı insanlar, onu bir bütün ekmek haline getiren hamur mayalarıdır. Hırslı insanlar olmasaydı dünya asla uyanmazdı. Onlar sabah erken kalkan, çekiç çakan, bağırان, ocak maşasını tıngırdatan ve genelde evdekilerin geri kalanı için yatakta kalmayı imkansız hale getiren işgüzar kimselerdir.

Gerçekten de hırslı olmak yanlış bir şey! Geriye kıvrılan ve terlemiş kaşlarıyla İnsanlık'ın nesilden nesle yürüdüğü yumuşak yolu yapanlar yanlış yapıyor! Bu adamlar Efendilerinin onlara bahsettiği yetenekleri kullandıkları için, başkaları oyunlar oynarken uğraşıp didindikleri için yanlış yapıyorlar!

Elbette karşılığını arayacaklar. İnsanoğlu yalnızca başkalarının iyiliğini düşünen o tanrısal esirgemeye sahip değildir. Ama kendileri için çalışırken hepimiz için çalışıyorlar. Birbirimize o kadar bağlıyız ki hiç kimse sadece kendisi için çalışamaz. Kendisi için vurduğu her çekiç darbesi, Evren'i şekillendirmeye yardımcı olur. İlerlemeye çalışan ırmak, değirmen çarkını döndürür; mercan böceği minicik hücrelerine biçim verirken kıtaları birbirine kavuşturur ve kendisine bir kaide inşa eden adam da sonraki nesiller için bit anıt bırakmış olur.

İskender ve Sezar kendi çıkarları uğruna savaştılar ancak bunu yaparken dünyanın yarısının çevresine bir medeniyet kemeri taktılar. Stephenson* servet kazanmak için buhar makinesine yatırım yaptı; Shakespeare, oyunlarını Bayan Shakespeare ve küçük Shakespeare'lere konforlu bir hayat sunmak için yazdı.

Halinden memnun, hırssız kimseler kendilerince çok haklıdılar. Harika portreler için güzel, kullanışlı arka planlar sağlıyor ve çağın aktif ruhlarının, önlerinde performanslarını sergileyecekleri, tam olarak zeki olmasa da saygıdeğer bir seyirci kitlesi oluşturuyorlar. Hallerinden memnun insanlara sessiz olmaları kaydıyla söyleyecek tek bir sözüm yok. Ama Tanrı aşkına sendeleyerek yürüyüp (ki bunu yap-

* George Stephenson: İlk buharlı lokomotifini tasarlayan İngiliz mühendis. (ç.n.)

mayı çok seviyorlar) tüm insan neslinin gerçek modelleri olduklarını ilan etmesinler. Onlar ölmüş çiçeklerdir, onlar bal kovanındaki asalak arılardır; onlar sokaktaki kalabalıkta aylak aylak dolaşan, çalışanlara öküzün trene baktığı gibi bakan tiplerdir.

Ayrıca çok zeki ve felsefi olduklarını da hayal edip (ki bunu yapmaktan da hoşlanırlar) halinden memnun olmanın sanatsal bir şey olduğunu sanmasınlar. “Halinden memnun bir aklın her yerde mutlu olduğu” fikri doğru olabilir ama bir midilli de öyledir ve ikisinin de sonu, herhangi bir yere konulup herhangi bir muameleye razı olmaktır. “Onun için endişelenmene gerek yok!” derler, “O halinden memnun; onu rahatsız etmen hoş olmaz.” Böylece halinden memnun arkadaş atlanır ve halinden memnun olmayan adam sahneye çıkar.

Halinden memnun olacak kadar sersemsen bunu gösterme; diğerleriyle birlikte dırdır et. Azla yetinebiliyorsan daha fazlasını iste. Çünkü eğer böyle yapmazsan hiç kazanamazsın. Bu dünyada hasarları giderebilmek için davacının takındığı üslubu benimsemek, kabul etmeye hazır olduğundan on katı fazlasını talep etmek gerekir. Yüzle yetinebiliyorsan, binde ısrar ederek başla; pazarlığa yüzle başlıyorsan elde edeceğin ancak on olur.

Zavallı Jean Jacques Rousseau bu basit planı takip etmeyerek kederle yüzleşti. Dünyevi mutluluğunun zirvesini yumuşak başlı bir kadın ve bir inekle birlikte bir bağda yaşamakta görmüş ve ona bile erişememiştir. Bağa kadar ulaşmıştır ancak kadın yumuşak başlı olmamış, beraberinde canavarını da getirmiş ve inek de bulunmamıştır. Şayet hedefini büyük bir kır konağı, ev dolusu melekler ve sığır

şöleni olarak belirlemiş olsaydı bostanına, hayvanına ve hat-
ta o nadir bulunan gerçekten yumuşak başlı kadına sahip
olabilirdi.

Ayrıca halinden memnun insanlar için hayat ne kadar
da sıkıcı olmalı! Zaman onlar için ne kadar da ağır ilerli-
yordur. Hem, düşündüklerini varsayarsak, zihinleri neyle
meşguldür ki? Gazete okuyup sigara içmek, birçoğunun en-
telektüel uğraşısı gibi görünmekte ki daha enerjik olanlar,
bunlara flüt çalmayı ve yan komşuların ilişkileri hakkında
konuşmayı da ekliyorlar.

Beklentinin heyecanını veya amaçları ve planları olan
bir adamın seni sevmesini sağlayıp çabanın sonuç vermesi-
nin mutluluğunu yaşamayı hiçbir zaman bilemezler. Hırslı
adama hayat muhteşem bir oyundur ; bütün derinliğini,
enerjisini ve metanetini ortaya koymasını gerektiren; uzun
vadede hızlı gözler ve kavrayan ellerle kazanılması gereken
ve yine de bunların işe yarayıp yaramayacağına dair ancak
az bir ihtimal verip belirsizliğin lezzetinde bütün görkemin
görüldüğü bir oyun. Kişi bundan, kabaran dalgalar içindeki
kuvvetli yüzücü gibi, güreşteki atlet gibi, savaştaki asker gibi
övünç duyar.

Ve yenilirse bile mücadele etmenin azılı hazzına erişir;
yarışı kaybetse bile en azından koşmuştur. Çalışıp başarısız
olmak, ömrünü uyuyarak geçirmekten daha iyidir.

O yüzden; yürü, yürü ve yine yürü. Yürüyün bayanlar
ve baylar! Yürüyün erkekler ve kızlar! Yeteneğinizi göste-
rip gücünüzü deneyin; şansınızı zorlayın ve yürekliliğinizi
kanıtlayın! Gösterinin asla bitmediği gibi oyun da sürekli
devam ediyor. Panayırdaki tek oyun saygıdeğer ve faziletli
beyler, asiller, ruhbanlar ve seçkinler; bu oyun. İlk seneden

kuruldu beyler ve o günden beridir büyüyüp ilerliyor! Kalkın ayağa. Ayağa kalkın bayanlar ve baylar ve bir deneyin. Herkese verilecek ödül var ve herkes oynayabilir. Erkek adama altın, erkek çocuğuna ün var; kız çocuğuna derece, mas-karaya zevk var. O yüzden ayağa kalkın bayanlar ve baylar, yürüyün! Her şeye ödül var ve boş yok, çünkü bazıları kazanıyor ve diğerlerine gelince de:

“Peşinden koşmanın büyük hazzı,
Bozguna uğrayanların ödülüdür”.

Hava Üzerine

Olaylar tersine işleyebiliyor. Bu makalelerden birinde gerçekten yeni, sıra dışı bir konuya değinmek istedim. “Bir makaleyi tamamen yeni bir konu hakkında yazacağım,” dedim kendi kendime, “daha önce kimsenin yazmadığı veya hakkında konuşmadığı bir şey; o zaman o konuyu kendi tarzımda yazabilirim”. Sonra günlerce bu tarz bir şeyi düşündüm durdum ve bir yere varamadım. Hizmetçimiz Bayan Cutting dün eve geldi (adını vermeyi sorun etmiyorum, çünkü biliyorum ki bu kitabı okumayacak). Böyle tırı vırı bir yayına bakmaz. İncil ve Lloyd’s Weekly News dışında hiçbir şey okumaz. Diğer bütün literatürü gereksiz ve günah olarak değerlendirir.

“Beyim, efendim, endişeli görünüyorsunuz,” dedi.

Ben de “Bayan Cutting, doğası itibariyle başlangıç oluşturacak bir konu düşünmeye çalışıyorum (daha önce hiç kimsenin üzerine tek kelime etmediği bir konu), yeniliğiyle cezbedecek, şaşırtıcı tazeliğiyle dinçleştirecek bir konu”.

Güldü ve benim komik bir bey olduğumu söyledi.

Benim kaderim buydu. Ciddi gözlemler yaptığımda in-

sanlar kıkırdıyorlar; espri yaptığımdaysa kimse görmüyor. Geçen hafta güzel bir örneğini yaşamıştım. O kadar iyi olduğunu düşünmüştüm ki biraz geliştirip bir akşam yemeği partisinde ustaca ortaya attım. Tam olarak nasıl olduğunu hatırlamıyorum ama Shakespeare'in Reformasyon'a yönelik tutumundan bahsediyorduk ve ben de bir şey deyip hemen arkasından ekledim: "Aaa, şimdi hatırladım da geçen gün Whitechapel'da çok komik bir şey oldu". "Öyle mi?" dediler, "ne oldu?" "Ahh, çok komikti," diye yanıtladım ve kendi kendime kıkırdamaya başladım, "sizi kahkahaya boğacak," deyip olayı anlattım.

Bitirdiğimde ölüm sessizliği vardı (espri de şu uzun olanlardandı hani) ve en sonunda biri "şimdi bu bir espri miydi?" dedi.

Öyle olduğunu söyledim. Oldukça nazik davranıp sözüme inandılar. Hangi kısmın espri olduğunu (adam kadına ne demiş, kadın adama ne demiş) bilmek isteyen masanın karşısındaki yaşlı bir bey dışında hepsiyle meseleyi tartışmak zorunda kaldım.

Bazıları da tam tersi. Her şeye gülme eğilimi çok fazla olan bir tanıdık vardı. Kendisiyle ciddi bir şekilde konuşmak istersen hemen öncesinde, söyleyeceğin şeyin eğlendirici bir şey olmayacağını belirtmen gerekiyordu. Seni açıkça anlamasını sağlayamamışsan ağzından çıkan her bir sözcükle beraber kahkaha krizine tutulurdu. Saat sorulunca yolun ortasında durup bacaklarını yumruklayarak kahkaha nöbetine tutulduğunu bilirim. Ona gerçekten komik bir şey anlatmaya cesaret edemiyordun. İyi bir espri onu oracıkta öldürüyordu.

Şu anki örnekteyse hararetli şekilde ciddiyetsizlik suçlamasını reddettim ve Bayan Cutting'e pratik fikirler söy-

lemesi için ısrar ettim. Sonra düşünmeye başladı ve kabul edilmeme ihtimaline karşılık “örnekler” sundu ve şu sıralar hiç konuşulmamasına rağmen kendisi küçük bir kızken ortalığı ayağa kaldırmış bir şeylerden bahsetti.

Örneklerini kabul etmedim ve tekrar düşünmesi için ona yalvardım. Elinde çay tepsisiyle bir süre düşündü taşındı ve en sonunda, son zamanlarda en can sıkıcı şey olduğuna emi n olduğu şeyi, havayı söyledi.

O aptalca öneriden sonra havayı aklımdan çıkaramaz, başka herhangi bir şeyi düşünemez oldum.

Gerçekten de o zamana kadarki en rezil havaydı. Yazdığım süreçteki bütün olaylarda durum böyleydi ve okumaya kalktığımda da öyle olmasa bile biliyordum ki yakında olurdu.

Bize göre hava her zaman rezil. Hava, Hükümet gibidir; daima yanlıştır. Yazın, boğucu sıcaklardan yakınırsınız; kışın öldürücü soğuklardan yakınırsınız; ilkbahar ve sonbaharda da ne sıcak ne de soğuk olduğundan yakınırsınız ve havanın bir an önce kararını vermesini isteriz. Hava iyiyse kırsal kesimin yağmursuzluktan mahvoldüğünü söyleriz; yağmur yağarsa iyi hava için dua ederiz. Aralık ayı karsız geçerse kızmışçasına bizim eski, tanıdık kış aylarımıza ne olduğunu bilmek isteriz ve sanki parasını verip aldığımız bir şeyde kazık yemiş gibi konuşuruz; kar yağdığında da kullandığımız dil, Hristiyan bir millete hiç yakışmayacak türden bir dildir. Her bir birey kendi havasını yapıp onu kendisine saklamadığı sürece asla memnun olmayacağız.

Bunu ayarlayamazsak da tamamen havasız yaşamayı tercih ederiz.

Yine de bana göre havanın her türlüşünün hoş karşılanmaması sadece biz kentlilerde var. Kırsalda, kendi evinde,

Doğa her haliyle çok tatlıdır. Sessiz yumuşaklığıyla lapa lapa gizem yağdıran, bir peri düğünü içirmişçesine tarlaları ve ağaçları beyaza boyayan kardan daha güzel ne olabilir ki? Hem ne enfestir atılan her adım sonrasında ayaklarımızın altında ılık çalan donmuş yerdeki yürüyüş! Kanımız kaynar o az bulunan, keskin havada. Bekçi köpeğinin uzaktan gelen havlaması ve çocukların kahkahaları Alplerden açık tepelere yayılan çan sesi gibi hafifçe ve tertemiz yankılanırken ne de hoştur! Bir de buz pateni var tabii! Çelik kanatlarla buzun üzerinde sağa sola hızla uçarken müzik çalmak gibi adeta! Ve ah, ilkbahar ne kadar nefistir; on sekizindeki Doğa! Küçük, umut dolu yapraklar taptaze ve yemyeşil belirmeye başladığında şu telaşlı dünyada çekingen halde kendine yol bulmaya çalışan genç hayatlar gibi o kadar saf ve parlaktırlar ki! Meyve ağaçları, Pazar kıyafetlerindeki köylü genç kızlar gibi pembe-beyaz açıp beyaza boyanmış kır evlerini kırılğan bir pırıltı bulutunun içinde saklayınca ve guguk kuşunun mesajı hafif esintiyle birlikte taşınırken ne de güzeldir her yer! Ve yaz; derin, koyu yeşil, uyuşturan mırıltısıyla yaz... Yağmur damlalarının, dinleyen yapraklara vakur sırlar verdiği ve alacakaranlığın patika yollarda dolaştığı yaz... Ve sonbahar! Ah, üzücü paklığı, altın parıldaması, hafif boyalı ağaçlarının ölen görkemi, kan kırmızısı gün batımları, hayalet gibi akşam sisleri, biçerdöverlerinin yoğun uğultusu, yüklü bostanları, çalışan ekin toplayıcılarıyla ve şükran festivalleriyle sonbahar!

Kırsalda basit görevlerini yerine getirirken görüldüğünde yağmur, kar, dolu yalnızca Doğa'nın kullanışlı hizmetkarlarıdır. Gündoğusu da çalı çitlerinde bulduğumuz şamatacı bir arkadaştan daha fena olamaz. Ama dumanlı gü-

neşin altında boyalı, alçılı kubbeler içinde, kara yağmurun çamur taşıdığı ve karın kirli birikintiler halinde biriktiği, soğuk esintilerin pis sokaklardan ısıklık çalarak geçip parlak, gazla yanan köşelerde uğuldadığı kentte Doğa'nın hiçbir sureti bize çekici gelmez. Kentlerde hava, muhasebe ofisindeki tarla kuşu gibidir: yersiz ve ayak altında. Kentler sıcak su borularıyla kaplı olmalı, onlar tarafından ısıtılmalı ve elektrikle aydınlatılmalıdır. Hava, bir köy kızıdır ve kentte bir artısı yoktur. Onunla çayırlarda flört etmeyi severdik ama kendisiyle Pall Mall'da karşılaşınca o kadar da etkileyici görünmüyor. Orada ondan çok var. Sütçüde kulağa huzur taşıyan, içten, özgür kahkahası ve candan sesi, kent hayatının yapaylığına toslar ve yaptıkları, aşırı şekilde sabrı zorlayan bir hal alır.

Tam da son günlerde bize neredeyse aralıksız yağışlarla iyilik ediyordu. Zaten ben de Bay Mantalini'nin* dediği gibi lanetli, rutubetli, nemli, sevimsiz bir bedenim.

Yan komşumuz ara sıra arka bahçemize gelip kırsal için çok iyi olduğunu söyler; arka bahçeye gelmesinin değil de havanın. Havadan hiç anlamaz ama geçen yaz, hıyar serası kurduktan sonra kendisini ziraatçı belleyip tıraçadaki herkesle, emekli bir çiftçi olduğu imajını yaratmak adına, böyle saçma bir şekilde konuşmaya başladı. Sadece bu seferlik olmak üzere haklı olmasını ve havanın gerçekten bir konuda işe yaramasını ümit ediyorum, çünkü bana ciddi anlamda zarar veriyor. Hem kıyafetlerimi hem de sinirlerimi bozuyor. İkincisine katlanabilirim; elimde çok sinir var ancak sevgili eski şapkalarımın ve pantolonlarımın soğuk dünyanın şid-

* Charles Dickens'in "The Life and Adventures of Nicholas Nickleby" adlı romanından bir karakter. (ç.n.)

detli rüzgarları ve karları gölgesinde mahvolması ve vaktinden önce eskiyip yıpranması beni can evimden vuruyor.

Bir de ilkbahar için yeni takımım var tabii. Şahane bir takımdı ve şu an öyle çamur olmuş durumda ki bakmaya bile cesaret edemiyorum. Ama bu Jim'in suçuymuş; ah, o Jim! O gece asla dışarı çıkmamalıydım. O olmasaydı çıkmazdım da. İçeri geldiğinde takımı deniyordum. Takımı görür görmez heyecanlı bir çığlıkla ellerini havaya atıp "yine bulmuşsun fıstık gibi takımı!" diye bağırırdı.

"Arkası iyi olmuş mu?" diye sordum.

"Mükemmel olmuş yaşlı adam," diye yanıtladı beni. Sonra dışarı gelip gelmeyeceğimi öğrenmek istedi.

Önce "hayır," dedim ama inat etti. Böyle bir takım giyen bir adamın içeride oturmaya hakkının olmadığını söyledi. "Bütün vatandaşların," dedi, "halka bir vazife borcu vardır. Herkes imkanları doğrultusunda genel mutluluğa katkı sağlamalı. Dışarı çık ve kızlara hak ettikleri şeyi ver".

Jim argoyu seven biri. Nereden öğreniyor, bilmiyorum. Benden olmadığı kesin.

"Gerçekten onları memnun edeceğini mi düşünüyorsun?" dedim.

Harika olacağını söyledi.

Böylece kararımı verdim. Hoş bir akşamdı, ben de çıktım.

Eve gelince üstümü çıkardım, viskimi aldım, ayaklarımı sıcak suya koydum, göğsüme hardal yakısı, elime de bir leğen bulamaç aldım. Bir kadeh de sıcak brandy ile su... Sonra da burnuma krem sürüp yattım.

Doğal haliyle zaten güçlü olan bir bünyeyle birlikte bu hızlı ve etkin önlemlerle hayatımı kurtarabilmişim ama takımı... Neyse, artık bir takım değil, çamurluktul!

Severdim de o takımı. Ama olanlar olmuştu bir kere. Şu dünyada özel olarak bir şeye fazla değer vermem ama söz konusu şeyin başına kötü bir şey geldiğinde işler değişiyor. Küçük bir çocukken evcil bir farem vardı ve o hayvanı, küçük bir çocuğun yaşlı bir su sıçanını sevdiği gibi severdim. Bir gün, büyük bir yoğurtlu-meyveli tatlı, mutfakta soğumaya bırakılmıştı ve hayvan da gidip içine düştü. İkinci porسیونlar dağıtılana kadar kimse zavallı yaratığa ne olduğunu öğrenemedi.

Kentin yağmurlu havasından nefret ediyorum. Yağmurlu havadan ziyade çamura itirazım var. O ya da bu şekilde çamuru kendime çekiyorum. Çamurlu bir günde sokakta yarıya kadar çamura batsam kârdır! Kendisine yıldırım çarptığında yaşlı hanımın dediği gibi, olay çok çekici olmakla alakalı. Başkaları çamurlu günlerde dışarı çıkıp üzerlerine ufacık bir leke bulaşmadan saatlerce dolaşabilirler ama ben yolun karşısına geçmeye çalışınca (sevgili anneciğimin sık sık bana dediğine göre, gençlik dönemlerimde de böyleymişim) çamur adam olup dönüyorum. Tüm Londra’da ufacık bir çamur parçası varsa herkesi atlayıp beni bulacağından eminim.

Keşke sevgisine karşılık verebilsem ama korkarım ki hiçbir zaman bunu başaramayacağım. “Londra’ya has” dedikleri şeyden korkuyorum. Kirli paslı bir günde sefil ve sıkıntılı hissediyorum ve elbiselerimi çıkarıp yatağa girmek büyük bir rahatlama sağlıyor. Her şey yağmurlu havada ters gidiyor. Nasıl oluyor, bilmiyorum ama yağmurlu havada diğer bütün vakitlerden daha çok insan, köpek, bebek arabası, taksi ve at arabası varmış, hepsi daha çok önüme çıkıyormuş ve ken-

* Londra’ya özgü bir kirli hava kitlesi. (ç.n.)

dim hariç herkes anlaşması daha zormuş gibime geliyor. Ve bu gerçekten de beni deli ediyor! Bir de ıslak havada daima kendimi sıcak havada taşıdığımdan daha fazla şey taşıırken buluyorum; elinde bir çanta, üç paket ve bir de gazete taşıırken aniden yağmur bastırdığında şemsiyeni açamıyorsun.

Şimdi katlanamadığım havayla, Nisan havasıyla, (adı öyle ama her zaman Mayıs'ta başlar) ilgili bir ifade daha aklıma geldi. Şairler onun çok güzel olduğunu düşünüyorlar. Bir dakikası bir dakikasını tutmadığı için onu bir kadına benzetiyorlar; bundan dolayı da çok çekici olmalıymış! Ben şahsen çok sevmiyorum kendisini. Bir kızda öyle hızlı bir değişim anlaşılabilir. Hiçbir sebep yokken bir an gülümseyen bir insanın bir sonraki an yine hiçbir sebep yokken ağlaması ve yine bir dakika içinde kıkır kıkır gülmesi, sonra surat asması, sonra kabalaşması, sonra sevecenleşmesi, sonra huysuzlanması, sonra keyiflenmesi, sonra gürültücü bir hale gelmesi, sonra sessiz olması, sonra tutkulu olması, sonra soğuk olması, sonra ilgisiz olması, sonra çabalaması kesinlikle son derece enfes bir şey (Ey aklım, böyle deme. Onlar şair. Onlar bu konunun duayenleri.) ama söz konusu hava olduğunda, sistemin dezavantajları daha belirgin oluyor. Bir kadının gözyaşları birini ıslatmaz ama yağmur ıslatır; soğukluğu, doğu rüzgarı gibi astım ve romatizmaya temel oluşturmaz. Olağan, kötü bir güne hazırlanıp onunla başa çıkabilirim ama bu değişken havalar bana göre değil. Islanmış bir vaziyette yürürken gökyüzünde açık mavi bir gökyüzü görmek ve sırlıklam bir duştan sonra çileden çıkarırcasına kafasını uzatan ve sanki “efendim, sizi seviyorum. Islandığınızı mı söylüyorsunuz? Çok şaşırdım. Ben sadece eğleniyordum,” diyormuş gibi gülümseyen güneş beni sinirlendiriyor.

Bir İngiltere Nisan'ında sana şemsiyeni açma veya kapama zamanını vermiyorlar; özellikle de "otomat" tarzı ise (şemsiyeyi kastediyorum, Nisan'ı değil).

Bir keresinde Nisan ayında bir "otomat" almış, kendisiyle güzelce bir uğraşmıştım. Şemsiye almam lazımdı. Strand'da bir dükkana girdim ve ihtiyacım olan şeyi söyledim.

Onlar da "Buyurun efendim, ne tarz bir şemsiye istemiştiniz?" dediler.

Yağmurdan koruyacak ve kendisini tren vagonunda unutturmayacak bir tane istediğimi belirttim.

"Size bir 'otomat' verelim." dedi çalışan.

"'Otomat' da ne ola ki?" diye sordum.

Hevesle "Güzel bir şey," diye yanıtladı adam, "kendi kendine açılıp kapanıyor."

Bir tane alıp adamın çok haklı olduğunu gördüm. Gerçekten de kendi kendine açılıp kapanıyordu. Ben hiçbir şekilde kontrol edemiyordum. O mevsimde her beş dakikada bir yağmur yağmaya başladığında didinip makineyi açmaya çalışırdım ama kıpırdamazdı bile. Sonra, yağmur bardaktan boşalırcasına yağarken, olduğum yerde lanet olası şeyle cebelleşir, onu salları ve kendisine küfürler yağdırırdım. Yağmur dindiği an saçmalık alet aniden açılır ve bir daha da kapanmazdı; ben de açık mavi gökyüzünün altında, tepemde bir şemsiyeyle yürür, deli olduğum sanılmasın diye tekrar yağmasını dilerdim.

Kapanmasıysa o kadar beklenmedik bir biçimde olurdu ki şapkamı yere düşürürdü.

Neden öyle, bilmiyorum ama şu yadsınamaz bir gerçek ki bir adamı, şapkasını düşürmekten daha komik gösteren başka bir şey yoktur. Bir an kafasının çıplak olduğunu fark

ettiğinde sırtından boşalan çaresiz dert, bedenini yaşayabileceği en acı hislerden birisi olsa gerek. Tabii bir de arkasından amansızca koşmak var ki küçük, heyecanlı bir köpek de bunun bir oyun olduğunu sanıp sana eşlik eder. Bu oyunda üç dört masum çocuğu devirir (annelerinden hiç bahsetmiyorum bile); şişman, yaşlı bir beyefendiyi bir bebek arabasının üzerine oturtur ve son sürat bir kız okuluna girip kendini ıslak bir paspasın kollarına teslim edersin. Bundan sonra, çevredekilerin aptalca kahkahaları ve geri alınan şapkanın itibarsız görünümü çok da önemli değildir.

Mart rüzgarları, Nisan yağmurları ve Mayıs çiçeklerinin tamamen yok oluşuyla birlikte ilkbahar, kentlerde başarısız olur. Dediğim gibi, kırsalda çok çok güzeldir ama nüfusu rahat on binin üzerinde olan şehirlerde yürürlükten kalkması bir zorunluluk halini almıştır. Dünyanın karanlık atölyelerinde o, evsiz çocuklar gibidir. İkisi de tozun gürültünün içinde dezavantajlı konumdadır. Gürültülü meydanlar ve çamurlu sokaklarda kir içindeki yavrucakları görmek üzücü. Zavallı, minik, şefkate aç, istenmeyen insan parçacıkları; çocuk değil onlar. Çocuklar parlak gözlü, şişmanca ve ürkek olurlar. Bunlarsa soluk renkleri, tiz sesleri, kurumuş ve solmuş yüzleri, kırılmış ve boğuk çocuk gülümsemeleri olan yaramazlar.

Hayatın ilkbaharı da, yılın ilkbaharı da aynı şekilde Doğa'nın yeşil dizlerinde büyütülmek üzere tasarlanmıştır. İlkbahar bize, kenttekilere, yalnızca soğuk rüzgarlarını ve çiseleyen yağmurlarını bahşeder. Neşeli nefesini hissetmek ve sessiz seslerini duymak istiyorsak onu yapraksız ağaçların arasında; dikenli patika yollarda; bozkırlarda ve ihtişamlı, durağan tepelerde aramalıyız. Oraların ilkbaharında hariku-

lade bir tazelik var. Acele acele ilerleyen bulutlar; çıplak boşluk; telaşlı rüzgar ve açık, ıslık ıslık hava insanı tuhaf enerjiler ve umutlarla titretiyor. Etrafımızı çevreleyen manzara gibi hayat da daha büyük, daha geniş, daha özgür görünüyor; bilinmeyen sonlara varan bir gökkuşağı yolu! Gökyüzünü kaplayan berrak çatlaklardan bu küçük, kalbi atan dünyanın büyük umutlarını ve görkeminin bir parçasını görürken nefesinin kokusu da vahşi Mart rüzgarının kanatları üzerinde bize getiriliyor.

Anlamadığımız, tuhaf duygular kalplerimizden akıp gidiyor. Sesler bizi büyük bir çabaya, muazzam bir göreve çağırıyor. Ama henüz onların anlamını ve içimizde bizimle konuşmak isteyip çabalayan, belirsiz, suskun yankıları kavrayamıyoruz

Çocuklar gibi ellerimizi ışığa doğru uzatıyoruz ki bilmediğimiz şeyi öğrenebilelim. O Danca şarkıdaki çocukların düşünceleri gibi bizim düşüncelerimiz de uzun, çok uzun ve belirsiz düşünceler. Öyle ki, sonunda ne var, göremiyoruz.

Öyle olmalı. Bu dar dünyadan dışarıya bir göz kırpan düşünceler ancak loş ve şekilsiz olabilir. Açık bir şekilde kavrayabildiğimiz düşünceler çok küçük düşüncelerdir (iki kere iki dört eder gibi, acıktığımızda yemek yemenin hoş olması gibi, dürüstlüğün en doğru yol olması gibi); yüce düşüncelerin hiçbirisi bu zavallı, çocuksu beyinlerimizin tanımlayabileceği genişlikte değildir. Hayatımızın zamanla işleyen adasında görünen sis duvarından belli belirsiz görebiliyor, sadece ötedeki büyük denizin uzak dalga seslerini duyabiliyoruz.

Kediler ve Köpekler Üzerine

Bu sabah onlardan ne çektiğimi kimse bilemez! Her şey Gustavus Adolphus’la başladı. Gustavus Adolphus (alt kat- ta kendisine kısaca “Gusty” diyorlar) çok geniş bir arazinin ortasında veya büyük bir parkın içindeyken çok iyi bir köpektir ama onu evde beğenmiyorum. Niyeti iyi ama bu ev onun için küçük kalıyor. Gerinince iki tane sandalye ve bir de başka bir şeyi düşürür. Kuyruğunu salladığında odadan bir yıkım ordusu geçmiş gibi görünür. Nefes alıp verdiğinde ateş söner.

Akşam yemeği vakti gelince süzülüp masanın altına girer ve orada bir süre bekleyip aniden kalkar; kıpırdanmasının ilk haberini bize, takla atma arzusundaymış gibi görünen masa verir. Hepimiz deli gibi masaya sarılır ve onun yatay konumda durmaya devam etmesini sağlamaya çalışırız. Sonra kendisine karşı kötü bir komplo düzenlendiği izlenimindeki köpek mücadele edip korkutucu bir hal alır ve son kare genelde ters dönmüş bir masa ve iki geniş katman halinde sinirlenmiş erkek ve kadınlar arasında sandviçe dönüşüp yalan olmuş bir akşam yemeğidir.

Bu sabah da olağan tarzıyla geldi (ki bu tarzını oluştururken bir Amerikan siklonunu temel almışa benziyor) ve yaptığı ilk şey, kuyruğuyla kahve fincanımı masadan süpürmek oldu. Bu süreçte de bütün kahve yeleğimin orta yerine dökülüverdi.

Alelacele sandalyemden fırlayıp hızlı adımlarla yanına yaklaştım. Kapı tarafına doğru benden önce gitmişti. Kapıda, yumurtalarla gelen Eliza'yla karşılaştı. Eliza ne olduğunu anlayamadan “Off!” dedi ve yere oturdu; yumurtalar halının üzerinde farklı yerler seçmişlerdi kendilerine. Gustavus Adolphus odadan çıkıp gitti. Arkasından seslenip doğru alt kata gitmesini tembihledim ve önümüzdeki bir saat boyunca kendisini görmek istemediğimi söyledim. Sözümü dinlercesine kömür küreğinin yanından geçip gittiği sırada ben de dönüp üstümü başımı kuruladım ve kahvaltımı tamamladım. Bahçeye gitmesini sağladığımdan emindim ama on dakika sonra koridora baktığımda merdivenlerin üzerinde oturuyordu. Aşağı inmesini emrettim ama tek yaptığı şey, havlayıp zıplamak oldu. Gidip sorunun ne olduğuna baktım.

Sorun Tittums idi. En üstün bir altındaki basamakta oturuyor ve Gustavus Adolphus'un geçmesine izin vermiyordu. Tittums bizim yavru kedimiz. Kendisi bir pet şişeden daha küçük. Tüyleri kalkmıştı ve bir tıp öğrencisi gibi sayıp sövüyordu.

Korkunç şekilde küfreder. Bazen ben kendim de yapıyorum ama onunla kıyaslayınca ben basit bir amatör olarak kalıyorum. Gerçeği söylemek gerekirse – söyleyeceklerim lütfen aramızda kalsın; karının bilmesini istemem, kadınlar böyle şeyleri anlamazlar ama bilirsin ya, bence küfretmek bir

erkeğe iyi geliyor. Küfretmek, iç zihinsel mekanizmaya ciddi hasar verebilecek hıncı zararsız bir buhar olarak dışarı atan emniyet supabıdır. Bir adam şöyle bir şey dediğinde: “Tanrı seni korusun benim sevgili, güzel kardeşim. Güneş, ay ve yıldızlar; hafif ve narin ayağının benim tahlılımin üzerine o denli büyük bir kuvvetle inmesini sağlayacak kadar dikkatsiz mi kıldı? İlerlediğin yönü kavrayamayacak kadar fiziksel engelli misin sayın zeki, hoş, genç adam? Şimdi seni...” kendisini daha iyi hisseder. Küfretmek, sinir katsayımız üzerinde mobilyaları kırmak ya da kapıları çarpmakla aynı rahatlatıcı etkiye sahiptir ve buna ek olarak, daha ucuzdur. Küfretmek, bir peni değerindeki barutun çamaşırhane bacasını temizlediği gibi temizler adamı. Her ikisi için de arada sırada patlamak iyidir. Asla küfretmeyen, yabancılar gibi tabureyi tekmelemeyen veya ateşi gereksiz bir şiddetle dürtmeyen bir adama güvenmemeyi tercih ediyorum. Biraz dışa aktarım olmazsa hayatın sürekli yaşanan sıkıntılarının neden olduğu sinir, insanın içine dert olup çürüme eğilimi gösterebilir. Ufak tefek can sıkıntıları fırlatılıp atılmak yerine yanımıza oturup hüznün halini alır ve huzursuzluk yuvasındaki uzun uzadıya düşünmeler sonucunda o ufak dargınlık, zehirli gölgesinde nefret ve intikam yetişen büyük bir yara halini alana dek büyür de büyür.

Küfretmek sinirleri gevşetir; yaptığı şey budur. Bir kere sinde bunu halama anlattım ama işe yaramadı.

Öyle sinirlere sahip olmamı gerektirecek bir durumunun olmadığını söyledi.

Ben de Tittums’a böyle dedim. Kendinden utanmasını söyledim ona. Bir de Hristiyan bir ailede büyümüş olacak! Yaşlı bir kedinin sövdüğünü duysam umursamam ama mi-

nicik bir yavru kedinin böyle yapmasına katlanamam. O kadar genç birinde çok eğreti duruyor.

Tittums'u cebime koyup çalışma masama döndüm. Bir an için onu unutmuştum ki baktığımda cebimden fırlamış ve masanın üstüne çıkıp kalemi yemeye çalıştığını gördüm. Sonra bacağına mürekkep şişesine sokup onu devirdi. Daha sonra da bacağına yaladı ve tekrar sövdü; bu kez bana.

Alıp yere koyduktan sonra Tim onunla kavga etmeye başladı. Tim'in kendi işine bakmasını çok isterdim doğrusu. Tittums'un ne yaptığı onu ilgilendirmez. Ayrıca kendisi de günahsız değil. Sadece iki yaşındaki bir foksteriyer ve her şeye karışıp durduğu gibi kendisine de saçları ağarmış bir İskoç çoban köpeği havası veriyor.

Tittums'un annesi içeri girince Tim'i azarladı ki bu beni de memnun etti. Üçünü de koridora koydum ve şu an kavga ediyorlar. Mürekkep ortalığı berbat etti ve son derece sinirliyim. Ve kedi veya köpek tarzı bir yaratık daha bu sabah benimle uğraşmaya kalkışırsa beraberinde cenaze işçisini de getirirse iyi eder.

Ama yine de genel itibariyle kedi ve köpekleri gerçekten çok seviyorum. Ne haylaz keratalardır onlar! Bir refakatçi olarak insanlardan kat be kat üstündürler. Seninle tartışıp kavga etmezler. Asla kendilerinden bahsetmezler ama sen kendinden bahsederken dinler ve konuşmana ilgi duyduklarını gösterirler. Hiçbir zaman aptalca şeyler söylemezler. Asla yemek masasının karşısındaki Bayan Brown'ı gözlemleyip (daha yeni Bayan Robinson'la evlenen) Bay Jones'la sıkı fıkı olduklarını belirtmezler. Asla karının kuzenini, kocasıyla karıştırıp senin de kayınpeder olduğunu düşünmezler. Ve asla çalışma masasında on dört trajedi, on altı komedi, yedi

fars ve birkaç hiciv bulunan genç bir yazara neden bir oyun yazmadığını sormazlar.

Hiçbir zaman nezaketsiz şeyler söylemezler. Onlar asla “kendi iyiliğimiz için” hatalarımızı söylemezler. Uygunsuz zamanlarda usul usul bize geçmiş yanlış ve hatalarımızı hatırlatmazlar. “Bak gördün mü, istendiğin yerde gerçekten de iş görüyorsun,” gibi iğneleyici laflar etmezler. Sevgililerimiz gibi bize eskiden olduğu kadar iyi geçinemediğimizi söylemezler. Onlar için hep aynıyızdır.

Bizi gördüklerinde daima mutlu olurlar. Bütün eğlencelerimizde bizimledirler. Biz mutlu olunca neşeli, ciddi olduğumuzda ölçülü, hüznünlü olduğumuzda da üzgün olurlar.

“Hey! Mutluyum ve eğlence istiyorum! Haklısın, o benim. İşte buradayım. Yanında hoplayıp zıplıyorum, havlıyorum, olduğum yerde dönüyorum. Her türlü şamataya ve haylazlığa hazırım. Şüphen varsa gözlerime bak. Ne oynayalım? Misafir odasında bir yaramaz! Mobilyayı dert etme. Açık, temiz havada gezelim veya sahalarda rüzgarla sürüklenip gidelim. Ya da tepeden aşağı... Yaşlı Gaffer Goggles’ın kazlarına saatin kaç olduğunu göstermeyelim mi? Zıpla da gel işte!”

Ya da sessiz olup düşünmek istiyorsundur. Ona da tamam. Pussy sandalyenin kolunda oturup mırıldanabilir, Montmorency halının üstünde kıvrılıp ateşe göz kırparken aniden farelere yönelme arzusuyla harekete geçebilirsiniz diye bir gözüyle de sana bakabilir.

Yüzümüzü avuçlarımızın arasına gömüp hiç doğmamış olmayı dileğimizde onlar da pek dik durmazlar ve hepsini kendimizin edip kendimizin bulduğunu gözlemler. Bunun bizim için bir uyarı olmasını ümit bile etmezler. Onun ye-

rine yumuşakça bize yaklaşıp kafalarını bizimkine yaslarlar. Söz konusu bir kediye omzunda bekler, saçınla oynar ve sözcüklerin ifade edebileceği en düz şekilde “efendim, senin için üzgünüm yaşlı adam,” der; söz konusu bir köpekse büyük, içten gözleriyle sana bakar ve onlarla “dert etme, ben daima seninleyim. Dünyanın çilesini birlikte çekip daima birbirimizin yanında olacağız, öyle değil mi?” der.

Köpek çok ihtiyatsızdır. Asla senin haklı mı, haksız mı olduğunu sorgulamayı adet edinmez; hayat merdiveninde yukarı mı çıktığını, aşağı mı indiğini umursamaz; zengin mi, fakir mi; aptal mı, zeki mi; günahkar mı, günahsız mı olduğunu sormaz. Sen onun ahabasıdır. Bu onun için yeterlidir ve iyi günde, kötü günde; şöhrette, itibarsızlıkta; onurda, utançta seni rahatlatmak, seni korumak, gerekirse senin için hayatını vermek için yanında olacaktır – aptal, beyinsiz, ruhsuz köpek!

Ah, eski, sadık dost! Derin, temiz gözlerin ve parlak, çevik, biri bir şey söylemeden önce her şeyi gören bakışlarıyla biliyor musun ki sen sadece bir hayvansın ve aklın yok? Biliyor musun ki dışarıdaki direğe yaslanan baygın bakışlı, donuk herif, entelektüel anlamda ölçülemez derecede senden üstün? Aldatma ve hileyle yaşamını devam ettiren, hiç iyilik yapmamış veya iyi bir söz söylememiş, adi ya da alçak olmayan hiçbir düşüncesi veya aşağılık olmayan bir arzusu olmamış, her bir davranışı düzenbazca, her sözü yalan olan, küçük beyinli, bencil, rezillerin; bu sürünen varlıkların (ki dünyada onlardan milyonlarca var) tıpkı güneşin mumdan daha üstün olduğu gibi senden daha üstün olduğunu biliyor musun; seni onurlu, cesur, özverili hayvan? Bildiğin üzere onlar İNSANLAR ve İNSANLAR bu geniş, edebi Alem’de-

ki en muhteşem, en soylu, en iyi Varlıklar. Hangi insana sorsan sor, sana bunun doğru olduğunu söyleyecektir.

Evet, zavallı köpekçik, biz politika ve felsefe hakkında her şeyden anlayan; ne olduğumuz, nereden geldiğimiz, nereye gittiğimiz ve bu dünyanın dışındaki her şey ve içindeki çoğu şey hariç her konuyu bilen zeki adamlarla kıyaslandığında sen çok aptalsın; gerçekten de çok aptalsın.

Ama kafanıza takmayın kedicik ve köpekçikler; biz ikinizi de aptal olduğunuz için daha çok seviyoruz. Hepimiz aptal şeyleri severiz. Erkekler zeki kadınlara katlanamazlarken bir kadının ideal erkeği de “sevgili yaşlı salağım” diye çağırabileceği birisidir. Kendimizden daha aptal insanlara rastlamak çok hoş olur. Öyle oldukları için hemen severiz onları. Dünya zeki insanlar için pürüzlü bir yer olsa gerek. Sıradan halk sevmez onları. Kendilerine gelinceyse, birbirlerinden ciddi anlamda nefret ederler.

Ama zeki insanlar o kadar önemsiz bir azınlıktır ki mutsuz olup olmamaları çok da mühim değil. Aptal insanlar rahat olduğu sürece tüm dünya birbirine hoş görü besleyerek geçinebilir.

Kediler, köpeklerden daha dünyevi olma özelliğine sahiptirler; kendi çıkarları peşinde daha çok koşup arkadaşlarının çıkarlarına daha az körü körüne bağlanırlar. Biz erkekler ve kadınlar da doğal olarak böyle bir bencillığe şaşıırır kalırız. Kediler gerçekten de mutfakta halısı olan aileleri, olmayanlara nazaran daha çok severler. Eğer etrafta çokça çocuk varsa boş zamanlarını yan komşuda geçirmeyi tercih ederler. Ama hepsini birden ele alınca görürüz ki kedilerin hakkı yenmektedir. Biriyle arkadaş olursan iyi günde de, kötü günde de senin yanında olur. Sahip olduğum bütün kediler en sıkı

dostlardandı. Bir keresinde beni utandırana kadar her yerde beni takip eden bir kedim olmuştu. Kişisel bir rica olarak işlek caddelerde beni daha fazla takip etmemesi için ona yalvarmam gerekiyordu. Eve geç girdiğimde beni beklemede olur, koridorda karşılardı. Kendimi evli bir adam gibi hissedirdim. Sadece, nerede kaldığımı sorup cevabını aldığı anda bana inanmaması gibi bir durum söz konusu değildi.

Başka bir kedimse her gün düzenli olarak sarhoş olurdu. İlk fırsatta içeri girip bira fıçısından damlayanları yalamak için kiler kapısında saatlerce beklerdi. Bu alışkanlığını onun cinsini övmek için değil, sadece bazılarının nasıl neredeyse insan gibi olduklarını göstermek için anlatıyorum. Eğer ruhların göçü gerçekse bu hayvan kesinlikle bir Hristiyan'mış, çünkü içme sevdasının hemen ardından gösteriş merakı geliyordu. Ne zaman büyük bir sıçan yakalasa hepimizin oturduğu odaya kadar getirir, cesedi ortamıza serer ve takdir edilmeyi beklerdi. Tanrım, kızlar nasıl çılgılık atarlardı!

Zavallı sıçanlar! Sanki yalnızca kediler ve köpekler onları öldürdüğü için ödül alsınlar ve kimyagerler onları yok ederek zehirdeki özellikleri ortaya çıkarıp servete konsunlar diye varlar. Ama yine de etkileyici bir yanları var. Tuhaf ve esrarengiz bir tarafları var. O kadar kurnaz ve güçlü, o kadar zalim ve sır dolu, o kadar fazla sayıdalar ki... Kırık kaplamalarının yıkılan duvarlardan sarktığı ve kapıların, paslı menteşelerde gıcırdayarak açıldığı terk edilmiş evlerde kol geziyorlar. Batan gemiyi iyi biliyor ve nasıl veya nereye olduğunu bilmemekle birlikte onu terk ediyorlar. Saklanma yerlerinde birbirlerine, salona nasıl büyük bir felaket çökeceğini ve önemli ismin ölüp unutulacağını fısıldıyorlar. Ölü cesetlerinin toplandığı dehşet verici evlerde korkutucu şeyler yapıyorlar.

Sıçanların olmadığı hiçbir korku hikayesi tam değildir.

Hayalet ve cinayet hikayelerinde yankı yapan odalarda koşuştururlarken dişlerinin kemirme sesi lambrinin arkasından duyulur. Parlayan gözleri, kurtların yediği örtülerin deliklerinden bakar. Ve gecenin karanlığında, harabe olmuş kuleciklerin etrafında inleyip ağlayan rüzgar, çıplak ve sahipsiz odalardan ağıt yakan bir kadın gibi geçerken tiz, tüyler ürpertici notaların çığlığını atar sıçanlar.

Ve mide bulandırıcı zindanlarda ölen tutuklular korkunç kasvetin arasında onların kömür gibi parlayan küçük, kırmızı gözlerini görür; ölüm sessizliğinde pençe gibi ayaklarının hızlı hızlı hareket edişini duyar ve karanlığın içinde feryat edip berbat geceye doğru bakarlar.

Sıçanlar hakkında yazılmış hikayeleri okumak hoşuma gider. Tüylerimi diken diken ediyorlar. Piskopos Hatto ve sıçanlarla ilgili hikayeyi de beğenirim. Kötü Piskopos mahzenlerinde çokça ekine sahipmiş ve açlıktan ölen insanların onlara dokunmasına izin vermemiş ama bir keresinde yemek için ona dua ettiklerinde onları hangarda toplamış, kapıyı üstlerine kapatmış ve ortalığı ateşe vererek yanarak ölmelerini sağlamış. Ancak ertesi gün binlerce sıçan üstüne binlercesi onu yargılamaya gelmiş. Sonra Piskopos Hatto Ren Nehri'nin ortasında duran kalesine kaçıp kendini içeriye kilitlemiş ve güvende olduğunu düşünmüş. Ama sıçanlar... Nehri yüzüp karşıya geçmişler ve kalın taş duvarları kemirip yol aldıktan sonra onu oturduğu yerde canlı canlı yemişler.

“Dişlerini taşlarla bilemişler,
Şimdi de Piskopos'un kemiklerini ayıklıyorlar;
Her bir uzuvdan etini kemirip ayırmışlar,
Çünkü onlar yargılamak için gönderilmişler.”

Gerçekten etkileyici bir hikaye.

Bir de Fareli Köyün Kavalcısı'nın hikayesi var. Nasıl kavalla önce fareleri çağırması ve sonra da Muhtar'ın desteğiyle bütün çocukları yanına alıp dağa gitmiş! Ne güzel eski bir hikayedir bu! Ne anlama geldiğini merak ediyorum ya da acaba bir anlamı yok mu ki? Melodinin altında tuhaf ve derin bir sır yatıyor gibime geliyor. O garip, gizemli, yaşlı kavalcının Hamelin'in dar sokaklarından geçmesi ve dans eden ayaklar ve düşünceli, istekli yüzlerle onu takip eden çocukların görüntüsü beni büyülüyor. Yaşlı halk onları durdurmaya çalışıyor ancak çocuklar aldırış etmiyorlar.

Garip, büyüleyici müziği duyuyorlar ve takip etmek zorunda hissediyorlar. Oyunlar bitmeden bırakılıyor, oyuncaklar dikkatsiz ellerinden düşüyor. Nereye doğru gittiklerini bilmiyorlar. Mistik müzik onları çağırıyor ve onlar da nereye gittiklerini umursamadan takip ediyorlar. Melodi yüreklerinde kıpırdanıp titreşiyor ve diğer sesler, yanında sönük kalıyor. Böylece yol alıp Hamelin kasabasından uzaklaşıyorlar.

Bazen Kavalcı'nın gerçekten ölüp ölmediğini sorguluyorum. Yoksa sokaklar ve kulvarlar boyunca dolanıyor ama bu sefer çok yumuşak çalıyor da onu sadece çocuklar mı duyuyor? Küçük suratlar yaramazlığa biraz ara verince neden öyle ciddi ve vakur görünüp derinlere dalmış, yorgun gözlerle öylece dururlar? Onları sorguladığımızda sadece kıvrıkcık saçlı başlarını sallar ve oyun arkadaşlarının yanına uçarlar. Ama ben onları yaşlı kavalcının sihirli müziğini dinlerken hayal ediyorum. Belki o parlak gözleriyle onun kalabalıkta fark edilmeksizin ilerleyen tuhaf, fantastik suretini görmüşlerdir.

Biz yetişkin çocuklar bile ara sıra onun kavalını duyarız. Ama o özlemli notalar o kadar uzak ve gürültülüdür ve yay-

garacı dünya öyle bir bağılıyor ki, o rüya gibi melodi arada kaybolup gidiyor. Bir gün tatlı, hüznünlü şarkılar, açık ve berak bir şekilde duyulacak; işte o zaman biz de bu küçük çocuklar gibi oyuncaklarımızı bırakıp takibe başlayacağız. Seven eller bizi durdurmak için uzanacak ve dinlemeyi öğrendiğimiz sesler bize durmamız için yalvaracak. Ama o sevgili kolları nazıkçe geri itip hüznünlü evin kapısından geçeceğiz. Çünkü o vahşi, çılgın müzik yüreklerimizde çalıyor olacak ve o zaman biz de onun şarkısının anlamını biliyor olacağız.

İnsanların, hayvanları aşırı duygusallığa kapılmadan sevebilmelerini isterdim. Kadınlar bu alanda en azılı suçlular ama bizim entelektüel cinsimiz de saçma sapan putlaştırmalarla hayvanları sık sık musibet haline getiriyor. David Copperfield okuduktan sonra küçük, uzun saçlı, cinsi belirsiz, bir adamın pantolonunu eleştirmek gibi sinir bozucu bir alışkanlığı olan ve koklayarak o pantolon üzerine yorum yapan (ki bu aşağılamanın ve tiksindenmenin bir göstergesidir) bir köpek aramaya başlayan taşkın genç hanımlar var. Bu hayvana (yakınlarda onları duyabilecek herhangi biri varken) sevimli, kızsı bir şeyler anlatıyorlar, burnunu öpüyorlar ve çok dokunaklı bir biçimde hayvanın yıkanmamış kafasını yanaklarına değdiriyorlar ama bu okşamaaların genelde etrafta genç erkekler olduğunda gerçekleştirildiğini fark ettim.

Bir de şişman bir finoya tapan nefessiz, pire dolu, yaşlı hanımlar var. Köpek adını verdikleri ama aslında ayaklı bir Alman sosisleri olan bir çift evde kalmış yaşlı hanım tanımıştım. Her sabah hayvanın yüzünü ılık suyla yıkarlardı. Kahvaltıda düzenli olarak kuzu pırzola yer ve Pazar günleri hanımlardan biri kiliseye gittiğinde diğeri daima köpeğe eşlik etmek için evde kalırdı.

Hayatlarının ilgi odağı köpek olan bir sürü aile vardır. Bu arada kediler nadiren dalkavukluktan mustarip olur. Kedi adil bir komedi anlayışına sahip olmakla birlikte patisini nazikçe ama sıkı bir biçimde bu tarz bir saçmalığın üzerine koyar. Diğer taraftan, köpekler bundan hoşlanıyor olmalılar. Maskaralık yapma konusunda sahiplerini teşvik ederler ve sonuç olarak da bahsettiğim çevrelerde sabahtan akşama tartışmanın sürekli konusu “sevgili Fido’nun” yapmış olduğu, yapıyor olduğu, yapacak olduğu, yapmayacak olduğu, yapabildiği, yapamadığı, yaptığı, yapacağı, yapmayacağı ve yapmak üzere olmuş olacağıdır. Embesilliğin dibine vuran tüm bu muhabbet bu şaşırmış hayvana adanmıştır. Aile tüm gün boyunca tek sıra halinde oturur ve onu izleyip davranışları hakkında yorum yapar, birbirlerine onunla ilgili anekdotlar anlatırlar, erdemlerinden söz ederler, gözyaşlarıyla nasıl onu iki koca saat boyunca kaybettiklerini hatırlarlar ki bu durumda onu bir barbar gibi eve getiren kasap çocuk ilk görüldüğünde hayvancağızı tek eliyle ensesinden tutmuş ve diğer eliyle de başına sert şekilde şamar atarken yakalanmıştır.

Bu acı hatıraların etkisinden kurtulduktan sonra hayvana hayranlıklarını belirtme konusunda birbirleriyle rekabet ederler. Bu, genelde olduğundan daha coşkulu olan bir fert daha fazla duygularını kontrol edemeyip kendinden geçmiş bir sevgi gösterisiyle mutsuz dört ayaklının üzerine çullanıp onu kalbine yaslayıp ağzının suyu akana kadar devam eder. Hemen sonrasında, kıskançlık krizine giren diğer fertler ayağa kalkar ve köpeğin, ilk ferdin açgözlülüğünden kendilerine kalan kısmını kavrayıp övgülerini ve ona olan adanmışlıklarını uğuldarlar.

Bu insanlar arasında her şey köpek aracılığıyla yapılır. En büyük kızınla sevgi dolu anlar yaşamak, kocandan bahçe silindirini ödünç almak veya anneni Tiyatral Orkestralardaki Solo-kornet Çalgıcılarını Yok Etme Derneği'ne (böyle bir dernek olmaması çok üzücü gerçekten) üye etmek istersen işe köpekle başlamalısın. Onlar seni dinlemeden önce köpeğin resmi iznini alman gerekir ve kuvvetle muhtemeldir ki senin arkadaşlık patlamalarına şaşırıp cevap vermek isteyen hayvan vahşice seni ısırmaya çalışır. Planların sonsuza kadar suya düşmüştür.

"Fido'nun kanı kaynamamışsa," demiştir baba önceden düşünerek, "o adama güven olmaz derim. Bunu kaç kez söylediyimi biliyorsun Maria. Ah! Fido bu işlerden anlıyor, çok şükür."

Lanet olasıca!

Düşünüyorum da o suratsız canavar bir zamanlar masum bir yavru köpekti; bacakları, kafası eğlence ve oyun doluydu ve büyük, iyi bir köpek olma ve annesi gibi havlama arzusuyla yanıp tutuşuyordu.

Ah, şu ben! Hayat maalesef hepimizi değiştiriyor. Dünyaya engin, korkunç bir kıyma makinesi gibi; bir tarafından taze, parlak ve saf olan şeyleri atıyorsunuz, diğer tarafından eski, darmadağın ve kırış kırış olan şeyler çıkıyor.

Donuk, uykulu bakışı; felaket derecede yavaş yürümesi ve temkinli, iffetli havalarıyla Pussy Sobersides'a bir bakın. Kim onun bir zamanlar mavi gözlü, fırl fırl, hoplayıp zıplayan, abası yanık, çılgın, küçük bir kedici olduğunu düşünür ki?

Bir kediciğin ne çok yaşam enerjisi vardır. Hayatın küçük yaratıklarda kaynayıp taşar hâle gelmesi gerçekten de çok

güzel bir şey. Koşuştururlar, miyavlarlar, zıplarlar, arka bacakları üstünde dans ederler, ön bacaklarıyla her şeyi kavrarlar, yuvarlanıp dururlar, sırt üstü uzanıp tekme atarlar. Kendileriyle ne yapacaklarını bilmezler; öyle hayat doludurlar.

Senin ve benim aynı türden bir şey hissettiğimizi hatırlar mısın okuyucu? Taze genç erkekliğin ihtişamlı günlerini hatırlar mısın? Ay ışığının aydınlattığı yoldan eve gelirken süssüz yürüyemeyecek kadar hayat dolu olur ve hoplayıp zıplamak, kollarımızı sallamak, yaşlı çiftçilerin karıları çitle-re yakın durup (iyi bir sebebe dayanarak) bizim deli olduğumuzu düşünene kadar bağırarak isterdik. Onların öyle hızla kaçtığını görür ve katıla katıla gülerdik. Sonra kanlarını donduracak derecede vahşi bir veda çılgılığı atardık ve bilmediğimiz bir nedenden gözlerimiz yaşarırdı. Ah, o muhteşem gençlik Hayatı! Ah, o bizi yeryüzünün kralları yapan taşlarla süsleyen; havada yürüyormuşçasına hisler uyandıran; karıncalanan her bir damarın içinde akan; zonklayan beynimizi heyecanla kaplayan; devam edip tüm dünyayı fethetmemizi emreden; kollarımızı açıp bütün çabalayan erkekleri, kadınları ve küçük çocukları göğsümüze yaslamamızı ve onları sevmemizi söylerken genç yüreklerimizde biriken Yaşam! Ah, harikulade günlerdi onlar. O derin, bütün, görülmeyen bir çalgı gibi ilgi çekici, özlem dolu müzikler çalan günler... Deli kanımız savaş isteyen bir savaş atı gibi bağırırdı. Ah, nabzımız yavaş ve sabit aralıklarla atıyor şimdi; yaşlı eklemelerimiz romatizmalı ve rahat sandalyemizle pipomuzu seviyoruz şimdi; genç erkeklerin coşkunkluklarına dudak büküyoruz şimdi. Ama ah, o tanrısal yaşamın tekrar kısa bir anını yaşamak...

Çekingen Olmak Üzerine

Bütün büyük edebi insanlar çekingendir. Hiç belli etmediğim söylense de ben de öyleyim. Belli etmediğime seviniyorum. Bir ara çok belli olmakla birlikte bana çok acı çekirtmiş, hayatımdakilere de rahatsızlık vermiştir. Özellikle hanım arkadaşlarım bu konuda çok şikayetçiydiler.

Çekingen bir insan mutlu bir insan değildir. Erkekler ondan hoşlanmaz, kadınlar nefret eder, kendisiye kendinden hoşlanmayıp nefret eder. Kullanış ona çare olmaz ve zaman dışında derdine derman yoktur ama bir keresinde bu talihsizliğin üstesinden gelmek için bir reçeteye rastlamıştım. Küçük, haftalık bir derginin “okurlara cevaplar” kısmındaydı ve şöyle diyordu (yazılanları hiç unutmadım): “Rahat ve memnun edici bir tavrınız olsun, özellikle de bayanlara karşı.”

Zavallı adam! Bu tavsiyeyi nasıl bir sırtımayla okuduğunu hayal edebiliyorum. “Rahat ve memnun edici bir tavrınız olsun, özellikle de bayanlara karşı.” Hadi ya? Sakın öyle bir tavrın olmasın benim sevgili genç, çekingen arkadaşım. Mizacının dışına çıkıp başka bir mizaç kazanmaya çalışman

şüphesiz seni gülünç derecede geveze ve rahatsızlık verici derecede arsız yapar. Kendi doğal hâlin nasılsa öyle olursan sadece suratsız ve ahmak olduğun düşünülür.

Çekingen adam, kendisine yapılan işkenceden dolayı toplumdan biraz olsun intikam almak ister. Bir dereceye kadar sefaletini iletebilir. Başka insanların kendisini korkuttuğu kadar o da onları korkutur. Odada perde görevi görür ve onun mevcudiyetinde en neşeli ruhlar depresif ve gergin bir hâle bürünürler.

Bu, yanlış anlaşılmanın sebep olduğu yerinde bir anlaşmadır. Birçok insan çekingen adamın utangaçlığını hükmedici bir küstahlıkla karıştırır ve bundan korkup hor görüldüğünü düşünür. Tuhafılığı, küstah bir lakaytlık olarak algılanır ve kendisine hitaben söylenen ilk sözcükle dehşete kapılıp eli ayağı titremeye başlayınca ve konuşma gücü onu yarı yolda bırakınca hırsla yol açan kötü etkilerin en muhteşem örneklerinden biri olarak değerlendirilir.

Ama yanlış anlaşılma kesinlikle her koşulda çekingen adamın kaderidir; her ne tarzda bir etki yaratmak isterse istesin, aksini yansıtmaması garantidir. Şaka yaptığında hakikatle “numaradan” ilişki kurduğu düşünülür ve gerçekçiliği kınanır. İğneli konuşması gerçek fikri olarak kabul edilir ve kendisine ahmak namını kazandırır. Diğer yandan, kendisini sevdirmek ister ve biraz överse bu kez durum hiciv olarak algılanır ve kendisinden daha sonra büsbütün nefret edilir.

Bunlar ve çekingen adamın diğer bütün baş belaları başka insanlar için daima eğlendirici gelmiş ve ezelden beridir çizgi roman materyali olmuştur. Ama biraz derine bakarsak resmin içler acısı, hatta trajik denebilecek bir yanı olduğunu görürüz. Çekingen adam demek, yalnız adam demektir; bü-

tün dostluklardan, bütün sosyal çevresinden uzaklaşmış bir adam. Yeryüzünde yaşar durur ama ona karışmaz. Onunla diğerleri arasında asla geçilmez bir bariyer vardır; tırmanmak istediğinde ancak kendisini yaraladığı, sağlam, görünmez bir duvar. Diğer taraftaki hoş yüzleri görür ve hoş sesleri duyar ancak elini, başka bir eli tutmak için karşıya uzatamaz. Olduğu yerden eğlenceli grupları izler ve onlarla konuşmak, yakınlık kurmak ister. Ama onlar, kaygısızca laklak ederken kendisini pas geçerler ve o da onları durduramaz. Onlara erişmeye çalışır ama hapisane duvarları da onunla birlikte hareket etmekte, onu dört bir taraftan içeri sıkıştırmaktadır. Yoğun sokakta, kalabalık odada, iş ortamında, eğlence yerinde, birçoklarının ya da birazının arasında; insanlar nerede bir araya gelse, nerede insan konuşmasının müziği duyulsa ve insan gözlerinden insan düşüncesi parlatılsa çekingen adam orada dışlanmış gibi uzakta, kendi başına bekliyordur. Ruhu sevgi ve özlem doludur ama dünya bunun farkında değildir. Çekingenliğin demir maskesi yüzünü perçinlemiştir ve arkasındaki adam asla görülemez. Dudaklarına arkadaş canlısı sözcükler ve candan selamlamalar gelir ancak bunlar, çelik kıskaçların arkasında duyulamayan fısıltılar haline gelip ölürlür. Yüreği, yorgun kardeşine ağlar ama anlayışı karşılıksızdır. Yanlış yapılmış teessüf ve öfke boğazını düğümler ve bir emniyet supabı bulup hırsla onları dışa vuramadığı için oklar kendi içine dönüp kendisine zarar verir. Çekingen adamın laneti olan bütün o nefret, hor görme, derinden sevgi dışa açılmak yerine içeride iltihap yapıp çürür ve onu insanlardan kaçan, iyiliğe inanmayan biri haline gelinceye kadar ekşitir.

Evet, çekingen adamlar da çirkin kadınlar gibi bu dün-

yada kötü zamanlar geçirirler ki rahatlıkla yeryüzünde yürüyebilmek için bir gergedanın gölgesinde saklanmaya ihtiyaç duyarlar. Duyarsızlık gerçekten de bizim ahlaki kıyafetimizdir ve onsuz medeni toplumda görünmemiz uygunsuz karşılanır. Titreyen dizleri ve seğiren elleriyle zar zor nefes alan, yüzü kızaran, zavallı bir yaratık herkes için acı dolu bir manzaradır ve şayet kendisini iyileştiremiyorsa ne kadar erken gidip kendini asarsa o kadar iyidir.

Hastalık tedavi edilebilir. Çekingen olanın rahatlığı için buna kendimden örnek verebilirim. Görülmüş olabileceği gibi kendimden bahsetmeyi sevmem ama bu seferlik insanlık adına kendimden bahsedip şarkıda söylendiği gibi bir aralar “çekingenin de çekingeni” bir genç adam olduğumu ve “ne zaman güzel bir hanımla tanıştırsam sanki korkuyormuşçasına dizlerimin birbirine çarptığını” itiraf edeceğim. Tam da önceki gün böyle yaptım. Yalnız ve tamamen kendi kendimeyken (öğrencinin Bellum Gallicum’u* çevirirken söylediği gibi) tren garının içecek salonunda kendi odasında duran genç bir kadın garsona karşı geldim. Vurdumduymazlığı ve lütufkarlığı nedeniyle sinir ve acıyla karışık bir şekilde kendisine çıktım. Ondaki efendice ama kesin bir üslupla, seyahat eden bir Britanyalı’nın hakkı olan hürmet ve ilgiyi talep ettim ve en sonunda suratına dik dik baktım. Daha fazla bir şey dememe gerek var mı?

Evet, bunu yapar yapmaz odadan telaşla ve içeceğimi beklemeden çıktım, doğru. Ama bunun nedeni anlayacağın gibi karar değiştirmiş olmamdı, korkmam değil.

Çekingen arkadaşların değerlendirebilecekleri bir teselli, çekingenliğin kesinlikle aptallığın bir belirtisi olmadığı-

* Jül Sezar’ın Galya Savaşları’nı anlattığı eseri. (ç.n.)

dır. İnatçı palyaçoların sinirleri zıplattması oldukça sıradan bir şeydir ama en erdemli mizaca sahip olanlar illa da en fazla ahlaka sahip olanlar değildirler. At, serçeden daha alt derecede bir hayvan değildir ya da ormandaki geyik, domuzdan. Çekingenlik yalnızca aşırı hassasiyet anlamına gelir ve, anket papağanları felsefesi ekolündekiler ısrarla aralarındaki ilişkiye vurgu yapsalar da, kendini düşünmekle ya da kibirle hiç alakası yoktur. Kibir cidden onun en çabuk tedavisidir. Bu dünyadaki herhangi birinden çok daha zeki olduğunu bir kere fark etmeye başladığında utanç şoka girip seni terk eder. Bir oda dolusu insana bakıp entelektüel anlamda her birinin sana kıyasla basit bir çocuk olduğunu düşündüğünde onlardan, seçilmiş bir grup saksağandan veya orangutan-
dan utanman gerekenden daha fazla utanç hissetmezsin.

Kibir bir adamın giyebileceği en güzel zırhtır. Pürüzsüz, delinmez yüzeyinde nispetin minik, kama benzeri batışları ve kıskançlık bakışları öylece bekler. O zırh olmadan yetenek kılıcı, hayat savaşında yolunu açamaz, çünkü başkalarının vuruşlarıyla başa çıkmanın yanı sıra, kendi vuruşlarını da yapman gerekir. Elbette ki kendisini kalkık bir burunda ve falseto seste gösteren kibirden bahsetmiyorum. O gerçek kibir değil, çocukların kral ve kraliçeyi oynaması ve tüyler içinde uzun kervanlarda yol alması gibi yalnızca kibirli olma oyunudur. Hakiki kibir, adamı hoş olmayan durumlara sokmaz. Tam aksine, onu güler yüzlü, iyi kalpli ve basit bir hale getirir. Kendi kişiliğiyle o kadar barışıktır ki sevgiye ihtiyacı yoktur. Gururuysa dışarıdan görülemeyecek kadar derinlere oturmuştur. Hem övgüye hem suçlamaya karşı duyarsız olup doğruyu söyleyebilir. Hayalinde insanoğlundan o kadar uzaktadır ki hem dükle hem de seyyar satıcıyla eşit

mesafede rahat olabilir. Ve kendi standartları dışında kim-seninkine önem vermediği için hiçbir zaman, kendine daha az güvenen insanların saatlik olarak komşusunun zihnindeki tanrıya adak olarak teklif ettiği o dertli oyunu oynama zahmetinde bulunmazlar.

Diğer yandan, çekingen adam kendisini yargılarken alçakgönüllü ve sade; başkalarındaysa aşırı kaygılıdır. Ama genç bir adam söz konusu olduğunda bu, kesinlikle yerinde bir durumdur. Kişiliği oturmamıştır. Bir şüphe ve inançsızlık kaosunun içinden yavaş yavaş evriliyordur. Utangaçlığı, artan anlayışı ve tecrübesinin önünde geri çekilir. Bir adam utangaçlığını nadiren gelişme çağının sonrasına taşır. Kendi içindeki güç alıp atmasa bile dünyanın sürtünmeleri kişiliğini genellikle yumuşatır. Çok nadir olarak gerçek anlamda utangaç bir adamla karşılaşsın (romanlar veya tiyatro sahnesi hariç ki orada özellikle kadınlar tarafından çok takdir edilirler).

O doğaüstü diyarda sarı saçlı ve aziz gibi genç bir adam olarak görülür – sarı saç ve iyilik sahnede daima birliktedir. Saygıdeğer hiçbir seyirci birine, diğeri olmadan inanmaz. Bir keresinde peruğunu yanlış takan ve simsiyah olan kendi saçıyla kahramanı oynamak için acele etmek zorunda kalan bir aktör tanımıştım. Üst balkon, kötü adam olduğu düşüncesiyle onun bütün asil hislerine bağırıp çağırmıştı. Çekingen genç adam, kadın kahramanı o kadar tutkulu sever (ama bunu yalnızca sahnede kendi kendine söyler ve kadına söylemez) ve o kadar asil, özverilidir, o kadar alçak bir ses tonuyla konuşur ve öyle kimse bilmemesine rağmen o kadar zeki bir adamdır ki... Sonra kadın kahraman ona, onu sevdiğini söyler ve o da öyle şaşırır, öyle mutlu olur ki!

Herkes onu sever ve ondan af diler. O da birkaç iyi seçilmiş, iğneleyici sözle onları affedip kutsar. Görünüşe göre bunu öyle iyi yapmıştır ki çekingen olmayan bütün genç erkekler çekingen olmayı diler. Ama gerçekten çekingen olan adam daha iyisini bilir. O, bunun gerçekte öyle memnuniyet verici olmadığını bilir. Gerçekte, sahnede olduğu kadar ilgi çekici değildir. Daha fazla sakar ve aptal, daha az adanmış ve naziktir. Ve saç çok daha koyudur. Hepsi bir arada ele alındığında işin rengi ciddi anlamda değişir.

İdealine benzediği nokta, sadakat noktasıdır. Genç, çekingen arkadaşlara bu erdemi çok görmüyorum: Sevgisinde daimidirler. Ama sebebi uzaklarda aramamak lazım. İşin gerçeği, bir kadının yüzüne bakmak, onun bütün cesaret stoğunu tüketir ve ikinci bir stoğu kullanarak bu çileyi atlatmak onun için imkansızdır. Bütün kadın cinsiyle düşüp kalkamayacak kadar korku ve endişe duyuyordur. Bir tanesi ona yeter.

Ama durum, çekingen olmayan genç adamda farklıdır. Mahcup kardeşinin asla karşılaşmadığı cazibelerle karşılaşır. Etrafına bakınca her yerde serseri gözler ve gülen dudaklar görür. Onca serseri göz ve gülen dudak arasında şaşırması ve o an için hangi serseri göz ve gülen dudak çiftine ait olduğunu unutup yanlıs olanla aşk yaşamasından daha doğal ne olabilir ki? Kendi ayakkabıları dışında hiçbir şeye bakmayan çekingen adam bunu görmez ve cezbedilemez. Ne mutlu çekingen adama!

Gel gör ki çekingen adam bu şekilde mutlu olmak istemez. Diğerleriyle birlikte gitmeye özlem duyar, böyle yapmadığı için kendisine her gün lanetler okur. Zaman zaman büyük uğraşı sonrası cesaretini kaybedince serseriliğe soyu-

nur. Ama sonuç daima büyük bir fiyaskodur ve bir iki çırpınmadan sonra acınası bir halde aksayıp tekrar sürünmeye başlar.

“Acınası” diyorum ama maalesef kendilerine hiç acımazlar. Kimi talihsizlikler var ki kurbanlarına büyük acılar çektirirken başkalarının sempatisini kazandırmıyor. Şemsiyeni kaybetmek, âşık olmak, diş ağrısı, yüz karası ve şapkanın üstüne oturulması örnek olarak verilebilir ancak hepsinin başında çekingenlik gelir. Çekingen adam ayaklı bir şaka olarak değerlendirilir. İşkenceleri misafir salonunun sporu olmakla birlikte zevkle işaret edilen ve tartışılan meselelerdir.

“Bakın,” diye haykırır tebessüm eden seyircileri, “yüzü kızarıyor!”

“Bacaklarına bakın.” der bir tanesi.

“Nasıl oturmuş, görüyor musunuz?” diye ekler bir diğeri, “Sandalyenin tam köşesine!”

“Renkten renge giriyor.” diye dudak büker asker kılıklı bir adam.

“O kadar elinin olması kötü bir şey,” diye mırıldanır yaşlı bir bayan kendi elleri sakince dizlerinin üstünde dinlenirken, “kafasını karıştırıyorlar”.

“Bacağının biraz kısa olması avantajına olurdu,” diye salça olur komik adam, “ne de olsa onları saklamak için endişeleniyor”.

Sonrasında bir diğeri, onun öyle bir sesle deniz kaptanı olması gerektiğini belirtir. Bazıları çaresizce şapkasını tutuşuna dikkat çeker. Bazıları konuşmadaki sınırlı yetisiyle ilgili yorum yapar. Diğerleri öksürüğünün sıkıntılı olduğuna değinir. Sonunda tuhaf yönleri sona erip seyirciler tamamen yorulana kadar bu böyle uzar gider eder.

Kız arkadaşları ve akrabalarıysa zavallı çocuğun durumunu daha da beter hale getirirler (arkadaşların ve akrabaların başka insanlardan daha anlaşılabilir olmaları bir ayrıcalıktır). Kendi aralarında onunla dalga geçmeyi yeterli bulmayıp kendisinin şakayı bizzat görmesinde ısrar ederler. Kendisini düzeltmesi için onu taklit edip karikatürize ederler. Onu taklit eden biri dışarı çıkıp komik derecede gergin bir halde tekrar içeri girer ve kendisinin (çekingen arkadaşın), bu şekilde odaya girdiğini söyler veya ona dönüp “Sen böyle el sıkışıyorsun.” dedikten sonra herkesin elini sıcak bir tabakmış gibi tutup ardından iradesizce bırakarak odanın geri kalanıyla birlikte komik bir pandomim oynar. Bir de ona sanki isteyerek yapıyormuş gibi neden yüzünün kızardığını, neden teklediğini ve neden her zaman neredeyse hiç duyulmaz bir ses tonuyla konuştuğunu sorarlar. Sonra bir tanesi göğsünü gerip odada balonlu güvercinler gibi gerine gerine yürür ve ciddi ciddi onun takınması gereken tavrın bu olması gerektiğini söyler. Babası sırtına vurup “Cesur ol, evladım. Kimseden korkma,” der. Annesiye “Hiçbir zaman utanç duyacağın bir şey yapma Algernon, hiçbir zaman yaptığın hiçbir şeyden utanç duyma,” der ve oğluna bakarken kendi mantığının açıklığına şaşırır. Çocuklar ona “bir kızdan daha beter” olduğunu söylerlerken kızlar da kendi cinslerine yapılan bu karalamayı hiçbir kızın onun kadar kötü olamayacağını söyleyip reddederler.

Çok da haklıdır; hiçbir kız onun kadar kötü olamaz. Çekingen kadın diye bir şey yoktur ya da en azından ben hiç öyle biriyle karşılaşmadım ve karşılaşana kadar da varlıklarına inanmayacağım. Genel kabul görmüş inancın tam tersi olduğunu biliyorum. Bütün kadınların kendilerine

bakıldığında yüzleri kızaran ve narin gözlerini yere eğen ve kendileriyle konuşulduğunda koşarak uzaklaşan, sessiz, ürkmüş yavru geyikler olması beklenirken biz erkeklerin cesur ve keyfi yerinde olmamız ve zavallı, sevgili, narin kadınların bizi bundan dolayı takdir ederken bir yandan da bizden son derece korkmaları beklenir. Teoride güzel ama genel olarak kabul görmüş çoğu teoride olduğu gibi saçmalıklardan ibaret bir şey bu. On ikisindeki kız kendi kendine yetmekte ve atasözündeki* gibi soğukkanlıyken yirmisindeki abisi onun yanında tekleyip kekeler. Kadın konser alanına geç girer, gösteriyi böler ve bütün seyircileri kılını kıpırdatmadan rahatsız ederken kocası, ezici bir özür dileme ihtiyacıyla onu takip eder.

Kadınların ilk baygın bakışı atmaktan balayının sonuna kadarki sevgiyle alakalı bütün konulardaki üstün cesaretleri yoruma gerek duymayacak kadar iyi bilinmektedir. Kadrolar eşit olmadığı için örnek de mevcut konu için uygun değil aslında. Aşk kadın işidir ve “işte” bütün doğal zafiyetlerimizi bir kenara bırakırız; örnek olarak, tanıdığım en çekingen adam, bir fotoğrafçı çığırtkanıydı.

* “As cool as a cucumber”. Kelime çevirisi: Hıyar gibi soğuk. (ç.n.)

Bebekler Üzerine

Evet, evet, onlar hakkında çok şey biliyorum. Ben de bir zamanlar bebektim; ama uzun sürmedi, elbiselerim kadar uzun değildi. Hatırlıyorum da elbiselerim çok uzundu ve tekme atmak istediğimde bana engel olurlardı. Neden bebeklerin öyle uzunlukta gereksiz elbiseleri olur? Bu bir bilmece değil. Gerçekten bilmek istiyorum. Hiç anlayamamışımdır. Ebeveynlerin, çocuğun boyundan utanç duyup onu uzun göstermek istemeleriyle mi alakalı ki? Bir keresinde bir bakıcıya sormuştum bu soruyu. Demişti ki:

“Efendim, minik kalplerine sağlık, onların hep uzun kıyafetleri olur.”

Ardından cevabının duygularını yansıtmaya rağmen benim sıkıntımı gidermediğini söylediğinde şöyle yanıtlamıştı:

“Efendim, o zavallı miniklere kısa elbiseler mi giydirilmiş?” Ve bunu öyle bir tonda söylemişti ki sanki ben insanlıkta yeri olmayan bir zorbalık ima ediyordum!

O gün bugündür bu konuyla ilgili sorgulamalar yapmaktan çekinirim. Sebebe gelirsek, hâlâ benim için bir sır.

Ama kesinlikle onları herhangi bir elbisenin içine sokmak saçma bulduğum bir şey. Tanrı biliyor ya hayatta, ihtiyacımız olmadan yeterince elbise giyip çıkarıyoruz ve insan, en azından yataktaki birinin bu işkenceden kurtulması gerektiğini düşünüyor. Neden o zavallı yavrucakları sabah kaldırıp üzerlerinden bir sürü elbise çıkarıp, bir sürüsünü tekrar giydirip onları geri yatağa koyuyorlar ve gece her şeyi tekrar değiştirmek için bir kere daha yataktan çıkarıyorlar? Ve en nihayetinde, arada ne fark var? Bilmek istiyorum, bir bebeğin gece giyindiğiyle gün içinde giyindiği şey arasında ne fark var?

Ancak sanırım sadece kendimi komik duruma düşürüyorum (bunu sık sık yaptığım söylenir) ve bu yüzden de bir erkek çocuğuyla kız çocuğunu ayırt etmemizi sağlayacak bir moda belirlenmesinin çok iyi olacağı dışında giysiler konusunda bir şey demeyeceğim.

Şu anki durum çok tuhaf. Ne saç ve giysi ne de sohbet en ufak bir ipucu veriyor; tahmin etmek zorunda kalıyorsun. Doğa'nın gizemli bir yasası sonucu mutlaka yanlış tahmin ediyorsun ve erkek çocuğuna "kız" diye hitap ettiğin için oracıkta bütün akrabalar ve arkadaşlar tarafından aptalla sahtekar karışımı bir şey olarak nitelendiriliyorsun (ki bu da en az bir kız çocuğuna "erkek" diye hitap etmek kadar kötü). Söz konusu çocuk hangi cinsiyetten değilse o cinsiyet aşağılanıyor ve bahsi bile aileye hakaret olarak algılanıyor.

Canını seviyorsan ona bir eşyaymış gibi hitap etme zahmetine girişme. Alçaklık ve kepezelik yapmanın çeşitli yöntemleri vardır. Acımasızca büyük ve saygın bir aileyi katledip arkasından cesetlerini su firmalarının depolarına atarak cinayet mahallinde büyük ölçüde beğenilmemeye başlarsın.

Hatta bir kiliseyi soymak bile özellikle bölge papazı tarafından ciddi anlamda sevilmemene yol açar. Ancak bir insanoglunun sana yağıdırabileceği küfür ve nefreti kupa dolusu kazanıp son damlasına kadar içmek istiyorsan sevgili bebeğ bir nesneymiş gibi hitap et.

Çocuğa en iyi hitap etme şekli “küçük melek” tir. “Melek” ismi iki cinse de uygun olduğu için duruma da çok uyar ve çağrışım da kesinlikle iyi karşılanacaktır. “Biricik” veya “güzellik” de çeşitlilik açısından kullanışlıdır ancak sana en çok puanı kazandıran ifade, “melek” tir. Sözcükten önce kısa bir kıkırdama gelmeli, beraberindeyse mümkün olduğunca gülümseme olmalıdır. Ayrıca ne yaparsan yap, çocuğun, aynı babasının burnuna sahip olduğunu söylemeyi unutma. Bu, ebeveynleri her şeyden daha çok “şışırır” (argo tabir için özür diliyorum). Önce bu dediğine güler gibi yapıp “aman saçmalama!” derler. Sonra heyecanlanmalı ve bunun doğru olduğunda ısrar etmelisin. Konuyla ilgili vicdanlı davranmana gerek yok, çünkü çocuğun burnu gerçekten de doğadaki her şeye olabileceği gibi babasının burnuna da benziyordur – ne de olsa ufak bir lekeden ibaret.

Bu ipuçlarını küçümsemeyin dostlarım. Gün gelir, anne bir yanında, babaanne diğer yanında, birtakım hayranlık duyan genç bayan (sana hayranlık duymuyorlar ama) arkanda ve kel kafalı bir insan örneği önünde olursa ne söylemen gerektiğine dair bir fikrin olduğuna şükredersin. Bir adam (bekar bir adam yani) “bebek görme” zulmüne maruz kalırken yaşadığı dezavantajı başka hiçbir zaman yaşamaz. Teklif üzerine, soğuk bir ürperti adamın sırtından boşalır ve bunu yapmaktan ne kadar mutluluk duyacağını söylerken takındığı gülümseme, bir annenin bile içini cız ettirir; tabii tüm

bunlar, kadınlar tarafından bekar arkadaşların ziyaretlerini engellemek için benimsenmiş basit araçlar değilse (ki ben öyle olduğuna inanmak istiyorum).

Ancak nedeni ne olursa olsun, bu zalimce bir şakadır. Zil çalınır ve biri bakıcıya, bebeği aşağı getirmesini söyler. Ortamda bulunan bütün kadınların “bebek” konuşmasını başlatma sinyali verilmiştir ki bu süreçte sen kendi üzgün düşüncelerinle ve bir anda önemli bir işin olduğunu hatırlamış gibi yaparsan ne derece inandırıcı bulunacağın ihtimalleriyle baş başa bırakılırsın. Dışarıdaki bir adamla ilgili saçma sapan bir hikaye uydurduğunda kapı açılır ve uzun, ciddi görünümlü bir kadın elinde ilk bakışta küçük bir minder gibi görünen ve her tarafından tüyler fışkıran bir şeyle içeri girer. Ancak içgüdülerin sana bunun bebek olduğunu söyler ve sen de ilgileniyormuş gibi görünmek için felaket bir çaba sarf edersin. Söz konusu varlığın karşılanışındaki feminen ilgilinin coşkusu sönüp hep bir ağızdan konuşan hanımların sayısı dörde veya beşe düştüğünde ve pır pır eden iç etek dairesi bölündüğünde bir adım öne çıkman için sana yer açılmış olur. Bunu Bow Street’te rıhtıma yürürken girdiğin havada yaparsın ve sonrasında dile getirilemez bir bedbahtlık hissiyle çocuğa bakakalırsın. Ölüm sessizliği vardır ve bilirsin ki herkes senin konuşmanı bekliyordur. Söylemek üzere bir şeyler düşünürsün ama korku içinde akli melekelerinin seni terk ettiğini öğrenirsin. O an bir umutsuzluk anıdır ve fırsatını kollayan kötü yanın, sana bir insan evladının söylemesi mümkün olabilecek en aptalca ifadeleri önerir. Embesilce bir gülümsemeyle etrafına bakınır, uyuşuk bir biçimde “Saçı pek uzamamış, değil mi?” dersin. Bir dakika boyunca kimse sana cevap vermez ama sonunda heybetli

bakıcı taşkınlık edip “beş haftalık çocuğun saçları genelde pek uzun olmaz zaten,” der. Bunu, başka bir sessizlik takip eder ve sen de şahsına ikinci bir şans verildiği hissine kapılıp bu şansı henüz yürüyüp yürüyemediği veya neyle beslendiği sorusuyla harcarsın.

O an itibarıyla aklının tam olarak yerinde olmadığı düşünülüyor ve sana karşı yalnızca acıma hissi besleniyordur. Ancak bakıcı deli olsan da, olmasan da vazifeden kaçılmayacağı ve görevini sonuna kadar yerine getireceğini görmek istiyordur. Dini bir ayın yürüten bir başrahibe edasında paketi sana doğru uzatarak der ki “onu kucağınıza alın efendim”. Direnç gösteremeyecek kadar ezilmişsindir ve dolayısıyla da süklüm püklüm bu isteği kabul etmek durumunda kalırsın. “Kolunuzu karnına biraz daha yaklaştırın efendim,” der başrahibe ve ardından herkes geri çekilip bir numara yapmak üzereymişsin gibi dikkatle seni izler.

Ne yapacağın konusunda, ne söyleyeceğin konusunda olduğundan daha iyi değilsindir. Gel gör ki bir şeyler yapılması gerektiği ortadadır ve aklına gelen tek şey mutsuz yavruyu “amanın, amanın” nidaları veya aynı zeka seviyesinde başka nidalar eşliğinde bir aşağı bir yukarı atmaktır. Bakıcı “Yerinizde olsam bebeği hoplatmazdım efendim,” der, “biraz bile yapmanız keyfini kaçırmaya yetiyor. Bu yüzden umarım çok ileri gitmezsiniz.”

Bu noktada, o ana kadar sana korkuyla tiksinti arası bir ifadeyle bakan çocuk avazı çıktığında bağırarak bu saçmalığa bir son verir ki bunun üzerine rahibe hemen ileri atlayıp “Gel buraya bakalım, amca sana n’aptı, ha?” diyerek yavruyu elinden alır. “Ne kadar da muhteşem!” dersin hoşça, “Niye böyle bağırırdı ki?” “Ah, ona bir şey yapmış olmalısın!” der

anne kızarak, “Çocuk durduk yere öyle çılgılık atacak değil ya!” O an belli olmuştur ki herkes senin bebeğe iğne batırdığını düşünüyordur.

Velet en nihayetinde sakinleşmiştir ve sessiz kalacağına şüphe yoktur ama işe yaramaz işgüzarın teki tekrar seni gösterip “Bebiş, bu kim bakalım?” diye sorar ve akıllı çocuk da seni tanıyıp her zamankinden daha gürültülü şekilde feryat eder.

Bunun üzerine, şişman, yaşlıca bir bayan “Çocukların birilerinden hoşlanmaması ne kadar tuhaf.” diye lafa karışır. Bir diğeri gizemlice “Aaa, onlar bilirler...” diye yanıtlar. Üçüncü bir kimse “Şaşılasi bir şey!” diye ekler ve sonra herkes yan gözle sana bakar. İkna olmuşlardır: Sen en rezilinden alçak bir herifsindir. Akranların tarafından kestirilemeyen gerçek karakterinin küçük bir çocuğun eğitimsiz içgüdüleri tarafından ortaya çıkarılması düşüncesinden kıvanç duyarlar.

Bütün suçları ve yanlışlarına rağmen bebekler kullanışsız değillerdir; boş bir yüreği doldurduklarında kullanışsız değillerdir; bir seslenmeleriyle ilgisiz, bulutlu yüzlerden sevginin güneş ışınları saçıldığında kullanışsız değillerdir; küçük parmaklarıyla yüzündeki kırışıklığı gülümsemeye dönüştürdüklerinde kullanışsız değillerdir.

Tuhaf küçük insanlar! Dünyanın en büyük sahnesinin bilinçsiz komedyenleridirler. Hayatın o çok ağır dramında eğlence kaynağıdırılar. Genel anlamda düzenin işleyişine karşı duran o küçük ama azimli engellerin her biri hep yanlış zamanda, yanlış yerde, yanlış şekilde, yanlış şeyi yaparlar. Jenny’i, Tommy’yle Totty ne yapıyor diye bakmaya ve yaptıkları her neyse yapmamalarını söylemeye gönderen bakıcı

kız, bebekliğin doğasından anlar. Ortalama bir bebeğe bir şans tanı ve onu izle. Yapmaması gereken bir şeyi gerçekten de yapmıyorsa bir an önce eve doktor çağır.

En gülünç şeyleri yapma yetenekleri var ki bunu dayanılmaz bir ciddiyet ve sabırla yapıyorlar. İki tanesinin iş adamları gibi el ele tutuşup büyük kız kardeşleri onlara kendisini batıya doğru takip etmeleri için bağırırken tıpış tıpış doğruya ilerlemeleri çok eğlencelidir (belki büyük kız kardeş için değildir). Bir askerin etrafında yürürlerken büyük merak içerisinde bacaklarına bakıp gerçek mi diye onu dürterler. Bütün iddialara karşın azimle ve kurbanın rahatsızlığına aldırmaksızın otobüsün diğer ucundaki utangaç genç adamın “bab-ba” olduğunu öne sürerler. Kalabalık bir sokak köşesi onlara aile içi meselelerin yüksek sesle tartışılması için uygun bir ortam olarak görünür. Yolun ortasında aniden dans etme ihtiyacı hissederlerken kalabalık bir dükkanın kapısının önü, oturup ayakkabılarını çıkarmak için seçtikleri yegane yerdir.

Evdeyken en büyük bastonu veya şemsiyeyi (açık olması tercih sebebidir) merdiven çıkmadaki en büyük yardımcılardan sayarlar. Mary Ann’i, tam da o sadık hizmetçi sobayı grafitlerken sevdiklerini fark ederler ve onu o anda orada kucaklamak dışında hiçbir şey onları rahatlatmaz. Yemeğe gelince, favori yiyecekleri kola ve kedi mamasıdır. Kediciğin bakıcılığını ittirip kakarak yaparken köpeğe olan sevgilerini de kuyruğunu çekerek gösterirler.

Baş belasındırlar, ortalığı kirletirler, bakımları çok paradır ama yine de yuvayı onlarsız düşünemezsin. Onların gürültücü dilleri ve ortalığı batıran elleri olmadan yuva da olmaz. Odalar onların pıtır pıtır yürüyen ayakları olmaksızın sessiz

olmaz mıydı? Ve o saf konuşmaların sesi seni çağırmadığında kendini uzaklarda hissetmez miydin?

Öyle de olmalı ama ben zaman zaman o minik elin bölücü bir takoz görevi gördüğünü düşünmüşümdür. İnsanın sevebileceklerinin en safı olan o şeyle, bir kadının hayatını tamamlayan dokunuş, bir annenin aşkı olan o şeyle çekişmek kaba bir davranıştır. Biz adi kaplamalı erkeklerin zor anlayabileceği kutsal bir aşktır ve onun, diğer bütün sevgileri yutan bir sevgi olduğunu söylersem yanlış konuşmuş olmam. Bebeğin, çöldeki kuyuyu inşa eden genç adam gibi bütün kalbini sarması gerekmez. Etrafta bekleyen susamış başka bir yolcu yok mu?

İyi bir anne olma arzun sırasında iyi bir eş olmayı unutma. Bütün ilgi ve alakanın tek bir kişiye yöneltilmesine ihtiyaç yok. Zavallı Edwin ne zaman dışarı gelmeni isterse kızıp “Eee, bebeği bırakıp da mı geleyim?” şeklinde cevap verme. Bütün akşamlarını üst katta geçirip tüm muhabbetini boğmaca ve kızamıktan ibaret kılma. Sevgili güzel bayan, çocuk her hapşırıldığında ölmeyeceği gibi sen evin kapısından çıkınca da ev yanmayacak, bakıcı bir askerle kaçmayacak veya sen yatağın başından ayrıldığın gibi kedi gelip değerli çocuğunun üstüne oturmayacaktır. O biricik civcivle ilgili olarak kendini çok endişelendiriyor, herkesi de telaşa sürüklüyorsun. Diğer vazifelerini de düşünmeye çalışırsan güzel yüzün kırışıklıklarla dolmayacak, çocuk odasında olduğu kadar oturma odasında da neşe hüküm sürecektir. Biraz da büyük bebeğini düşün. Onunla biraz dans et, ona güzel isimlerle seslen, ara sıra gül ona. Kadının bütün zamanını alan, yalnızca ilk bebektir. Beşi ya da altısı, bir tanesi kadar çok zamana ihtiyaç duymaz. Ama haylazlık daha önce yapıl-

mıştır. Kendisi için oda yok gibi görünen bir ev ve kendisini düşünemeyecek kadar yoğun olan bir karı, koca üzerindeki hakimiyetini yitirmıştır ve o da rahatlık ve arkadaşlık için başka yerlere bakmayı öğrenmiştir.

Ama dur, dur, dur! Biraz daha bu konuda konuşursam bebeklerden nefret ettiğim düşünülecek. Ve Tanrı biliyor ki etmiyorum. Gökyüzünden dünyaya açılan büyük kapıların etrafında duran ve o ürkek savunmasızlıklar içine sarılı küçük, masum yüzlere bakan kim onlardan nefret edebilir ki?

Ah, dünya! Ah, şu küçük, yuvarlak dünya! Bir bebeğin gözlerine ne büyük, ne gizemli bir yer gibi görünüyordur! Arka bahçe nasıl da ıssız, yolsuz bir kıta gibi görünür! Yıldızların altındaki kilerde ne mucizevi keşifler yapıyorlar! Ne büyük hayranlıkla uzun sokağın diğer ucuna bakıp biz büyük bebeklerin yıldızlara baktığındaki gibi her şeyin nerede son bulduğunu merak ediyorlardır!

Ve o en uzun sokağın ucuna, o önlerine serilen uzun, loş hayat sokağına, ne vakur, eski kafalı bakışlar atıyorlar! Bazen ne acı dolu, korkmuş bakışlar! Bir gece Soho varoşlarında bir kapı önünde oturan bir küçük görmüştüm. Gaz lambasının, onun o kurumuş yüzünde gösterdiği görüntüyü hiç unutmayacağım: kirli bir avludan gelen, hayalet gibi, bıkkın bir çaresizlik görüntüsü...

Taşlı yolları yürüyen zavallı minik ayaklar! Yolun daha ilerisindeki biz eski yolcular ancak size dönüp el sallayabiliriz. Siz karanlık sisten çıkarsınız, biz arkamıza bakarız ve sizi görürüz. Uzaklığınızdan dolayı o kadar küçük görünürsünüz ki... Yamaçta kollarınız bize doğru açık, beklersiniz. Tanrı size hız versin! Durur ve o minik ellerinizi kendi avuçlarımızın arasına alırdık ama büyük denizin uğultusu kulak-

larımızda ve oyalanmamamız lazım. Acele etmemiz lazım, çünkü gölge gibi gemiler kasvetli yelkenlerini açmak için sabırsızlanıyorlar.

Yemek İçmek Üzerine

Çocukken bile yiyip içmeye hep düşkün olmuşumdur, özellikle de yemeye. O zamanlar iştahım da, hazmım da yerindeydi. Bir keresinde baygın bakışlı, kurşun renkli bir beyefendinin akşam yemeği için bize geldiğini hatırlıyorum. Yaklaşık beş dakika yemek yiyişimi izledi. Görünüşe göre oldukça etkilenmişti. Sonra babama dönüp “çocuğun hiç hazımsızlık yaşıyor mu?” diye sordu.

Babam “Hiç öyle bir şeyden şikayetçi olduğunu duymadım,” diye yanıtlayıp, “hiç hazımsızlık yaşadın mı Collywobbles?” (bana Collywobbles diye seslenirlerdi ama gerçek adım bu değildi) sorusuyla bana döndü.

“Hayır babacığım,” diye cevap verdim. Sonra da “hazımsızlık ne ki baba?” diye ekledim.

Kurşun renkli arkadaşım beni hayranlık ve imrenme karışımı bir bakışla süzdü. Sonra da sonsuz acıma barındıran bir tonda yavaşa “Bir gün öğrenirsin elbette,” dedi.

Garip, sevgili anneciğim yemek yediğimi görmeyi sevdiğini söylerdi. Ona bu şekilde bir sevinç yaşattığım için de

* İngilizce’de heyecandan veya korkudan kaynaklanan mide ağrısı. (ç.n.)

ben de hep mutlu olurdum. Büyüyen, sağlıklı, bolca egzersiz yapan ve kendisini çok fazla ders çalışmaktan alıkoyan bir çocuk genel itibariyle beslenme konusunda en zorlu beklentileri karşılayabilir.

Para ödemek zorunda olmadıkları durumlarda erkek çocuklarının yemek yiyişlerini görmek eğlencelidir. Doyurucu bir yemekten anladıkları; yarım kilo biftek, yanında iri boy beş altı patates, bolca yeşillik ve dört kalın dilim puf ekmekçiğin arkasından kuş üzümlü hamur tatlısı, bir iki yeşil elma, bir avuç kuruyemiş, yarım düzine çörek ve bir şişe zencefil birasıdır. Sonra at yarışı oynarlar. Bir kaşık et suyu çorbası ve tavuk kanadı yedikten sonra bir iki saatliğine sessizce oturma ihtiyacı duyan biz yaşlı erkeklerden nasıl da nefret ediyorlardır!

Ama bütün avantajlar çocuklarda değil. Bir çocuk asla doyma lüksünün tadına varamaz. Asla bacaklarını uzatıp, ellerini ensesine koyup, gözlerini kapatıp iyi bir akşam yemeği yemiş adamı kutsayan o semavi huzura erişemez. Bir akşam yemeği bir çocukta hiçbir fark yaratmaz. Bir adam içirse iyi bir peri iksiridir ve sonrasında dünya, daha parlak ve daha iyi bir yer olarak görünür. Akşam yemeğini iyi yemiş bir adam bütün yaratılmışlara karşı özlem dolu bir sevgi hâli yaşar. Kediye çok nazik bir biçimde okşar ve ona en ince duyguları barındıran tonda “sevimli kedicik” diye seslenir. Dışarıdaki Alman grubunun üyelerinin halinden anlar ve üşüyüp üşümediklerini merak eder. Ayrıca o an için karısının akrabalarından bile nefret etmez.

İyi bir akşam yemeği bir adamın yumuşak yanını ortaya çıkarır. Kasavetli ve asık suratlı olanlar, yemeğin rahatlatıcı etkisi altında neşeli ve konuşkan hâle gelirler. Tüm gün sirke

ve Epsom tuzunda bekletilmiş gibi konuşan somurtkan, katı kimseler akşam yemeğinden sonra gülümsemeye başlar ve küçük çocukların kafasını okşayıp onlarla belli belirsiz bozuk paralarla ilgili konuşma eğilimi gösterirler. Ciddi genç erkekler çözülüp biraz daha neşeli hâl alırlarken gür bıyıklı züppe genç erkekler kendilerini sevimsiz kılmayı unuturlar.

Ben de kendimi akşam yemeğinden sonra daima duygusal hissederim. Aşk hikayelerini ciddi anlamda takdir edebildiğim tek zamandır. Bir de kahraman son bir hamleyle kızı kalbine sarıp ağlamasını bastırdığında kendimi oldukça kötü hissederim. Kadın kahraman sonunda ölünce de ağlarım. Aynı hikayeyi sabah erken vakitte okursam dudak bükerim. Hazmın ya da daha doğrusu hazımsızlığın kalp üzerinde mucizevi bir etkisi var. İçler acısı bir şeyler yazmak istersem (yani içler acısı bir şeyler yazmayı denemek istersem) öncesinde bir büyük tabak dolusu sıcak tereyağlı çörek yerim. Sonra işimin başına oturduğumda tarif edilemez bir melankoli hissi kaplar beni. Issız yol kenarındaki çitlerde kalbi kırık sevgililerin bir daha görüşmemek üzere ayrılışlarını resmediyorum. Üzücü seher vakti etraflarını sararken sadece uzaktaki bir kuzunun tıngırdayan zilinin sesi o hüüzün dolu sessizliği böler. Yaşlı adamlar, görüşleri gözyaşlarının buğusundan azalana kadar oturup solan çiçeklere bakarlar. Küçük, nazik hanımlar bekleşip açık pencerelerden dışarıya bakarlar ama “o gelmez olmuştur”. Yıllar ağır ağır geçer ve altın rengi bukleler beyazlayıp zayıflar. Sevdikleri bebekler artık çocuğu olmuş kocaman adamlar ve kadınlar hâline gelmişler, birlikte güldükleri oyun arkadaşları şimdi dalgalanan çimlerin altında sessizce yatıyorlardır. Ama yine de bilinmez gecenin karanlık gölgeleri sinsice yaklaşıp onlara sokulun-

caya dek bekleşip bakarlar. Boş telaşlarıyla dünya, ağrıyan gözlerinden kaybolur gider.

Beyaz beyaz köpürmüş dalgalara atılmış solgun cesetler, acı gözyaşlarıyla sulanmış ölüm yatakları ve yolsuz çöllerde mezarlar görürüm. Kadınların amansız bekleyişlerini, küçük çocukların alçak sesle inlemelerini, güçlü adamların kuru ağlamalarını duyarım. Hepsi çörekler sayesinde. Koyun pizrolası ve bir kadeh şampanyadan sonraysa tek damla melankoli hissetmem.

Tok bir karın, şiir için muhteşem bir takviyedir ve gerçekten de tek bir duygu bile boş bir karında yaşayamaz. Sahici talihsizliklerimizden kurtulana kadar hayal ürünü sıkıntılara kafa yoracak ne zamanımız ne de yatkınlığımız vardır. Evde icra memuru varken ölü cikcıklara iç geçirmez; bir sonraki şilinimizi nereden alacağımızı bilmediğimiz zaman eşimizin gülüşlerinin soğuk mu, sıcak mı, ılık mı, yoksa başka bir şey mi olduğunu dert etmeyiz. Aptal insanlar! Böyle küçümseyici şekilde “aptal insanlar” dediğimde ben-den farklı fikirleri olan insanları kastediyorum. Nefret ettiğim bir insan modeli varsa o da bütün konularda benimle tamamen aynı düşünmeyen insan modelidir. İkisini de çok fazla tatmamış aptal insanlar sana zihinsel acının bedensel acıdan çok daha ıstıraplı olduğunu söylerler. Romantik ve dokunaklı bir teori! Beyaz, açlığı yüzünden okunan yüzün sahibi zavallı bir adama tepeden bakıp kendi kendine “Ah, bana kıyasla sen ne kadar da mutlusun!” diyen genç aşığa bu çok rahatlatıcı gelir! Fakirliğin zenginliğe olan üstünlüğünden bahseden şişman, yaşlı beyefendiye öyle huzur verir ki! Ama hepsi birer saçmalık, hepsi birer boş laftır. Ağrıyan bir baş kısa sürede kişiye ağrıyan kalbini unutturur. Kırık bir

parmak boş bir koltuğun hatırlattıklarını silip süpürür. Ve bir adam kendisini gerçekten aç hissediyorsa başka hiçbir şey hissetmez.

Biz besili, iyi yiyeen kişiler aç olmanın gerçekte nasıl bir şey olduğunun farkına çok zor varırız. İştahımızın olmayışını ve önümüze konulan güzel lezzetleri istememeyi bilebiliriz ancak yemek için hastalanmayı; diğerleri çarçur ederken ekmek için ölüp bitmeyi; soluk renkli camlar ardındaki büyük porsiyon, dumanı üstünde yiyeceklere aç gözlerle bakmayı; bir penilik bezelye püresine hasret olup onu alacak peniye sahip olmamayı; bir ekmek kütürünün leziz ve bir kemiğin ziyafet olabileceğini anlamayız.

Açlık bizim için bir lüks, yakıcı tat veren bir sostur. Acı-kıp susamak sırf yiyip içmeden nasıl zevk alınacağını keşfetmek için değerlidir. Akşam yemeğinin tadına doyasıya varmak istersen kahvaltıdan sonra elli kilometrelik bir kır yürüyüşüne çıkıp geri dönene kadar hiçbir şeye dokunma. Beyaz masa örtüsünü ve dumanı üstünde yemekleri görünce gözlerin nasıl da parlayacaktır! Boş bira maşrapasını yere bırakırken öyle büyük bir memnuniyetle iç çeker ve bıçağıyla çatalını eline alırsın ki! Ve ardından sandalyeni geriye ittirip bir sigara yaktıktan sonra ileri geri sallanırken öyle rahatlamış hissedersin ki!

Ancak bu planı uygularken doyurucu akşam yemeğinin eninde sonunda yeneceğinden emin olmazsan ardından gelen hayal kırıklığı canını sıkacaktır. Hatırlıyorum da bir keresinde bir arkadaşım, pek sevgili Joe'yla... Ah, birbirimizi hayat koşuşturmacasında nasıl da kaybettik! Joseph Taboys'u görmeyeli aradan sekiz yıl geçmiş olmalı. Arkadaş canlısı yüzünü tekrar görmek, güçlü elini kavramak ve ne-

şeli kahkahasını bir kez daha duymak ne kadar hoş olurdu! Bana on dört şilin borcu da var hem. Neyse, birlikte tatile çıkmıştık ve bir sabah kahvaltıyı erken yapıp oldukça uzun bir yürüyüşe başlamıştık. Akşam yemeği için ördek siparişi vermiştik. “Büyük olsun, çünkü geri geldiğimizde çok aç olacağız.” demiştik ve çıkarken otel sahibi kadın son derece pozitifti. Demişti ki: “Beyler istiyorsanız size ördek ayarlarım. Yürüyüşünüzü başarıyla tamamlarsanız hoşunuza gidecektir”. Sonra da kapı paspası boyutlarında bir kuş gösterdi bize. Görüntüye güldük ve deneyeceğimizi söyledik. Gücünün farkında olan adamlar gibi kendinden emin bir gururla konuştuk. Sonra yürüyüşe başladık.

Tabii ki de yolumuzu kaybettik. Kır gezilerinde hep böyle olur ve kendimi çok yabancı hissederim, çünkü gördüğün insanlara yön sormanın faydası yoktur. İnsanın bir pansiyon hizmetçisine yolu sorması, bir hödüğe yan kasabaya giden yolu sormasıyla eşdeğerdir. Sesinin, kalın kafasını delip içeri girebilmesi için soruyu üç kez bağırarak tekrar etmen gerekir. Üçüncü seferde yavaşça başını kaldırır ve boş boş sana bakar. Sonra dördüncü kez ona bağırırsın ve o da senden sonra dediğini tekrarlar. Sen yüze kadar sayana dek düşünüp taşınır ve ardından dakikada üç kelime konuşur bir hızda senin daha iyisini yapamayacağını tahayyül etmeye başlar. Tam bu noktada, yoldaki bir başka aptalı gözüne kestirir ve olayı kendisine anlatıp tavsiyesini alır. Sonra ikisi olayı bir on beş dakika falan tartışıp en nihayetinde senin düz gidip sağa dönmen ve üçüncü çiti geçip yaşlı Jimmy Milcher’ın ahır boyunca soldan devam edip 30 m²’lik tarladan devam edip Squire Grubbin’in otluğunun yanındaki kapıdan geçmen, bir ara yel değirmeninin bulunduğu (ama artık bulunma-

dığı) tepeyi karşına alana kadar atlı yolunda ilerlemenin ve oradan sağa dönüp Stiggin'in tarlasını arkanda bırakmanın en iyi fikir olacağında karar kılarlar. Sen de "Teşekkürler!" deyip şiddetli bir baş ağrısıyla ve nereye gideceğine dair en ufak bir fikrin olmadan oradan uzaklaşırsın. Konuyla ilgili net olarak bildiğin tek şey, oralarda bir yerlerde aşılması gereken bir çitin olduğu ve bir sonraki dönemeçte hepsi de farklı yönlerde bakan dört yeni çite rastlayacağındır!

Bu işkenceye iki ya da üç kez katlanmıştık. Tarlalar boyunca serseri serseri dolaştık. Dere sularına bata çıka yürüdük, çitlerden ve duvarlardan atladık. Yolumuzu ilk kimin yüzünden kaybettiğimizle ilgili tartıştık. Son derece geçimsiz olduk, ayaklarımıza kara sular indi ve bitkin düştük. Ama tüm bunlar olurken o ördeğin hayali bizi ayakta tutuyordu. Peri masalı gibiydi; yorgun gözlerimizin önünde dalgalanıyor ve bizi devam etmeye zorluyordu. Onun düşüncesi, bayılan birine çalınan trompet sesi gibiydi. Ondan bahsedip birbirimizi neşelendiriyorduk. "Hadi, yürü," diyorduk, "ördek bozulmasın".

Bir köy hanından geçerken içeri girip peynir ekmek yememek için kendimizi zor tuttuk: Açlıktan gözü dönmüş hale gelirsek ördeğin tadına daha iyi varırdık.

Şehre döndüğümüzde onun kokusunu aldığımızı hayal ederek son dört yüz metreyi üç dakikada tamamladık. Hızla üst kata çıkıp ellerimizi yıkadık ve üstümüzü değiştikten sonra aşağı inip sandalyelerimizi masaya doğru çektik. Otelci kadın kapakları kaldırırken oturmuş, ellerimizi ovuşturuyorduk. Çatalı bıçağı aldığım gibi kesmeye başladım.

Çok fazla kesmem gerekecek gibi görünüyordu. Ben yaklaşık beş dakika ördekle uğraştıktan sonra, patatesleri ye-

meye başlamış olan Joe kesip dağıtma işlemini bu işten anlayan birinin yapmasının daha iyi olup olmayacağını sordu. Aptalca ifadesini duymamış gibi yapıp kuşa tekrar, bu sefer öyle büyük bir güçle saldırdım ki, hayvan tabaktan fırlayıp ocağa sığındı.

Ama kısa süre sonra onu oradan çıkardık ve ben bir kere daha denemeye hazırlandım. Ama Joe huzursuzlanıyordu. Akşam yemeğimizle kör hokey oynayacağımızı bilseymiş dışarıda biraz peynir ekmek yermiş.

Tartışamayacak kadar yorulmuştum. Ağırbaşlılıkla çatal bıçağı bıraktım ve kenara çekildim. Bu sefer o rezil hayvanla Joe cebelleşti. Bir süre sessizce didindi ve sonra “lanet olası ördek!” diye homurdanıp ceketini çıkardı.

En sonunda bir keski yardımıyla ördeği parçalayabildik ama artık yenmesi mümkün değildi ve akşam yemeğinde sebze ve elmalı tart yememiz icap etmişti. Ördeğin tadına bakmayı denedik ama silgi yemeye benziyordu. O erkek ördeği öldürmemiz büyük günahtı. Ama işte! İşte bu ülkede eski kurumlara hiç saygı yok!

Bu yazıya başladığımda aklımda yeme içme üzerine bir şeyler yazmak vardı ama şu ana kadar ifadelerimi tamamen yemeye adanmış gibi duruyorum. Yani bildiğin üzere, içme konusundan çok iyi anladığını göstermen pek tavsiye edilmez. Her gece yatağa sarhoş girmenin erkek adam işi olarak görüldüğü günler geride kaldı; ayık bir kafa ve sıkı bir el artık sahibinin efeminelikle suçlanmasına neden olmuyor. Tam aksine, bu maalesef ki bozulmuş günlerde kötü kokan bir nefes, kızarmış bir surat, sendeleyen bir yürüyüş ve boğuk bir ses bir beyefendinin niteliklerinden ziyade bir ahlak-sızın nitelikleri olarak değerlendiriliyor.

İnsanoğlunun susuzluğu doğaüstü bir noktaya ulaşmışsa da bugünlerde bu böyle. O ya da bu gerekçeyle daima içiyoruz. Bir adam, önünde kadeh olmadığı müddetçe rahat hissetmez kendisini. Yemekten önce içeriz, yemekte içeriz, yemekten sonra içeriz... Arkadaşla buluştuğumuzda içtiğimiz gibi, arkadaştan ayrıldığımızda da içeriz. Konuşurken içeriz, okurken içeriz, düşünürken içeriz... Bir başkasının sağlığına içer, kendimizinkini mahvederiz. Kraliçe'ye, Ordu'ya, Kadınlar Takımı'na ve uğruna içilebilecek başka herkese içeriz ve tahmin ediyorum ki kaynaklar azalırsa kaynanalarımızı bile içeriz.

Bu arada, hiç kimsenin sağlığına yemeyiz, daima birilerinin sağlığına içeriz. Neden şimdi ayağa kalkıp birilerinin başarısı için bir tart yemiyoruz?

İtiraf ediyorum: Erkeklerin çoğunun iş yaparken sürekli içme gerekliliğini oldukça garip buluyorum. Keyif için veya kafa dağıtmak için içenleri oldukça iyi anlayabiliyorum. Kendilerini içkiye boğan cahil kitleleri anlayabiliyorum. Evet, böyle yapmaları elbette ki çok şaşırtıcı; bizim gibi etrafında hayatın bütün lütuf ve zevkleriyle sıcak evlerinde yaşayanlara, rutubetli mahzenlerde ve rüzgarlı çatı aralarında yaşayanların sefalet odalarından çıkıp birahanelerin sıcaklığı ve ısıltısına kaçarak cin akan ırmaklarda birazcık olsun boğucu dünyalarından uzaklaşmayı seçmeleri çok şaşırtıcı gelir elbette.

Ama onların yanlış yaşam tarzlarından korkarak ellerini havaya atmadan önce "hayatın" bu zavallı varlıklar için ne anlama geldiğini bir düşün. Hayvanca varlıklarının kirli sefaletini gözünün önüne getir: Yıllar boyu dar, pis kokulu odada haşaratın lağıma tıktıştırılması gibi debeleniyor, hasta-

lanıyor, uyuyorlar. Kir pas içindeki çocuklar bağırıp kavg ediyorlar; pejmürde, tiz sesli kadınlar dövünüyor, küfrediyor ve söyleniyorlar. Dışarıdaki sokak kir doğururken ev de isyanın ve ufunetin akıl hastaneliğini yapmaktadır.

Bu güzel hayat çiçeğinin onlar için nasıl mantıktan, ruhtan yoksun kuru bir ot olduğunu bir düşün. Bir ahır-daki at hoş kokulu samanı koklayıp olgun tahıldan zevkle yemektedir. Kulübesindeki bekçi köpeği şükür dolu güneşe göz kırpar, hayat dolu arazilerde büyük koşuşturmalar yapmanın hayalini kurar ve sevgi dolu bir eli selamlamak üzere mutluluktan havlayarak uykusundan uyanır. Ama bu insan kütüklerinin çamur parçası gibi hayatı ışık nedir bilmez. Konforsuz yataklarından çıkıp tekrar içine girdikleri saate değin bir an olsun gerçek hayatın tadına bakmazlar. Dinlenme, eğlence, arkadaş sevgisi nedir, bilmezler. Sevinç, keder, kahkaha, gözyaşı, aşk, arkadaşlık, özlem, umutsuzluk onlar için anlamsız sözcüklerdir. Bebek gözlerinin menfur dünyaya ilk baktığı günden onları bir yeminle sonsuza dek kapadıkları ve kemiklerinin gözlerden uzak bir yere gömüldüğü güne kadar asla bir damlacık insan sevgisine yakınlaşmaz, asla bir düşünceyle heyecanlanmaz, asla bir tek umuda yelken açmazlar. Bağışlayıcı Tanrı adına bırakalım da o çılgın likörü boğazlarından aşağı akıtıp bir an için yaşadıklarını hissetsinler.

Ah! İsteddiğimiz kadar mantıklı olalım, bu dünyada mutluluğun esas kaynağı midedir. Mutfak, içinde ibadet ettiğimiz ana tapınak; kükreyen ateşi, meşalemiz; aşçı da başrahibimizdir. Başrahip muktedir ve merhametli bir sihirbazdır. Bütün derdi tasayı unutturur. Tüm nefreti uzaklaştırır, kalbi ferahlatır. Tanrımız büyük ve aşçı da onun peygamberi. Yiyelim, içelim ve mutlu olalım.

“Döşenmiş Daireler” Üzerine

“Kiralık odalarınız olduğunu duydum?”

“Anne!”

“Efendim, ne var?”

“Kapıda odalarla ilgilenen bir bey var.”

“İçeri geçmesini söyle. Bir dakikaya oradayım.”

“İçeri buyurun bayım. Annem bir dakikaya burada olur.”

Böylece içeri geçersin ve “anne” yavaş yavaş mutfak merdivenlerinden yukarı çıkar. Bir yandan da bulaşık önlüğünü çıkarıyor ve aşağıdaki birine patatesle ilgili talimat veriyordur.

“İyi günler efendim,” der “anne” soluk bir gülümsemeye, “bu taraftan gelir misiniz lütfen?”

“Gelmesem de olur,” dersin, “ne tür odalar ve kaç para?”

“Yani,” der ev sahibesi, “üst kata çıkarsanız size gösterebilirim.”

Böylece o andan itibaren şikayet etmekle harcanan zamanın faturana yansıtılmaması gerektiğini gösteren bir söylenmeyle “anne”yi üst kata doğru takip edersin.

Hemen bir kova ve süpürgeye gözün takılır ve “anne” ayrıntılı bir şekilde hizmetçilerin ne kadar güvenilmez olduklarından dert yanıp korkuluklardan Sarah’ya bağırarak bir an önce gelip onları kaldırmasını söyler. Odalara çıktığınızda, eli kapıda, son kiracının daha dün çıktığı için şu an odaların oldukça kirli olduğunu ama temizlik gününün de bugün olduğunu açıklamak için duraklar; hep öyledir zaten. Bunu anladıktan sonra içeri girersiniz ve ikiniz de ciddiyetle gözlerinizi önünüzdeki manzaraya dikersiniz. Odaların pek davetkar durdukları söylenemez. “Anne”nin suratında bile beğeni namına bir emare yoktur. Sabah güneşinde görüldüğünde kiracısız “döşemiş daireler” kişide pek de hoş hisler uyandırmaz. Cansız bir havaları vardır. Oturup orada yaşamaya başladığıdaysa çok farklı olur. Her yukarı baktığında eski, tanıdık eşyalarının gözüne çarpması ve bütün ıvrı zıvırlarının etrafa yayılması... Sevdğin kızların fotoğrafları, etrafa yayılmış yarım düzine rezil görünümlü pipo, kömür sandığının altından dışarıya bakan bir adet terlik (diğeri de piyanonun üzerinde tünüyordur), kirli duvarları gizleyen tanınmış resimler, karmakarışık bir şekilde ortalıkta duran sevgili dostların: kitapların, annenin pek değerli mavi vazoları ve onun sevimli yüzünün gülümseyip güzel saçlarının altın bukleler halinde durduğu günlerde üzerinde çalıştığı yangın perdesi...

Ah, eski yangın perdesi... Hepsi aynı kökten çıkan lale, gül ve zambakların parıltılarının taptaze olduğu yangın perdesi... O günden bugüne ne yazlar, ne kışlar geçti be dostum... Sen de dans eden şömine ateşiyle oynayıp üzıldün ve rengini soldurdun. Capcanlı renklerin şimdi soluyor ve kıskanç güveler kalkıp o ipekten ipliklerini yiyorlar. Seni do-

kuyan, şimdi ölmüş eller gibi solup gidiyorsun. Hiç o ölmüş elleri düşünüyor musun? Bazen o kadar kasvetli, o kadar düşünceli duruyorsun ki neredeyse düşündüğüne inanacağım. Gel. Sen, ben ve derinden parlayan alevler bir oturup konuşalım. Sessiz dilinle, sevgili anneciğimin dizine oturduğun ve onun küçük kız parmaklarının senin gökkuşağı lüleleriyle oynadığı o eski günlerden ne hatırlıyorsan anlat bana. Bazen orada genç bir delikanlı olmaz mıydı? Hiç o küçük elleri tutup öpücüklere boğan ve ısrarla onları tutmaya devam edip senin örülme sürecini baltalayan genç bir delikanlı olmaz mıydı orada? Narin varlığını; sık sık seni saygısızca köşeye atan, biriyle yetinmeyip iki eli birden tutup o sevgi dolu gözlerle bakan o sakar, inatçı delikanlı tarafından riske atılmaz mıydı? Şimdi o delikanlıyı alevli alacakaranlığın pusundan görebiliyorum. İstekli, parlak gözleri, şık ayakkabıları, sıkı iç çamaşırları, kar beyaz tişörtü ve dalgalı saçları olan bir çocuktuk. Çılgın, neşeli bir erkek çocuğuydu! Bastonunu kullandığım, düşünceli gözlerine çocuksu bir saygıyla baktığım ve “baba” dediğim ihtişamlı, ciddi beyefendi olabilir mi o? “Evet,” diyorsun eski yangın perdesi ama emin misin? Ciddi bir ithamda bulunuyorsun; bu mümkün olabilir mi? Onu affedesin diye o iç çamaşırlarının içinde diz çöküp seni tekrar eline alıp düzeltir miydi? Dalgalı saçlarını annemin minik elleri mi düzeltirdi yoksa? Ah, eski yangın perdesi gençler elli yıl önce aynı şimdi yaptıkları gibi aşk yaşarlarmıydı? Erkek ve kadınlar öylece değişmeden kaldılar mı? Genç kızların kalpleri, inci nakışlı korseler içinde de, Mother Hubbard yeleklerinin içinde attığı gibi mi atardı? Çelik miğferler ve baca başlığı şapkalar, altlarında çalışan beyinler üzerinde bir fark

yaratmadı mı? Ah, Zaman; muhteşem Chronos'! Bu senin kudretin mi? Denizleri kurutup, dağları yerle bir edip insanoglunun güçlü duygularını sana başkaldırmaya zorladın... Ah, evet! Onlar senden daha güçlü biri tarafından yaratıldı ve senin dar görüş açının ötesine geçebilirler! Evet, yaprakları ve çiçekleri tarayıp öldürebilirsin ama hayatın kökleri senin orağının koparamayacağı kadar derinlerde! Doğa'nın giysilerini yeniden tasarlıyorsun ama onun nabız atışını birazcık bile değiştiremezsin. Dünya senin yasalarına uygun dönüyor ama insanoglunun kalbi senin krallığından gelmiyor, çünkü onların doğum gününde "binlerce yıl sadece dün gibidir".

Ama korkarım "döşemiş daireler"imden sapıyorum ve konuya nasıl döneceğime dair pek fikrim yok. Ama bu kez dolambaçlı yollardan gittiğim için bahanem hazır: Beni koldan saptıran eski bir eşya oldu ve eski taşların etrafında biriken yosunlar gibi, eski eşyalar etrafında da bir şekilde hayaller birikiyor. İnsanın masa-sandalyesi neredeyse hayatının bir parçası haline gelip sessiz arkadaşlar halini alıyor. Ah bir konuşabilseler, o tahta kafalı eski dostlar ne enteresan hikayeler anlatırlardı! Ne komedilere, ne trajedilere bilmeden destek oldular! O eski kanepeler minderine ne acı gözyaşları silindi! O kanepeler ne tutkulu fısıldaşmalara kulak misafiri olmuştur!

Eski eşyayla kıyaslandığında yeni eşya beni çekmiyor. Eski şeyleri severiz; eski yüzler, eski kitaplar, eski şakalar. Yeni eşyalar bir saray inşa edebilir ama bir yuva kurmak için eski eşyalara ihtiyaç vardır. Kendi içinde eski değil (pansiyon eşyaları genelde öyledir) ama bizim için eski olmalı; çağrışımlarda ve anılarda eski olmalı. Döşenmiş dairelerin

* Sokrates öncesi düşünce biçiminde zamanın kişileştirilmiş hâli. (ç.n.)

eşyaları ne kadar antika olursa olsun bizim gözümüze yeni görünür ve biz onlarla yaşayamayız. Ayrıca ister odun olsun, ister insan (ki bazen bu iki tür arasında çok az fark vardır) bütün yeni tanışmalarda seni etkileyen şey en kötü özellik olur. Rahat koltuğunun yumrulu işlemesi ve parlak at kılı kaplaması rahatlık dışında her şeyi çağırıştırır. Ayna, dumanlıdır. Perdelerin yıkanmaya ihtiyacı vardır. Halı, yıpranmıştır. Masa, üzerine herhangi bir şey konduğu an kırılacakmış gibi görünür. Izgara, iç karartıcıdır; duvar kağıdıysa iğrenç. Tavan her tarafına kahve dökülmüş gibi durur ve aksesuarlar... Onlar da duvar kağıdından beter durumdadır.

Pansiyon aksesuarlarının üretiminde özel ve gizli bir şeyler olsa gerek. Krallığın bütün pansiyonlarında birbirinin tıpa tıp aynı mallar var ve onları başka bir yerde görmek imkansız. İki tane ... ne denir adına? Hani böyle şömenin her bir tarafında bir tane durur ve hiç güvende değildirlar. Birbirine değip şingirdayan (ve insanın sinirlerini bozan) uzun, üçgen şeklinde cam bölmelere asılırlar. Sıradan insanların odalarında bu sanat eserlerine, her birisi arka bacakları üstüne oturmuş inekleri, Efes'teki Diana tapınağının bir modelini, bir köpeği veya hayal edebileceğin başka herhangi bir şeyi temsil eden birkaç porselen eşlik eder. Odanın bir yerinde dargın görünen nesneye rastlarsın ki bu nesne ilk bakışta çocukların ortada bıraktığı bir eşyaya benzer ama dikkatle incelendiğinde iyi işlenmemiş Cupid'i andırdığını görürsün. Ev sahibesi bu şeye heykel demektedir. Bir de bir aptalın üzerinde çalıştığı, aileyle ilgili bir "örnek" mevcuttur. Bir Huguenot* resmi, iki ya da üç Kutsal Yazıt ve bir

* Temeli 16. ve 17. Yüzyıllara dayanan, Fransa'da ortaya çıkmış Protestan topluluk. (ç.n.)

de babanın aşısı vurulduğunu, bir Oddfellow* olduğunu veya benzeri başka bir şeyi anlatan çerçevelenmiş bir sertifika...

Bu çeşitli atraksiyonları inceleyip içini çekerek kiranın ne kadar olduğunu sorarsın.

Fiyatı duyunca “oldukça iyiymiş,” dersin.

“Doğruyu söylemek gerekirse,” diye yanıtlar ev sahibesi ani bir dürüstlük patlamasıyla, “ben her zaman ...” (ilk söylediği fiyatın bayağı üstünde bir fiyat belirtir), “Ondan önce de ...” (yine daha önceleri daha yukarıda bir fiyata kiraya verdiğini söyler).

Dairelerin yirmi yıl önceki kirası insanı ürpertiyor. Konu ne zaman açılırsa açılısın bütün ev sahibeleri senden, daha önce aldıkları fiyatın yarısını istediklerini bildirerek kendinden utanmana neden oluyorlar. Son kuşağın genç erkek kiracıları şimdikinden daha zengin bir sınıfa mensup olmalılarmış ya da para kazanmak adına kendilerini harap etmişler. Ben olsam tavan arasında yaşamayı seçerdim.

İlginçtir, pansiyonlarda hayatın kuralları işlemez. Dünyada ne kadar yükseğe çıkarsan pansiyonda o kadar aşağı inersin. Pansiyon merdiveninde fakir adam en üstte, zengin adam ise alttadır. Tavan arasında başlar, ilk kata inene kadar didinirsin.

Birçok harika adam tavan arasında yaşamış ve bazıları orada ölmüştür. Sözlüğe göre tavan arası “kerestenin muhafaza edildiği yerdir” ve dünya muhtelif zamanlarda çokça kerestesini oralarda saklamıştır. Vaizler, ressamalar ve şairler; bir şeyler keşfeden geniş çehreli dâhiler; kimsenin duymayı istemediği gerçekleri söyleyen, gözleri parlayan adamlar...

* 18. yüzyılda İngiltere’de kurulan “Independent Order of Odd Fellows” adlı derneğe üye kimse. (ç.n.)

İşte bunlar, dünyanın tavan aralarında sakladığı ke-
resteler. Haydn* tavan arasında büyümüş, Chatter-
ton** tavan arasında açlıktan ölmüştür. Addison*** ve
Goldsmith**** çatı katında yazmışlardır. Faraday***** ve
Quincey***** de tavan aralarını iyi bilirdiler. Dr. John-
son***** tavan aralarının tekerlekli yataklarında tıp-
kı mensubu olduğu paralı askerler sınıfı gibi mutlu
mesut kamp yapar, mışıl mışıl uyur (bazen haddin-
den fazla) ve kendine dikkat edemeyip yaralanırdı.
Dickens***** gençliğini, Morland***** yaşlılığını (maalesef
sarhoş, zamanından önce gelen bir yaşlılık) tavan
aralarında geçirmişlerdir. Peri kralı Hans Anderson
tatlı hayallerini tavan aralarının damlayan çatıları al-
tında kurmuştur. Zavallı, inatçı Collins***** kafasını ta-
van aralarının çılgın sandalyelerine dayamıştır. Uka-
la Benjamin Franklin ise parası kapı önünden daha
yumuşak bir yatağa yettiğinde yabani, huysuz, bela-
lı bir hâle olurdu. Genç Bloomfield***** , “Bobby” Burns***** ,
Hogarth***** , mühendis Watts***** ... Listenin sonuyok.

* Avusturyalı besteci Joseph Haydn. (ç.n.)

** İngiliz şair Thomas Chatterton. (ç.n.)

*** İngiliz romancı, şair, oyun yazarı ve siyasetçi Joseph Addison. (ç.n.)

**** İrlandalı şair ve romancı Oliver Goldsmith. (ç.n.)

***** İngiliz kimya ve fizik bilgini Michael Faraday. (ç.n.)

***** İngiliz deneme yazarı Thomas de Quincey. (ç.n.)

***** İngiliz yazar Samuel Johnson. (ç.n.)

***** İngiliz yazar Charles Dickens. (ç.n.)

***** İngiliz ressam George Morland. (ç.n.)

***** İngiliz roman ve oyun yazarı Wilkie Collins. (ç.n.)

***** İşçi sınıfına mensup İngiliz şair Robert Bloomfield. (ç.n.)

***** İskoç şair Robert Burns. (ç.n.)

***** İngiliz ressam William Hogarth. (ç.n.)

***** Modern buhar makinesinin geliştiricisi İskoç mucit James Watt. (ç.n.)

İnsanoğlunun barınakları iki kata yükseldiğinden beridir çatı katları dâhilerin bakımevi olmuştur.

Akıl aristokrasisini onurlandıran kimse tavan aralarıyla ahbaplığı olması nedeniyle utanç duyamaz. Rutubetli duvarlar asil isimlerin hafızalarında kutsaldır. Dünyanın bütün bilgeliği ve sanatı, yani Doğa'dan aldığı bütün ganimet ve Cennet'ten arakladığı bütün ateş, bir arada toplanmış ve öbeklere ayrılmıştır. Onları gösterip, örneğin: “Bu kudretli gerçekler muhteşem salonda, hafif bir kakhaha dalgası ve parıltılı gözler arasında önceden gösterildi ve Bu derin bilgi, Pallas* patlamasının durgun bir biçimde deri kokulu raflara baktığı sessiz çalışma odasından çıkarıldı; Bu öbek de kalabalık sokaklara ait ve Şu da papatya dolu kırlara,” diyebiliriz. Tepelerdeki dağ gibi hepsinin üzerinde durup aşağıyı gözleyen öbeks bakıp şöyle diyeceğimiz öbektir: “Bu hepsinden asil külçe, bu ihtişamlı resimler, bu muhteşem müzik, bu etkileyici sözler, bu kutsal düşünceler, bu cesur ameller şehrin çatı katının bakımsızlığındaki sefalet ve acı içinde yaratılmıştır. Dünya aşağıda öğürüp titrerken krallar yukarıdaki yuvalarından kartal gibi fikirlerini çağlar boyu uçsunlar diye salarlar. Güneş ışığının kırık pencerelerden girip çürüyen zemine ve yıkılan duvarlara düştüğü o yerde Jüpiterler paçavra kıyafetleri içinde yüce tahtlarından şimşeklerini çaktırmış ve dünyayı sallayıp bugünkü temelini oluşturmuşlardır.

Onları kereste odalarında yumakla ey dünya! İçeriye sımsıkı kapayıp açlık anahtarını üzerlerine vur! Daracık bir kafesin demir parmaklıklarını lehimleyip kahramanca hayatlarını eskitmelerini sağla! Açlıktan ölmelerine, çürüyüp ölmelerine müsaade et! Çılgınlar gibi kapıyı yumruklama-

* 1802 senesinde keşfedilen, en büyük asteroidlerden biri. (ç.n.)

larına gül! Kirin ve gürültünle dönmeye devam et ve onları unutup git!

Ama dikkat et de dönüp seni sokmasınlar. Hepsi o meşhur Anka Kuşu gibi acılar içinde tatlı melodiler söylemez. Bazen istesen de, istemesen de solumak zorunda kaldığın bir zehir kusarlar, çünkü ellerini kollarını zincirlesen de ağızlarını kapatamazsın. Kapıyı üzerlerine kilitleyebilirsin ama sallanan kafeslerini patlatarak açar ve çatıdan dışarıya herkes duysun diye bağırırlar. Ele avuca sığmaz Rousseau'yu Rue St. Jacques'ın* en amansız tavan arasına tikip feryat figan bağırımlarıyla alay ettin. Ama zayıf, tiz sesler yüz sene sonra büyüyüp Fransız Devrimi'nin huysuz kükremesine dönüştü. Ve bugün medeniyet onun sesiyle yankılanıyor!

Bana gelinceyse, ben tavan aralarını severim. İçinde yaşamak için değil; yaşanacak yer olarak uygun değiller. İnip çıkmalar beni memnun etmiyor. İnsanda ayak değirmeni hissiyatına neden oluyor. Tavanın yapısı kafayı çarpmak için oldukça fazla, tıraş olmak içinse oldukça az olanak sağlıyor. Sakin gecede dışarıdaki tuğlaların üzerinde sevdiceğine aşk şarkısı söyleyen erkek kedinin sesi de o kadar yakından duyulduğunda kulağa son derece iğrenç geliyor.

Yok, bana içinde yaşamak için bir Piccadilly malikânesinin ilk katında birkaç oda verin (keşke biri bunu yapsa!) ama düşünmek için şehrin en kalabalık yerinde, on kat merdiven çıktıktan sonra ulaşılan bir tavan arasını isterim. Herr Teufelsdröckh'un** tavan aralarına duyduğu ilginin aynısı bende de var. Yüksek oluşlarından bir yücelik akıyor! "Rahatça oturup eşek arısı çomaklarına tepeden bakmayı",

* Paris'te bir sokak. (ç.n.)

** Victoria dönemi yaşam tarzını eleştiren edebi bir kahraman. (ç.n.)

aşağıdaki dar sokaklarda ve yollarda medcezir misali bir artıp bir azalan ama kesilmeden akan insan selinin sıkıcı uğultusunu dinlemeyi seviyorum. İnsanlar ne kadar da küçük, ne kadar da ufak tepelerinin sonsuz kafa karışıklığı içinde terleyen karınca sürüsü gibi görünüyorlar! Telaşla, aceleyle peşinde koşturdukları iş ne kadar da önemsiz görünüyor! Nasıl da çocuk gibi itişip kakışıyor, hırlayıp kapışıyorlar! Ne de hızlı hızlı konuşuyor, cırlıyor ve küfrediyorlar ama gel gör ki azıcık çıkan sesleri buraya ulaşmıyor! Söyleniyor, hidetleniyor, galeyana geliyor, nefes nefese kalıyor, ölüyorlar “ama ben, Werther’im, hepsinin yukarısında oturuyorum; yıldızlarla baş başayım”.

Gördüğüm en sıra dışı tavan arası yıllar önce bir keresinde arkadaşım ile paylaştığımdı. Bradshaw’dan Hampton Court müzesine kadar en acayip şeyler arasında orası en başı çekerdi. Tasarlayan mimar bir dahi olmalıymış ama insan yerleşkeleri yapmak yerine bulmacalar oluşturması yetenekleri açısından daha iyi olurmuş diye düşünmeden edemiyordum. Öklid* bağıntılarındaki hiçbir öge o daireyle ilgili fikir veremez. Yedi köşesi vardı. Duvarlardan ikisi bir noktaya kadar eğimliydi ve pencere de tam şöminenin üzerindeydi. Karyolanın koyulabileceği tek yer kapıyla dolabın arasındaydı. Dolaptan herhangi bir şey almak için yatağın üstünden sürünerek ilerlememiz gerekiyordu ve dolayısıyla da alınan eşyaların büyük çoğunluğu yatak örtüsünün üstüne düşüyordu. Yatağın üzerine o kadar çok şey dökülür ve düşerdi ki gece olana doğru küçük bir kooperatif dükkanını andırırdı. Dükkanda daima kömür bulunurdu mesela. Kömürümüzü dolabın alt kısmında saklardık. İhtiyacımız olduğunda yata-

* İskenderiyeli matematikçi. (ç.n.)

ğa tırmanıp bir kürek dolusu alır ve sonra tekrar sürünerek gerisin geriye dönerdik. Yatağın orta kısmına ulaştığımızda heyecanlanırdık. Nefesimizi tutar, gözlerimizi küreğe diker ve son hamle için kendimizi hazırlardık. Hemen ardından biz de, kömürler de, kürek de, yatak da birbirimize girmiş olurduk.

Kömür yatağı buldukları için büyük sevinç yaşayan insanlar duymuştum. Biz her gece bir tanesinde uyur ve hiç de mutlu olmazdık.

Ama tavan aramız türünün tek örneği olarak mimarın espri anlayışını hiçbir şekilde tüketmemişti. Bütün evin düzenlemesi tam bir orijinallik harikasıydı. Tüm kapılar geriye doğru açılırdı ki sen aşağıya inerken birisi odadan çıkmak isterse rahatsızlık çekesin. Zemin kat diye bir şey yoktu. Evin zemin katı, dipteki bahçede bulunan bir eve aitti ve giriş kapısı doğrudan kilere giden merdivenlere açılıyordu. Misafirler eve girdikten sonra birden, kapıyı açan kişinin önünden yıldırım gibi kaybolup aşağı düşerdi. Endişeli bir yapıya sahip olanlar oranın kendileri için hazırlanmış bir tuzak olduğunu düşünür ve popoları üzerinde otururken biri gelip kendilerini kaldırına kadar “Cinayet!” diye bağırırlardı.

Tavan arası görmeyeli uzun zaman oldu. O günden bugüne çeşitli katlar denedim ama benim için çok da bir fark yarattıklarına şahit olmadım. Altın kadehten de içsek, taş bardaktan da içsek hayatın tadı üç aşağı beş yukarı aynı. Saatler biz nerede beklersek bekleyelim aynı sevinç ve hüznün karışımıyla geliyor. İnce pamuklu yelek de, şişme yelek de ağrıyan bir kalbe aynı gelir. Hem kadife yastıklarda, odun sandalyelerde güldüğümüzden daha neşeli de gülmüyoruz. O alçak tavanlı odalarda çok iç çekmişimdir ama hayal kı-

rıklıkları, ben onları terk ettikten sonra daha az veya daha hafif yoklamadı. Hayat, denkleştirici bir düzlem üzerinde çalışır ve bir taraftan kazandığımız mutluluğu, başka bir taraftan kaybederiz. İmkanlarımız arttıkça arzularımız da artıyor ve biz hep ikisinin ortasında duruyoruz. Tavan arasında yaşadığımızda akşam yemeğinde kızarmış balık ve siyah biradan memnun kalırız. İlk katı mesken edindiğimizdeyse aynı tatmini almamız için "Continental"da özenle hazırlanmış bir akşam yemeği icap eder.

Kıyafetler ve Davranışlar Üzerine

Kendilerinden utanmaları gereken insanlar derler ki iyi giyimli olma bilinci, dinin insan kalbine bahşedemediği türde bir mutluluk sağlarmış. Korkarım ki bu alaycı insanlar bazen haklı olabiliyorlar. Çok gençken (hikaye kitaplarında dendiği gibi: uzun, uzun yıllar önce) neşelenmek istediğimde gidip en sevdiğim kıyafetlerimi giydim. Herhangi bir konuda sinirliysen; örneğin, temizlikçi kadın işe gelmeyi bıraktıysa, kafiyesiz şiirim onuncu kez editörün övgüleri ve “yer sıkıntısı nedeniyle bu nazik teklifi değerlendiremeyecekleri” ifadeleriyle geri çevrilmişse veya daha önce kimse- nin sevmediği kadar çok sevdiğim kadın tarafından hakir görülmüşsem, bunu yapardım. Sırası gelmişken, sevmenin o kadar çok çeşidi var ki insan gerçekten hayret ediyor. Hepimiz de “daha önce kimsenin sevmediği kadar” seviyoruz. Torunlarımızın çocuklarının nasıl işin üstesinden geleceğini bilemiyorum. Daha öncekiler gibi sevmediklerini göstermek istiyorlarsa kafalarının üstünde sevmeleri gerekecek!

Neyse, dediğim gibi, bu tarz can sıkıcı şeyler olup da ezilmiş hissedersen en iyi kıyafetlerimi giyip dışarı çıkar-

dım. Bu da kaybolan özgüvenimi geri getirirdi. Gösterişli bir şapka ve (dikkatlice yatağın altında saklanarak; zemini kastetmiyorum, yatak ve somyanın arasını kastediyorum) ütülenmiş bir kumaş pantolonla önemli biri olduğum hissine kapılır ve başka temizlikçi kadınlar; hatta zeki, iyi görünümlü, genç bir adama hakkını verebilecek sevilesi başka kızlar olduğunu düşünürdüm. Takmazdım; pervasızlığım üstümde olurdu. O kıyafetler içindeyken başka kızlarla aşk yaşayabileceğimi hissederdim.

Kıyafetler kur yapmayla çok yakından alakalı şeyler. Mücadelenin yarısını onlar oluşturuyor. Bütün organizasyonlarda genç erkekler böyle düşünür ve genelde böyle bir şeye hazırlanmak birkaç saatini alır. İlk yarım saat, takım elbisesiyle birlikte baston ve melon şapka mı, yoksa siyah kuyruklu ceketıyla birlikte silindir şapka ve yeni şemsiyesini mi giymesi gerektiğine karar vermesiyle geçer.

Hangisinde karar kılsa kılın bahtsızdır. Takım elbisesiyle birlikte bastonunu alırsa yağmur yağar ve kendisi eve ıslak ve çamurlu bir halde varmakla birlikte akşamı, çizmelerini gizlemeye çalışarak geçirir. Eğer ki silindir şapkası ve şemsiyesini tercih ederse (ki kimse şemsiyesiz silindir şapkasıyla dışarı çıkmayı hayal bile edemez, çünkü bebeğin bakıcısı olmaksızın dolaşmasına izin vermek gibi bir şeydir bu); durum yine fenadır. Silindir şapkalardan öyle nefret ediyorum ki! Çok zor eskitiyorum. Sadece... Neyse, boş ver ne zaman giydiğimi. Çok uzun zaman kullanabiliyorum. Şimdi kullandığımı beş yıl önce almıştım. Geçen yaz modası geçmişti ama şimdi yine moda olduğu için oldukça şık görünüyorum.

Neyse, genç arkadaşımıza ve kur yapmasına dönelim. Silindir şapka ve şemsiyede karar kılsa öğleden sonrası fena

halde sıcak olur ve ter, bıyığındaki bütün tıraş sabununu götürürken alnına düşen güzel kıvrımı da yosun yumağına benzer biçimsiz bir tutam saça çevirir. Kader asla zavallı çocuğun yüzüne gülmez. Bir ihtimal kapıya sağ salim ulaşırsa kız, kuzeniyle birlikte çıkmıştır ve geç vakte kadar da dönmeyecektir.

Modern giyim sayesinde komik hale düşürülen genç sevgili, yetmiş yıl öncesinin resmedilmeye değer ihtişamlarını nasıl da kıskanıyordur! Noel kartlarında kıvrıcık saçları, zarif şapkaları, biçimli bacakları, uzun çizmeleri, gösterişli fırfırları, bastonları ve sallanan küpelerine bir bak! Şüphesiz ki genç kız büyük şapkası ve açık mavi kemeriyle aşağıya doğru baktığında baş döndürmüştür. Erkekler de öyle kıyafetlerle kalpleri fethedebilirler. Ama çuval gibi bir pantolon ve bir maymun ceketinden ne bekleyebilirsin ki?

Kıyafetlerin üzerimizde sandığımızdan daha fazla etkisi var. Davranışlarımız kıyafetlerimize bağlıdır. Bir adam pejmürde, yırtık pırtık paçavralara girer ve başı öne eğilmiş halde akşam birasını almaya gidiyor gibi yürürse... Ama bir de aynı adamı süper kıyafetler, güzel iç çamaşırları içinde kasıla kasıla, bastonunu sallayıp havai bir ispenç horozu gibi kızlara bakarak anayoldan geçerken düşün.

Kıyafetler mizacımızı bile değiştiriyor. Şapkasında nişan; kemerinde kama; kollarında da bir sürü kabarık, beyaz şey olan bir adam ister istemez kendisini acımasız ve gözü pek görür. Ama aynı adam, uzun ve bol kemerli paltosunun içindeyken fener direğinin arkasına saklanıp polisi aramak isteyecektir.

İnce pamukluların ve İskoç kumaşlarının altında hakiki değeri, gerçek ederi, derin sevgiyi ve benzeri bütün erdemle-

ri ve belki de daha fazlasını hissedersin ama “bir bayanın aşkına boyun eğen” ve “bayanın gülümsemeleri için dövüşen” o şövalye mertliği ruhu, çeliğin tıngırtısına ve kuş tüyünün hışırtısına ihtiyaç duyar.

Dünya yaşanıyor olmalı; artık çok gösterişsiz giyiniyor. İnsanlığın bebeklik aşamasından yalnızca uzun, gevşek bir cübbeye ve çıplak ayakla ortalıkta dolaştığımızda geçtik. Sonra da o kaba barbar çağı, neslimizin çocukluk çağı geldi. O zaman ne giydiğimizi önemsemezdik ama her yerimizde dövmeler olması hoşumuza giderdi ve saçımızı da hiç kestirmezdik. Ondan sonra da dünya büyüyüp genç bir erkek oldu ve züppe bir tavır takındı. Kendisini dalgalı, kıvırcık saçlarla ve kırmızı yeleklerle süsleyip kur yapmaya; övünmeye; zıplamaya başladı. Cesur bir gösteri doğrusu!

Ama gençliğin bütün o neşeli, saftirik günleri geçti. Artık çok süssüz, düzüz ya da bazılarının dediği gibi “çok aptalız”. Dünya ciddi, orta yaşlı bir beyefendi şu on dokuzuncu yüzyılda ve kendisini birazcık süslü görse şok geçirir. Bu yüzden, siyah paltolar, pantolonlar, şapkalar ve çizmeler giyer. Öyle saygıdeğer bir beyefendidir ki o hayalsi renkler içinde bir ozan veya gezgin şövalye olarak avare avare dolaştığını düşünemeyiz bile! Aman neyse, içinde bulunduğumuz çağda daha akıl sahibiyiz!

Ya da en azından öyle olduğumuzu sanıyoruz. Mantık ve sıkıcılığın dirsek temasında olduğu bugünlerde genel kabul gören bir teoridir.

Birbiriyle dirsek temasında olan bir başka ikiliyse iyilik ve siyahlıktır. Fark edeceğin üzere gerçekten çok iyi insanlar eldivenine, kravatına kadar tamamen siyah giyinirler ve hat ta muhtemelen fazla zaman geçmeden siyah mintanlar ala-

caklardır. Orta derece iyi olanlar hafta içi açık renk pantolon giyerler ve hatta bazıları süslü yelek giyinmeye kadar gider. Diğer yandan, ileride ne olacağını umursamayan insanlar takım elbise giyerler ve beyaz şapka takacak kadar sahipsiz zavallılar oldukları bilinir. Ancak bu tip insanlardan soylular arasında hiç bahsedilmez ve sanırım benim de kendilerinden burada bahsetmemem gerekirdi.

Bu arada, takımlardan bahsetmişken, hiç ilk kez yeni bir takımla dışarı çıktığında insanların sana nasıl baktığına dikkat ettin mi? Daha sonra o kadar da fark etmiyorlar. Üçüncü kez giydiğin vakit Londra'nın nüfusu alışmış oluyor. "Sen" diyorum, çünkü kişisel deneyimimden bahsetmiyorum. Ben o tarz şeyleri hiç giymiyorum. Dediğim gibi, sadece günahkar insanlar giyer onları.

Ama yine de öyle olmamasını ve kişinin, kendisini kılıktan kılığa sokmadan iyi, saygın ve mantıklı olabilmesini isterdim. Bazı zamanlar camdaki yansımından uzun, silindirik şeklindeki pantolonuma (diz kısımları o kadar dayanıklı ki), gömleğimin yakasına ve melon şapkama bakıp Tanrı'nın dünyasını iğrenç göstermeye ne hakkım olduğunu sorguluyorum. Sonra aklıma çılgin ve hınzır düşünceler geliyor. Ben iyi ve saygın olmak istemiyorum. (Asla mantıklı olamayacağım söylenir, o yüzden o önemli değil.) Ben kırmızı renk kadife dizlik ve yeşil renk yeleşimle birlikte sarı çizgili, lavanta rengi taytımı giymek ve açık mavi ipek pelerinimi omzuma alıp kara kartalın tüyünün şapkamdan çıkmasını istiyorum. Bir de büyük bir kılıç, bir şahin, bir mızrak ve şahlanan bir at! Böylece gezinip insanların gözlerini şenlendirebilirim. Neden hepimizin bir süprüntü yığınının üzerine tırmanmaya çalışan karıncalar gibi görünmesi gerekiyor ki? Neden bi-

raz umarsızca giyinmeyelim? Eminim ki bunu yapsak daha mutlu olurduk. Küçük bir şey, doğru ama biz de küçük bir ırkız. Hem aksi yönde davranıp eğlenceyi mahvetmemizin ne faydası var? Bırakalım da filozoflar istiyorlarsa yaşlı kargalar gibi olsunlar. Ama ben kelebek olmak istiyorum.

Kadınlar her ortamda güzel giyinmek durumundalar. Bu onların görevi. Onlar yeryüzünün çiçekleri ve bunu göstermeleri icap ediyor. Biz erkekler kendilerini oldukça kötüye kullanıyoruz ancak Tanrı biliyor ki şu yaşlı dünya onların kıyafetleri ve güzel yüzleri olmaksızın sıkıcı bir yer olurdu. Nasıl da girdikleri her yeri aydınlatıyorlar! Kirli bekar odalarımızda nasıl da ateşli kargaşalara neden oluyorlar – akraba olanlardan bahsediyorum elbette! Ve kurdeleleri, dantelleri, eldivenleri, şapkaları, güneş şemsiyeleri ve mendilleri ne de tatlı çerçöp oluyor yere düşünce! Sanki gezgin bir gökkuşağı bizi ziyaret etmeye gelmiş gibi!

Bana sorarsan, sevgili hanımların güzel renklerle dışarı çıkması yazın en önde gelen çekiciliklerinden biri. Pembenin, mavinin, beyazın ağaçların arasından baktığını, yeşil arazileri boyadığını ve güneş ışığını geri yansıttığını görmeyi seviyorum. O parlak renkleri çok uzaktan görebilirsin. Şu an penceremden baktığımda dört beyaz elbisenin bir tepeye çıktığını görebiliyorum. Beş kilometre ötede olmasına rağmen net bir şekilde görebiliyorum. İlk bakışta öylesine konmuş işaretler gibi algılamıştım onları. Güzelleri o kadar uzun mesafeden görebilmek güzel. Özellikle de söz konusu olan, eşin ve kayınvalidense.

Arazilerden ve işaretlerden konuşmak bana bütün cidiyetiyle kadınların ayakkabılarıyla ilgili birkaç söz etmek istediğimi hatırlattı. Bu tarafların kadını hep kendilerine bü-

yük gelen ayakkabılar giyerler. Asla ayaklarına oturtamazlar. Ayakkabıcılar ölçüyü yeterince küçük tutturamıyorlar.

Bir çit merdivenine oturup bir adım daha atamayacaklarını, çünkü ayakkabılarının ayaklarını çok ağrıttığını söyleyen bir sürü kadın bilirim. Şikayetin sebebi de hep aynıdır: çok büyükler!

Bunun değişme vakti geldi. İngiltere'nin koca ve babaları adına ayakkabıcıları reforma davet ediyorum! Eşlerimiz, kızlarımız ve kuzenlerimiz sizin dokunulmazlığınız yüzünden ayakları sakatlanıp işkence görmek zorunda değiller! Neden dar ayakkabılardan daha çok üretilmiyor ki? Gördüğüm kadarıyla çoğu kadın bu ölçüde ayakkabı alıyor. Kemerse daima büyük olan bir başka kadın giyim eşyası. Terziler bu şeyleri o kadar gevşek yapıyorlar ki çengelleri ve çengellerin takıldığı gözler sık sık patlıyor.

Kadınların neden bu yanlışlıklardan mustarip olmaya devam ettiklerini, neden kıyafetlerinin kendi ölçülerinde yapılması konusunda ısrarcı olmadıklarını anlayamıyorum. Meselenin sırf kıyafet için canlarını sıkmak istememeleri olmadığını biliyorum, çünkü kıyafet, gerçekten düşündükleri bir konu. Gerçekten ilgi duydukları tek konu bu ve gün boyu ondan bahsediyorlar. İki kadını birlikte görürsen ya kendi ya da arkadaşlarının kıyafetlerini tartıştıklarına emin olabilirsin. Bir cam kenarında çocuk gibi durup konuşan birkaç kişiyi görürsün ve kutsanmış dudaklarından hangi tatlı, faydalı sözcüklerin döküldüğünü merak edersin. Yanlarına yaklaşıp ve birinin şöyle dediğini duyarsın:

“Neyse, kuşağı aldım ve dikiş yerlerinden birini daralttım. Şimdi tam oturuyor.”

“Ben de işte,” der diğeri, “Jones'lara giderken mor topuklularımı ve sarı plastronumu giyeceğim. Puttick'in me-

kanında da muhteşem bir eldiven var. Sadece bir tane kalmış ve fiyatı da on bir peni.

Bir keresinde Derbyshire’da birkaç bayanla birlikte araba kullanıyordum. Güzel bir yeşillik alandı ve hanımlar da hallerinden çok memnundular. Yol boyunca kıyafetlerden konuştular.

Şemsiyemi sallayıp “güzel manzara,” dedim, “şu uzakta-ki mavi tepelere bakın! Şu ağaçların arasındaki küçük beyaz şey Chatsworth ve şu da...”

“Evet, çok güzel gerçekten,” diye yanıtladı biri, “eee, sen niye bir ipekli astar almıyorsun?”

“Olur mu? Eteği öylece bırakayım mı?”

“Kesinlikle. Burası neresi?”

Sonra dikkatlerini, menzilimize giren taze güzelliklere çekiyordum. Onlar da etrafa bakınıp “şahane, çok tatlı,” der demez birbirlerinin cep mendilleriyle ilgili sevinç krizlerine girer ve pamuklu farbalanın kayboluşuna yas tutarlardı.

İnanıyorum ki iki kadın birlikte ıssız bir adaya düşseler her günü, yeni düğme olarak değerlendirecekleri deniz kabuğu ve kuş yumurtalarının yararları hakkında konuşarak, her haftayı da incir yapraklarından yeni bir moda yaratarak geçirirlerdi.

Çok genç erkekler de kıyafetlerle ilgili düşünürler ama birbirleriyle onlarla ilgili konuşmazlar. Çok da yüreklendirilmezler bu konuda. Gösteriş düşkünü bir kimse kendi cinsiy-le çok iyi anlaşılamaz. Aslına bakarsan, onlardan gereğinden fazla zarar görür. Onunki zararsız bir başarısızlıktır ve kısa sürede etkisi geçer. Ayrıca yirmisinde gösteriş merakı olmayan bir adam kırkında pasaklı, yakası kirli, ütüsüz bir adam olur. Genç adamda az bir gösteriş merakı iyidir; insancadır.

Genç bir horozun tüylerini kabartmasını, boynunu uzatmasını ve tüm dünya kendisine aitmişçesine ötmesini severim. Gösterişsiz, silik adamları sevmem. Kimse sevmez aslında. Her ne kadar mütevazılık ve anlamadıkları başka şeyler hakkında boş boş konuşsalar da sevmezler.

Uysal mizaç şu dünyada hayati bir tehlikedir. Uriah Heep'in* babası insan doğasını çok kötü tahlil eden biriymiş. Aksi takdirde oğluna insanların alçakgönüllülüğünden hoşlandığını söylemezdi. Genel anlamda insanları daha fazla rahatsız eden bir şey yoktur. Kavgalar hayatın tadının yarısını oluşturur ve mütevazı, uysal başlı bireylerle kavga edilmez. Öfkemizi söndürürler ki bu da hiç de istemediğimiz bir şeydir. Öfkemizi dışa vurmak isteriz. Kendimizi ateşli bir hiddet durumuna sokmuşuzdur ve tam da hararetli bir tartışmanın isteğiyle yanıp tutuşurken o çileden çıkaran tevazularıyla bütün planlarımızı altüst ederler.

Xantippe, o sakinliği sinir bozan adam Sokrates'in yanında uzunca bir işkence görmüş olmalı. Kocasıyla tek bir kavga etmeden yaşamak zorunda kalan evli bir kadını hayal etsene! Bir koca, karısını bu tarz konularda memnun etmelidir. Tanrı biliyor ya, zavallı kızcağızların hayatı zaten yeterince sıkıcı. Bizim yaşadığımız zevklerin hiçbirinin tadına bakamazlar. Hiçbir siyasi toplantıya katılmadıkları gibi, yerel amatör meclise bile üye değildirler. Metropolitan Demiryolu'nun** sigara içilen vagonlarında bulunmaları yasaktır ve asla komik bir şey okuyamazlar, çünkü okurlarsa komik olduğunu bilemezler; kimse onlara söylemez.

* Charles Dickens'in David Copperfield adlı eserindeki karakterlerden bir tanesi. (ç.n.)

** Londra'da 1863-1933 yılları arasında hizmet görmüş bir demiryolu. (ç.n.)

Elbette ki onlar için böylesine kasvetli bir varoluşta, biz istemesek bile, kendilerine arada sırada küçük bir tartışma ortamı sağlayabiliriz. Gerçekten duyarlı bir adam böyle yapar ve ona göre de sevgi görür, çünkü kadının kalbine giden yol, böyle küçük iyiliklerden geçer. Bir adam öldükten sonra karısının onunla ilgili olarak arkadaşlarına anlattığı şey, bu sevgi dolu özveri davranışlarıdır.

Evet, zavallı Xantippe gerçekten zor zamanlar geçirmiş olmalı. Kova sahnesi özellikle üzücüydü. Zavallı kadın! Onu öyle canlandırabileceğini sanıyordu. Gerçekten kirli su alabilmek için uzun yollar kat edip kovayı doldurma zahmetine katlanmıştı. Ve onu da beklemişti. Bütün olanlardan sonra o şekilde karşılanmak! Kuvvetle muhtemel, sonrasında oturup iyi bir ağlamıştır. Zavallı çocuğa umutsuz bir vaka gibi görünmüştür. Ve belki de gidip adamı üzmesini isteyebileceği bir annesi bile yoktur!

Kocasının muhteşem bir filozof olmasından ona neydi ki? Muhteşem felsefeler evlilik hayatında işe yaramıyor!

Denize gitmek isteyen çok iyi bir küçük çocuk varmış. Kaptan neler yapabildiğini sormuş. Çarpım tablosunu ters-ten okuyabileceğini, bir kitaba yosun yapıştırabileceğini, Eski Ağır'ta "köken" sözcüğünün kaç kere geçtiğini bildiğini ve "The Boy Stood on the Burning Deck" ve Wordsworth'un "We Are Seven"ını ezbere okuyabildiğini söylemiş.

"Çooooook iyi, gerçekten çooooook iyi," demiş denizin adamı, "peki kömür taşıyabilir misin?"

Evlenmek istediğinde de olan budur. Ufak bir iş görme durumu, büyük yeteneklerden daha ön plandadır. Evlilik

* İngiliz şair Felicia Dorothea Hemans'ın "Casabianca" şiirinin ilk mısrasında geçen sözler. (ç.n.)

müessesesinde zeka iskontoludur. Ona talep, hatta takdir duygusu bile yoktur. Karılarımız bizleri kendi standartlarına göre puanlarlar ki akıl o standartlar çerçevesinde hiç puan alamaz. Hanımın veya sevgilin zekandan da, yeteneğinden de etkilenmiyor sevgili okurum, hem de hiç. Ona herhangi bir şekilde yargılamaksızın veya başka saçmalıklar yapmaksızın bir işi düzgünce yerine getirebilecek bir adam, çocuğu doğru şekilde kucağına alabilecek bir adam, yemekte soğumuş kuzu eti olduğunda sevimsizleşmeyen bir adam lazım. Aklıselim kadın bu türden bir kocadan hoşlanır, o bütün evi rahatsız edip herkesi aptallığıyla boğan bilimsel veya edebi saçmalıklarla uğraşan tiplerden değil.

Hafıza Üzerine

“Hatırlıyorum, hatırlıyor,
Soğuk Kasım günlerinde,
Siyah kuşun...”

Gerisini hatırlamıyorum. Öğrendiğim ilk şiirin başı böyleydi. “Hatırlıyorum, hatırlıyor” kısmını ezbere söyleyebildiğim için dört peni toplamıştım. Dört peni olduğunu iyi biliyorum, çünkü iki penim daha olana kadar saklarsam altı penim olacağını söylemişlerdi ki bu doğru olsa da beni yerimden kıpırdatamamıştı ve para hatırladığım kadarıyla hemen bir sonraki sabah çarçur edilmişti ama ne aldığıma dair hiçbir şey hatırlamıyorum.

Hafıza böyle bir şeydir; bize sunduğu hiçbir şey tam değildir. Bütün oyuncakları kırılmış; inatçı bir çocuktur. Çok küçükken kocaman bir çöp tenekesinin içine düştüğümü hatırlıyorum ama çıktığıma dair hatırımda en ufak bir şey yok. Kaldı ki hafıza güvenebileceğimiz tek şey olsaydı hâlâ orada olduğuma inanmamam için hiçbir neden yok! Yıllar sonra başka bir gün bende fazlasıyla ilgi uyandıran bir aşk sah-

nesinde oynuyordum ama açık ve net hatırladığım tek şey, en kritik anda birinin aniden kapıyı açıp, insanda polislerin kendisini götürmeye geldikleri hissini uyandıran ölü gibi bir ses tonuyla “Emily, seni çağırıyorlar,” demesiydi. Kızın bana söylediği bütün o romantik sözler ve benim ona söylediğim tüm o güzel şeyler tamamen unutulmuş durumda!

Geriye dönüp baktığımızda hayat bir bütün olarak, dağılan bir harabe, parçalanmış bir sütundur. Orada devasa bir geçit, sevdiğimin evini gösteren bir camın kırılmış şaftı, bir aralar yanan ateşin bulunduğu ufalanmış bir siyah taş yığını ve hepsinin üzerinde de hafif boyalı mantarlar ve yeşil sarmaşıklar vardır...

Çünkü zamanın yumuşatıcı pusuyla her şey hoş görünür. Geçmişteki hüznün bile tatlı bir hâl alır. Gençlik günlerimiz şimdi bize güzel geliyor: birilerine kafa atmak, ceviz toplamak, basket potası ve zencefilli çörek! Terslenmelerin, diş ağrılarının ve Latince fiillerin hepsi unutulur; özellikle de Latince fiiller. Ve gelişme çağımızdayken çok mutlu olduğumuzu, âşık olduğumuzu ve tekrar âşık olabilmeyi istediğimizi düşünürüz. Asla bizimle bir kız kardeşten ötesi olamayacağını söylediğindeki kalp ağrılarını, uykusuz geceleri, boğazımızın can yakarcasına düğümlenişini düşünmeyiz. Sanki aklı başında bir erkek daha fazla kız kardeş isteyecekmiş gibi!

Evet, arkamıza baktığımızda gördüğümüz şey aydınlık, karanlık değil. Güneş ışığı geçmişe gölge çekmez. Yürüdüğümüz yol ardımızda çok aydınlık kalır. Keskin taşları görmeyiz. Sadece yol kenarında kalan gülleri görürüz ve elimize batan yabangülleri gözümüze rüzgarda savrulan narin filizler gibi görünür. Tanrı’ya şükür bu böyle; çok şükür uçsuz bucaksız hafıza zincirinin yalnızca tatlı bağlantıları var ve bugünün acısı ve hüznüne yarın gelince gülüp geçiyoruz.

Sanki her şeyin en parlak tarafı aynı zamanda onun zirvesi ve en iyi tarafıdır da. Bu durumda, kısa ömürlerimiz arkada kalıp unutkanlığın karanlık denizinde battıkça en hafif ve neşe verici anılar, en son batanlar olur ve sinirli düşünceler ve yakıcı acılar dalgaların altında kaybolup canımızı sıkmayı keserken suların üstünde uzun müddet kalır.

Sanıyorum ki yaşlıların gençlik dönemleriyle ilgili o kadar saçma sapan şey anlatmalarını sağlayan şey geçmişin çekiciliği. Dünya o zamanlarda, bugüne kıyasla, oldukça üstün bir yer olarak görünüyormuş ve her şey olması gerektiği gibiymiş. Erkekler erkekmiş o zamanlar ve kızlar da çok farklıymışlar. Ayrıca kışlar kış gibi geçer, yazlar şimdilerdeki gibi can sıkıcı olmazmış. O günlerde insanların yaptığı şeylere ve yaşanan sıra dışı olaylara gelince, anlatılanların yarısına dahi inanmak oldukça güç.

Yaşlı bir delikanlının her şeyi, kendisine karşı gelmeyeceklerini bildiği gençlere anlatışından zevk alıyorum. Eğer bir süre sonra, çocukluğunda ayın her gece parladığına ve okulundaki en gözde sporun deli danaları bir örtünün içinde sallamak olduğuna yemin etmezse işin içinde bir gariplik var demektir.

Hep böyleydi ve hep de böyle kalmaya devam edecek. Büyükbabalarımızın gençlik dönemindeki yaşlılar da aynı yük dolu şarkıları söylerlermiş ve bugünün gençleri de gelecek neslin çileden çıkarışıyla son derece benzer olan bir saçmalık şakıyacaklar. Adem'in elli birinci doğum gününden beri "ah, bana elli yıl öncesinin güzel günlerini geri verin," diye feryat edilmekte. 1835 senesinin edebiyatını ele alırsan dönemin şair ve romancılarının, tıpkı kendilerinden çok önce Ortaçağ Alman lirik şairleri ve onlardan önce İskandinav

Destanı yazarları gibi aynı imkansız hediyeı istediğini görürsün. Ve eski peygamberlerle Antik Yunan'ın filozofları da aynı şey için iç çekmişlerdir. Her halükarda dünya yaratıldığı günden beri giderek kötüleşmiştir. Bütün diyebileceğim, ilk halka açıldığında son derece harika bir yer olmalıymış, çünkü bugün bile güneş ışığında bırakabildiğini güneş ışığında bırakıp yağmuru iyi karşılarsan dünya çok hoş bir yer.

Ancak yine de yaradılışın o çiyli sabahının daha güzel olduğunu düşündüğümü inkar etmenin aleml yok; genç ve tazeyken, yürüyen milyonların ayakları çimlerini toza bula mamışken ya da sayısız kentin gürültüsü, sükûneti önüne katıp kovmamışken. Yaşam, uçsuz bucaksız gökyüzü altında Tanrı'yla el ele yürüyen insanlığın o ayakkabısız, gevşek cübbeli ataları için ulu ve kutsal olmalıymış. Böğüren sürüler arasında, güneşin öptüğü çadırlarda yaşadılar. Basit ihtiyaçlarını Doğa'nın sevgi dolu ellerinden aldılar. Çalıştılar, konuştular, düşündüler ve henüz belaya ve yanılsa bulanmamış koca dünya dinginlik içinde döndü.

O günler geçmişte kaldı. İnsanlığın uzak ormanlarda, çağlayan ırmaklarda geçen sessiz çocukluğu geri gelmemek üzere gitti. İnsan hayatı arbedenin, şüphenin, umudun arasında yetişkinliğe doğru ilerliyor. Huzurlu dinlenme çağı geçti. Bitirmesi gereken bir işi var ve acele etmeli. O işin ne olduğunu, büyük Plan'da dünyanın rolünün ne olduğunu bilmiyor olsak da ellerimiz bilinçsizce o işi gerçekleştirermize yardımcı oluyor. Karanlık denizlerin altında çalışan minik yaşam formları gibi biz de kendi çıkarlarımız için uğraşıp didiniyor ama Tanrı için inşa ettiğimiz devasa Yapı'yı düşünmüyoruz.

Bir daha asla bizim olmayacak günler için boş yere

pişmanlık ve özlem duymayı bir kenara bırakalım. İşimiz önümüzde duruyor, arkamızda değil ve sloganımız “İleri!” Geçmişe o yapıymış gibi bakıp elleri bağlı şekilde oturma anlamı yok; geçmiş sadece o yapının temeli! Kalbimizle ömrümüzü geçmişte olabilecekleri düşünerek ve ileride olabilecekleri unutarak yormayalım. Biz kaçırdığımız şanslara yarıyarken fırsatlar gelip geçiyor ve ayağımıza gelen mutluluğa, yanımızdan ayrılan mutluluk yüzünden özen göstermiyoruz.

Yıllar önce, ocak başından ayrılıp peri masallarının diyarına gittiğim zamanlarda, yiğit ve sahici bir şövalyeyle tanışmıştım. Bir sürü tehlike atlatmış, birçok diyarda bulunmuş. Ve herkes onu cesur ve sınavlardan başarıyla çıkmış biri olarak tanırmış. Yalnızca, cesur bir adamın bile korku duyacağı (ama bundan utanç duymayacağı) nedenler dışında korku nedir bilmezmiş. Bu şövalye bir gün yorucu bir yolda bitkin şekilde yol alırken yolun meşakkatinden dolayı kalbi kendisini şüpheye düşürmüştü. Karanlık, dev kayalar duruyormuş tepesinde ve her an düşecek gibiymişler. İki yanında da uçurumlar ve içinde azılı haydutların, ağızlarından kan akan korkunç ejderhaların yaşadığı karanlık mağaralar varmış. Ve yol üzerinde de gece gibi bir karanlık öylece asılı duruyormuş. Derken mert şövalye daha fazla ilerlememenin en iyisi olacağına karar vermiş. Yine de narin küheylanını daha az zorlayacak başka bir yol aramaktan da geri kalmamış. Ama aceleyle arkasına dönüp baktığında kat ettiği yoldan geriye hiçbir şey kalmadığı gibi atının ayakları altında hiç kimsenin dibini göremeyeceği bir boşluk peyda olmuş! O kadar derinmiş! Sonra Sir Ghelent geri dönüş olmadığını görmüş ve bir yandan Aziz Cuthbert’e* dua etmeye başlamış, bir yandan da

* Kelt geleneğinden gelen, erken dönem Northumbria Kilisesi azizi. (ç.n.)

küheylanına “deh!” deyip cesur, keyifli bir şekilde yol almış. Ve hiçbir şey ona zarar vermemiş.

Hayat yolunda geri dönüş yoktur. Üzerinde yürüdüğümüz hassas zaman köprüsü attığımız her adımla sonsuzluğun içine gömülür. Geçmiş bizden sonsuza kadar geçmiştir. Bir araya getirilip depolanmıştır. Artık bize ait değildir. Tek bir kelimeyi dahi geri alamaz, tek bir adımı dahi geri atamayız. Bu yüzden, gerçek şövalyeler olarak bize yakışan, geri getiremediğimiz şeyler için boş boş ağlamak değil, cesurca yola devam etmektir.

Her saniye bizim için yeni bir hayat başlamaktadır. Neşyle onu karşılamaya gidelim! İstese de, istemesek de devam etmeliyiz! Dolayısıyla da, gözümüzün arkada kalmasındansa önümüzde olması daha iyi yol almamızı sağlayacaktır.

Geçen gün bir arkadaş evime gelip hiçbir şeyi unutmamamı sağlayacak harika bir sistemi öğrenmem için ısrar etti. Konuyla ilgili olarak neden bu kadar istekli olduğunu bilmiyorum. Zaman zaman şemsiyesini ödünç alıp iskambil oyununun ortasında “Tanrım! Sineğin koz olduğunu sanıyordum,” diye ortaya çıkma marifetini göstermemden olabilir. Gel gelelim, önüme serdiği bütün cezbedici avantajlara rağmen teklifini geri çevirdim. Her şeyi hatırlamak gibi bir isteğim yok. Birçok erkeğin hayatında unutulması çok daha iyi olacak şeyler var. Yıllar önce davranmamız gerektiği gibi davranmadığımız bir keresinde – bir aralar kendimizi adadığımız sıkı dürüstlük yolundan maalesef saptığımız ve daha da kötüsü yakalandığımız bir zamanda... Ah, o akılsızlık, o alçaklık, ah yanlışlık... Her neyse, cezamızı ödedik, beyhude pişmanlığın delirten saatlerini, utancın yakan sancısını, sevdiklerimizin kınamasını gördük. Unutalım gitsin. Ah,

Zaman Baba, nazik ellerinle o acı anıları yük dolu yüreklerimizden kaldırsan ne güzel olur. Her geçen saatle birlikte kederleniyoruz ve çok az bir gücümüz kaldı.

Geçmişî gömmek de olmaz. Hafızanın telleri paramparça olursa yaşamın müziği sessiz olur. Mnemosyne'nin * bahçesinden kökünü kazımamız gereken yalnızca zehirli otlardır, çiçekler değil. Dickens'ın "Haunted Man"ini hatırlıyor-sundur: nasıl unutkanlık için dua ettiğini ve duası karşılık bulunca nasıl bir kez daha hafızasının geri gelmesi için dua ettiğini? Bütün o hayaletleri unutmak istemiyoruz. Yalnızca vahşi, zalim görünümlü heyulalardan kaçıyoruz. Bırakalım da kibar, merhametli fantomlar bizi ziyaret etsinler; onlardan korkmuyoruz!

Ah, şu ben! Dünya biz yaşlandıkça hayaletlerle dolu bir hal alıyor. Gece vakti gölgeli yüzlerini görmek, giysilerinin hışırtılarını duymak için kasvetli kilise bahçelerinde aranamamıza ya da kale hendekleriyle korunan çiftliklerde uyumamıza gerek yok. Her ev, her oda, her gıcırdayan sandalye kendisine has hayaletini barındırır. Hayatlarımızın boş odalarını ziyaret ediyor, sonbahar rüzgarında fırıl fırıl dönen ölü yapraklar gibi etrafımıza üşüşüyorlar. Bazıları yaşıyor, bazılarıysa ölü. Bilmiyoruz. Bir zaman ellerini kavramış; onları sevmiş; onlarla tartışmış; onlarla gülmüş; onlara (aynı onların da bize söylediği gibi) fikirlerimizi, umutlarımızı, hedeflerimizi söylemişiz. Ta ki kalplerimiz Ölüm'ün cılız gücüne başkaldırırcasına birbirine tutunuyormuş gibi görüne dek. Artık yoklar; hayatımızdan sonsuza dek ayrıldılar. Gözleri bir daha gözlerimizin içine bakmayacak ve seslerini de asla duymayacağız. Sadece hayaletleri gelip konuşuyor bi-

* Yunan Mitolojisi'nde hafızanın kişileştirilmiş hâli. (ç.n.)

zimle. Gözyaşlarımızın perdesinden loş ve gölgeli bir şekilde görüyoruz onları. Özleyen ellerimizi onlara uzatıyoruz ama onlar yalnızca hava.

Hayaletler! Gece gündüz bizimleler. Kalabalık sokakta güneşin altında yanımızda yürürler. Seher vakti evde yanımıza otururlar. Eski okul yatakhanesinin penceresinden bakan küçük yüzlerini görürüz. Çocukken bağırıp oyun oynadığımız ağaçlıkların ve patikaların arasında karşılaşırız onlarla. Şşş! Böğürtlenliklerin ardından gelen düşük sesli gülüşmelerini ve uzaklardaki çimenli ormanlıktan gelen uğultularını duymuyor musun? Arazi boyunca, gölgelerin süzül- düğü ormanlık alanın yanında; gün batımında kendisini izlediğimiz yola bak. Bak, işte orada, çok iyi bildiğimiz beyaz elbisenin içinde. Minik ellerinden büyük şapkası sarkıyor; güneş gibi kahverengi saçları da karmakarışık. Sekiz yüz bin kilometre uzakta! Tüm bildiğimiz bir ölü olduğu! Ama şu an yanımızda ve içi gülen gözlerine bakabilir, sesini duyabiliriz. Ağaçlıkların oradaki çitlerde kaybolacak ve biz yalnız kalacağız. Ve gölgeler arazileri kaplarken gece rüzgarı eski iniltileri süpürecek. Hayaletler! Onlar daima bizimleler ve daima da bizimle olacaklar. Mutsuz, yaşlı dünya geçmişteki elvedaların hıçkırıklarıyla yankılanırken; zalim gemiler koca denizlere açılırken ve soğuk, yeşil dünya sevdiklerimizin yüreklerine otururken...

Ah, ama hayaletler olmaksızın dünya daha da hüznü dolu olurdu. Gelin bize ve konuşun bizimle ah, eski sevdiklerimizin hayaletleri! Oyun arkadaşlarının, sevgililerin, eski dostların, bütün kahrkaha atan erkek ve kız çocuklarının hayaletleri, gelin bize ve bizimle birlikte olun, çünkü dünya çok ıssız ve yeni arkadaşlar, yeni yüzler eskiler gibi değil! On-

ları, sizi sevdiğimiz gibi sevemiyor; onlarla, sizinle güldüğümüz gibi gülemiyoruz. Ve birlikte yürüdüğümüz zamanlarda ah, gençliğimizin hayaletleri... O zamanlar dünya neşeli ve aydınlıktı ama şimdi yaşlandı ve bizler de yoruluyoruz. Ve yalnızca siz o aydınlığı ve tazeliği bize geri getirebilirsiniz.

Hafıza nadir bulunan bir hayalet yetiştiricisidir. Lanetli bir ev gibi, duvarları görülmez ayakların sesiyle yankılanır. Kırılmış kaplamalardan ölülerin uçuşan gölgelerini görürüz ki en mutsuz gölge de bizim kendi ölümümüzün gölgesidir.

Ah, o genç, parlak yüzler nasıl da dürüstlük, onur, saflık, iyi niyet, asalet doludurlar! Ve nasıl da sitemli şekilde o derin, parlak gözleriyle bize bakarlar!

Korkarım üzüntülerinin haklı bir gerekçesi var. Zavallılar... Yalanlar, hinlikler, güvensizlik o tıraş bile olmadıkları günlerden beridir kalplerine girmiş. Biz asil ve iyi olmayı dilemiştik...

Geleceği göremiyor olmamız iyi bir şey. On dördünde olup kırındaki halinden utanç duymayacak çok az genç erkek vardır.

Uzun zaman önce ben olan o tuhaf, küçük çocukla oturup konuşmak istiyorum bazen. Bence bunu o da istiyor, çünkü pipomla bir başıma alevlerin fısıltısını dinlediğim akşamlarda sık sık beni ziyaret ediyor. Vakur, küçük yüzünü kokulu sigara dumanında göğre doğru süzülürken görüyor ve ona gülümsüyorum. O da bana gülümsüyor ama onun gülümsemesi ölü, eski bir gülümseme. Eski günler hakkında konuşuyorken arada bir elimi tutuyor ve ızgaranın siyah parmaklıklarından geçip karanlık ama ışık saçan mağaralardan ilerliyor ve şöminenin ardındaki diyara varıyoruz. Orada geçmiş günleri buluyor, birlikte o günlerin içinde dolaşıyo-

ruz. Yürürken bana bütün düşündüklerini ve hissettiklerini anlatıyor. Bazen ona gülüyorum ama hemen ardından gülmemiş olmayı diliyorum, çünkü çok ciddi görünüyor. Ciddiyetsiz oluşumdan utanç duyuyorum. Hem böyle yaparak benden çok daha yaşlı birine; ben, ben olmadan çok uzun zaman önceki bana, saygısızlık etmiş oluyorum.

Önce çok fazla konuşmayıp birbirimize bakıyoruz; ben başımı eğip onun o dalgalı saçlarına ve küçük mavi yayına bakıyorum, o da yandan bana bakıyor. Sonra bir şekilde sessiz, yuvarlak gözlerin beni tamamen onaylamadığı hissine kapılıyorum. İç çekiyor hayal kırıklığına uğramışçasına. Ama bir süre sonra çekingenliği geçiyor ve konuşmaya başlıyor. Bana en sevdiği peri masallarını altı kez üst üste anlatıyor, bir kobay faresinin olduğunu ve babasının peri masallarının gerçek olmadığını söylediğini ifade ediyor. Çok yazık, çünkü şövalye olup bir ejderhayle savaşmayı ve güzel bir prensesle evlenmeyi istiyor. Ama yedisine geldiğinde hayata daha pratik bir bakış açısıyla bakıyor ve büyüyünce mavnacı olup çok para kazanmayı tercih ettiğini söylüyor. Bu belki de yaklaşık olarak bu zamanlarda sütçüde gördüğü genç bayana âşık olmasının bir sonucudur. (Tanrı onun o güzel dans eden minik ayaklarını korusun – şimdi kaç numaraysa!) Kızı çok sevmiş olmalı, çünkü bir gün ona en büyük hazinesini, dört bıçaklı ve bir tirbuşonlu büyük çakısını veriyor ki tirbuşonun durduk yere çıkıp sahibinin bacağına saplanmak gibi tuhaf da bir huyu var. Kız sevimli, ufak bir şey ve hemen orada, dükkanın dışında kollarını açıp çocuğun boynuna sarılıp hediye için onu öpüyor. Ama aptal dünya (yan taraftaki sigara mağazasındaki çocuk kılığında) bu sevgi gösterisine gülüp geçiyor. Bunun üzerine genç arkadaşım yan tarafta-

ki sigara mağazasındaki çocuğu yumruklamaya hazırlanıyor ancak başarısız oluyor: bunun yerine yan taraftaki sigara mağazasındaki çocuk kendisini yumrukluyor!

Sonra küçük, acı hüzneleri; şamataları, eğlenceleri ve Latin dilbilgisi dersinden kalmaları ve eski, aptal not defterleriyle okul hayatı geliyor. Hayat boyu kendisiyle birlikte gelecek yarasını okulda, inanıyorum ki Almanca telaffuz etmeye çalışırken aldığı gibi, Fransız milletin kalemlere, mürekkebe ve kağıda verdiği önemi de orada öğreniyor. “Kaleminiz, mürekkebiniz, kağıdınız var mı?” bir Fransız’ın bir diğeriyle buluşmasında sorduğu ilk sorudur. Diğer adamda da genelde bunlar yoktur ama erkek kardeşinin amcasında üçünün de olduğunu söyler. İlk adam, diğer adamın kardeşinin amcasını umursamıyor gibi görünmektedir. Bilmek istediği şey, diğer adamın annesinin komşusunun bu üçüne sahip olup olmadığıdır. “Annemin komşusunun hiç kalemi, mürekkebi ve kağıdı yok,” diyerek yanıtlar diğer adam kızmaya başlayarak. “Kadın bahçıvanının çocuğunun biraz kalemi, mürekkebi ya da kağıdı var mı? Bu baş belası mürekkepler, kalemler ve kağıtlarla yeterince başlarını ağrıttıktan sonra kadın bahçıvanının çocuğunun hiçbirisine sahip olmadığı ortaya çıkar. Böyle bir buluş Fransız egzersizlerindeki adam hariç herkesin sesini keser. Utanmaz yaratığın üzerindeyse hiçbir etkisi yoktur. Hiç özür dilemeyi düşünmediği gibi teyzesinin biraz hardalı olduğunu da söyler.

Böylece, kısa süre sonra neşeyle unutulacak gereksiz bilgiler edinme sürecinde gençlik geçip gidiyor. Kırmızı kiremitten yapılmış okul binası görüntüden uzaklaşıyor ve dünyanın anayoluna dönüyoruz. Küçük dostum artık küçük değil. Kısa ceket uzamış. Cep mendili, kap ve silah olarak

çok kullanışlı olan yıpranmış şapka yükselmiş ve gösterişli bir hâl almış. Ve de ağzında artık levha kalem yerine sigara var... Dumanı, burnuna girdiği için başına bela olan sigara... Puroyu daha sonra biraz daha tarz sahibi olmak için içiyor: büyük, kara Havannah. Pek de öyle olmamışa benziyor, çünkü sonrasında onu bir paketin üstünde oturup ciddi ciddi bir daha içmemek üzere yemin ederken görüyorum.

Şimdi de bıyığı çıplak gözle görünür hal alıyor ve hemen ardından konyak gibi içeceklere sarıp kendisini “adam” addediyor. “İkiye bir dalmaktan” söz ediyor, aktrisler “Minik Emmy”, “Kate” ve “bebek” diye hitap ediyor ve “geçen gece kartta kaybedişini” anlatıyor. Ama söyleyiş tarzı, yüzlercesini de kazandığına işaret ediyor. Ayrıca da doğru görüyorsam (çünkü bu hafızalar diyarında hava daima alacakaranlık) gözünde gözlük var ve her şeye takılıyor.

Kadın akrabaları onun için dua ediyor (yüreklarına sağ-lık!) ve böyle büyük bir enerji israfının sonunda tek olasılığın Old Bailey* duruşmaları olduğunu söylüyorlar. İlkokul müdürünün, çocuğun sonunun kötü olacağı şeklindeki tahmini artık kehanet boyutlarına ulaşıyor.

Bu yaşta karşı cinse karşı kibir dolu bir küçümseme, kendini çok üstün görme ve ailenin bütün yaşlı erkek arkadaşlarına küstahlık taslama gibi bir huyu var. İtiraf edilmelidir ki bu yaşlarda genel itibariyle musibettir.

Ama bu durum uzun sürmüyor. Kısa süre sonra âşık oluyor ve bu da gıcıklığını sona erdiriyor. Fark ettim de ayakkabıları şimdi çok küçük geliyor ayaklarına. Saçı da son derece düzenli! Artık önceye göre daha çok şiir okuyor ve yatak odasında bir kafiye sözlüğü bulunduruyor. Emily Jane

* Adını, içinde bulunduğu sokaktan alan bir mahkeme.

her sabah yerde yırtılmış gazete bulup orada “zalim yürekler ve aşkın sivri dartları”, “güzel gözler ve sevdiceklerin iç çekişleri” ve genç erkeklerin söylemeyi, genç kızlarınsa dinlemeyi sevdiği daha birçok eski şarkıyla ilgili haberleri okuyor. Ama kızlar şarkıyı daha önce hiç duymamış gibi davranıyorlar.

Ancak aşk yolu pek pürüzsüz değil gibi görünüyor, çünkü daha sonra olması gerekenden daha çok yürüyüş yapıp daha az uyuyor zavallı çocuk. Yüzünde de düğün çanları ve arkasından gelen mutlu mesut hayata dair hiçbir emare yoktur.

İşte burada kayboluyor. Birlikte yürürken yanımda büyüyen küçük, delikanlı hâlim gidiyor...

Yalnızım ve yol çok karanlık. Nasıl olduğunu bilmiyorum, umursamıyorum da ama ayağım takılıyor. Yolun sonu nereye çıkıyor, bilinmez ve rehberlik edecek ışık da yok etrafta.

Ama en nihayetinde sabah oluyor ve büyümüş olduğumu fark ediyorum.